The background features an abstract graphic with three blue, 3D-rendered oval shapes of varying sizes and orientations. These shapes are connected by thin, light blue lines that intersect to form a triangular pattern. The largest oval is at the top right, a smaller one is to its right and lower, and a very large, elongated one is at the bottom. The overall aesthetic is clean and modern.

**AZ EURÓPAI UNIÓBA
TÖRTÉNT BELÉPÉS
STATISZTIKAI-MÓDSZERTANI
VÁLTOZÁSAINAK HATÁSA A
MAGYAR MAKROGAZDASÁGI
MUTATÓK ALAKULÁSÁRA**

ECO – VISTA KFT

2018. június 15.

TARTALOM

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	3
1/ A GAZDASÁGI-TÁRSADALMI KÖRNYEZET VÁLTOZÁSAINAK HATÁSA A STATISZTIKAI MÓDSZERTANOKRA	9
1.1/ A statisztikai változásainak „mérőföldkövei”	9
1.2/ A nemzeti számlarendszerek felülvizsgálatának hatásai	11
1.3/ Az elmúlt két évtized változásai és a fejlesztések időszerű kérdései	19
1.4/A statisztika revíziók szükségessége és háttere	25
1.5/ Néhány sajátosság a számbavétel lehetőségeihez	26
2/ A BRUTTÓ HAZAI TERMÉK (GDP) KISZÁMÍTÁSÁBAN BEKÖVETKEZETT MÓDSZERTANI VÁLTOZÁSOK, EZEK GAZDASÁGI HATÁSAI, BECSÜLHETŐ NAGYSÁGRENDJE	29
2.1/ A magyar számlarendszerek fejlesztése	29
2,1/ Az új ESA 2010 bevezetése	41
3/ EGYÉB STATISZTIKAI MÓDSZERTANI VÁLTOZÁSOK HATÁSUK	46
3.1/ A fizetési mérleg statisztikai módszereinek változásai	46
3.2 / Módszertani változások hatása a pénzügyi számlákban	51
3.3/ A munkaügyi statisztika sajátosságai	54
4/ A NEMZETI JÖVEDELEMBE NEM BESZÁMÍTOTT EGYÉB TÉNYEZŐK ÉS EZEK FELTÉTELEZETT HATÁSA A KÖLTSÉGVETÉSRE	57
4.1/ A GDP alkalmazásának kiegészítéséhez	57
4.2/ Akár negyedével is növekedhetne a hivatalos GDP	61
MELLÉKLETEK	
• <i>Statisztikai táblázatok</i>	66
• <i>Módszertani magyarázatok, leírások (KSH)</i>	80
• <i>Források</i>	101

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Az Európai Unióba történt csatlakozásunk a rendszerváltással lehetőséggé vált. Ehhez a felkészülés egyik lényeges állomása a statisztikai számbavétel eurokonform alakítása volt.

A Nemzeti Számlák Rendszerében, a sok összekapcsolt számlák között az egyik kiemelkedő jelentőségű - talán a legfontosabb - a bruttó hazai termék. A GDP-mutató tartalmi, módszertani fejlesztését időről-időre elvégzik. A GDP folyamatos számítása igen összetett és hosszadalmas.

A nemzeti számlák összeállításához világszinten a System of National Accounts – a Nemzeti Számlák Rendszere (SNA)¹, míg az Európai Unió országaiban pedig a European System of Account - az Európai Számlák Rendszere (ESA2010)² tartalmazza az irányadó módszertani ajánlásokat, illetve előírásokat. A gazdasági környezet és a felhasználói igények folyamatos változása következtében a szabályokat rendszeresen felülvizsgálják, erre 10-15 évente sor kerül. A gazdaságstatisztikák változása követi, de némi elmaradással a gyorsan fejlődő folyamatokat. A módszertani ajánlások az érintett szervezetek egyetértésével születnek meg, de ehhez többnyire sok idő kell. Az előírások felülvizsgálata több évet vesz igénybe, és a módosítások elfogadását is hosszabb felkészülési időszak követheti. Így zajlott a legutóbbi, az Európai Unióban 2014-ben lezáruló módszertani váltás is, amellyel megtörtént az SNA 1993-as változatáról a 2008-asra, az ESA 1995-ös változatáról a 2010-esre történő változtatás. Az SNA93 átfogó felülvizsgálata 2003-ban kezdődött, mert az újonnan alakuló gazdasági jelenségek miatt nem volt elégséges egy részleges módszertani frissítés. A munka öt éven át folyt, és 2008-ban lett végleges az SNA új változata, amelyet 2009-ben fogadtak el. Ezzel párhuzamosan az Európai Unió számlarendszerének a megújítása is elkezdődött. Ezzel lehetett biztosítani az új SNA-vel az összhangot, azaz az Unióra és tagállamaira vonatkozó gazdaságstatisztikák nemzetközi szintű összehasonlíthatóságát. Az ESA felülvizsgálata a 2013-as elfogadásával fejeződött be, és egy év alatt készültek fel a tagországok a 2014 szeptembert bevezetésére.

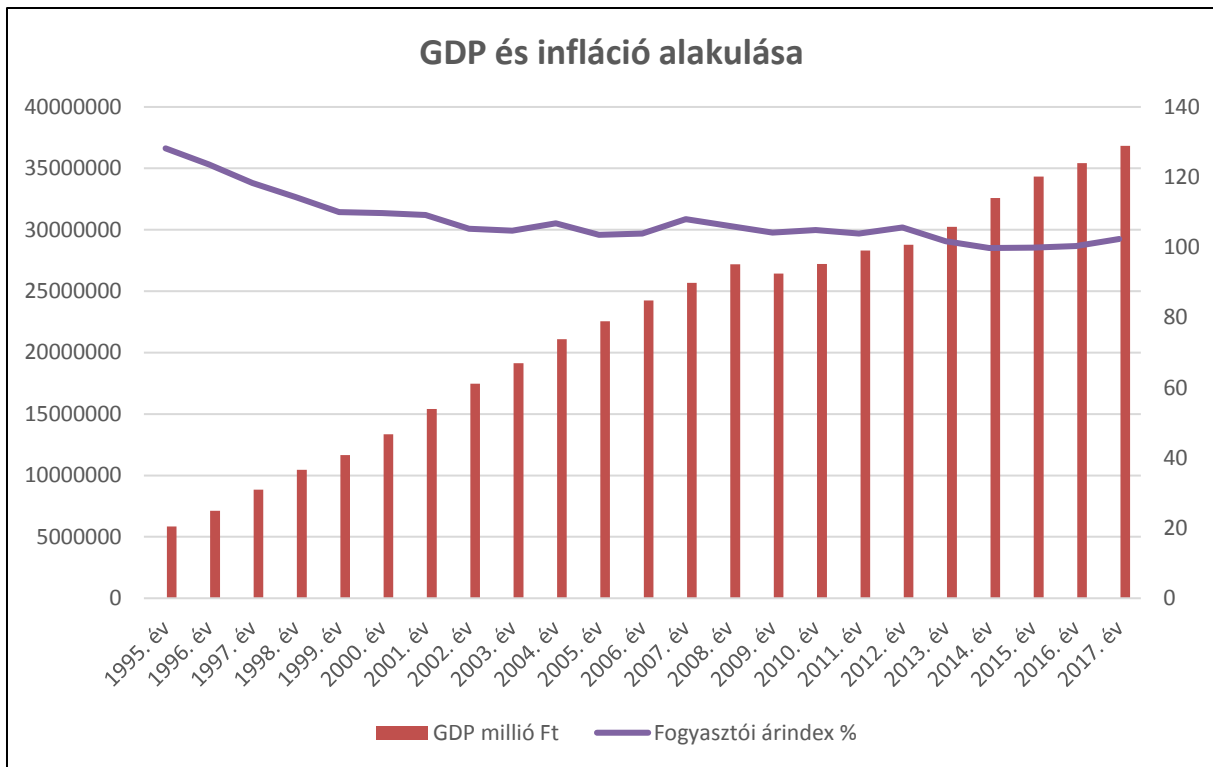
A nagy módszertani változások bevezetése is hosszabb idő alatt történhet, de ezt követően természetesen kisebb módosításokkal, negyedéves előzetes, majd később a felülvizsgált adatok után is még több alkalommal kerül(het) sor kiigazításra, az eredmények módosítására. A revízió, felülvizsgálat, adatrevízió, adatok felülvizsgálata lényegében a statisztikai feladatok szerves részét képezik. A statisztikai adatok revíziójára, az adatok módosítására valamilyen hibás adat korrigálása miatt kerül sor, kiderül pl., hogy a számítások pontatlanok. Az esetek túlnyomó részében azonban a módosításoknak a hibakorrekció csak egyik, nem is túl fontos oka.

A magyar statisztikában az első jelentős változtatás az 1993-as volt, amikor megszűnt a régi, MPS (Material Product System) szerinti elszámolás, illetve a korábbi „SNA közeli” számbavételt felváltotta az új SNA/ESA szerinti módszertan NACE szerinti osztályozásának a bevezetése. A módosításokra, a nemzeti számlák kiépítése – több ok miatt is – folyamatosan, több lépésben történt. A módosítások számszerű változása alapvetően a GDP folyóáras értékeire érzékelhető, a **változtatások azonban természetesen hatással voltak** a nemzeti számla más mutatóira és többnyire **a volumenindexekre is.**

¹ <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna.asp>

² <https://www.ksh.hu/esa2010>

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A GDP statisztikai adatainak felülvizsgálatát időről-időre több különböző ok miatt is el kell végezni:

1. Új információk beérkezése:
A gazdaságstatisztikák többségére jellemző, hogy a korai adatforrások pontatlanabbak és gyakran részlegesek. Később, az idő előrehaladtával egyre több, jobb és megbízhatóbb információ áll rendelkezésre.
2. A módszertan változása:
A statisztikai módszertan változása lehetővé teszi a megfigyelendő gazdasági jelenségek változásának követését.³
3. Adathibák javítása:
Utólagos javítás jól működő statisztikai rendszerben nem fordul elő. Ha igen, gyors javítás szükséges.
4. Adatértelmezési és egyéb technikai korrekciók:
A statisztikai szolgálat használ és közöl olyan hivatalos adatokat, amelyeket a megfigyelt adatok statisztikai elemzési módszerekkel való becslésével állítanak elő.

Példaként röviden összefoglalva az **1998-as változtatások** eredményét és az azok okozta számszerű változások nagyságát, a következő módosítások történtek. A korrekciók miatti változások összesítve 0,9 százalékkal emelték a GDP szintjét, ugyanakkor a belső szerkezetét jelentősen alakították. Ez elsősorban a felhasználási oldalon a külkereskedelmi egyenleget és a készletváltozást érintette.

³ A kilencvenes években végrehajtott módszertani reform, az ENSZ nemzeti számla rendszerével (System of National Accounts – SNA) harmonizáló EU-módszertannak, az ESA-nak (European System of Accounts – ESA) a bevezetése kiemelkedően nagy változás volt hazánkban is. Ezt követően pedig a 2010-es ESA felülvizsgálat eredményeinek a bevezetése történt.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A konkrét átértékelések pedig a következők voltak:

1. a termékadók közé sorolták át a szeszadót, a környezetvédelmi termékdíjat, valamint a helyi adók közül az idegenforgalmi és a helyi iparüzési adót;
2. a terméktámogatások közé került az egyedi termelési árkiegészítés, az agrárpiaci és az agrártermelés költségeit csökkentő támogatás. Ez a nemzetgazdaság alapáras kibocsátását és hozzáadott értékét 37 milliárd forinttal csökkentette. A termékadók és terméktámogatások egyenlege az átcsoportosítások, valamint az akkor még az állami rádió és televízió államháztartási szektorból vállalati szektorba történt átsorolása miatt 12 milliárd forinttal nőtt. *Összhatása a GDP egészére: +25 milliárd forint lett.*
3. Változott a szerencsejáték elszámolása, illetve a gépkocsi-használatból adódó, valamint az egyéb munkavállalói jövedelemtétel kiszűrése a folyó termelő-felhasználásból. *Összhatása a GDP egészére: +17 milliárd forint volt.*
4. Az állami rádió és állami televízió részvénytársasággá, valamint a volt közúti igazgatóságok közhasznú társaságokká alakultak át. Ezzel a költségintézet értékelés helyett a vállalati szektor általános szabálya szerinti elszámolási technika körébe került át. Ezért az államháztartási szektor hozzáadott értéke 13 milliárd forinttal csökkent, míg a vállalati szektoré 22 milliárd forinttal nőtt. *Összhatása a GDP egészére: +9 milliárd forint.*
5. A külkereskedelmi statisztika adatai az ipari vámszabad területek forgalmának számbavétele miatt változtak. *Összhatásuk a GDP egészére: +50 milliárd forint.*
6. 1995-től az immateriális javak beszerzése, eszközök apport- és lízingköltségei, használt eszközök forgalma beépült a számításokba, korábban ezen tranzakciókat nem tekintették az állóeszköz-felhalmozás részének. *Összhatása a GDP egészére: +65 milliárd forint.*

Megemlíthető példaként néhány további évben végrehajtott módosítás. Így:

a **2005. évi módosítások** alapvető oka továbbra is a magyar nemzeti számlák EU-harmonizációja volt.

1. A külkereskedelem-statisztika adatainak módosulása.
2. Az áfa-elszámolások módszertanának megváltoztatása.
3. A különböző nemzetközi szervezeteknek (Eurostat, OECD, IMF) küldött adatszolgáltatások
4. egységesítése miatt 2003-ban, kismértékben ismét megváltozott az
5. adók osztályozása.
6. 2003-ban a kormányzati szektorban számba vett vállalatok köre tovább bővült
7. a Magyar Rádió Rt., a Magyar Televízió Rt. és a Duna Televízió Rt. átsorolásával.
8. Magán-nyugdíjpénztárak átsorolása.

a **2007. évi változások** jellemzői voltak:

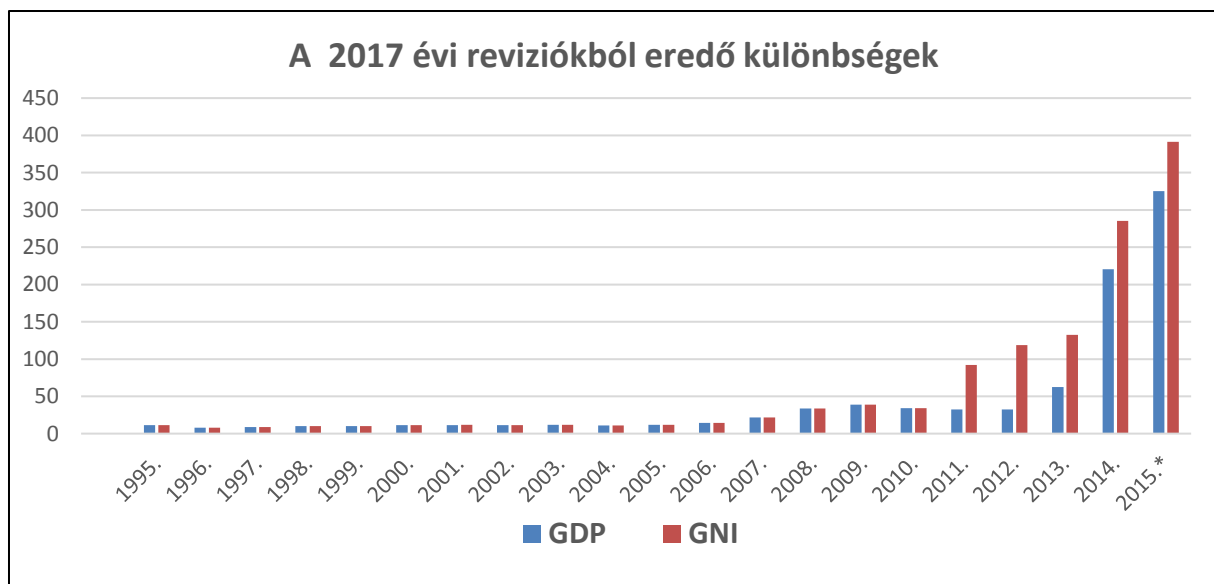
1. Az illegális tevékenységek beemelése a nemzeti számlákba.
2. A láncindexek bevezetése (a változatlan áras adatok előző évi árakon történő számítása fix árbázis helyett).
3. A kormányzati szektorban egyes tevékenységek közvetlen volumenmérése (oktatás, egészségügy).
4. A pénzügyi szolgáltatások díja felosztási módszerének (FISIM-elszámolás) továbbfejlesztése.
5. Az értékcsökkenés elszámolásának módosítása.
6. A nemzetgazdaság külkereskedelmi forgalmát érintő módszertani változtatások.
7. Adatkorrekciók: a szokásos rutinrevíziók keretében végrehajtott adatkorrekciók

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

10. mellett folytatódtak a mezőgazdasági számlákkal való harmonizáció munkálatai.
11. Az adók és támogatások elszámolásának korrekciója.
12. A magánnyugdíj-pénztárak átsorolása.

Változások történtek a következő **években is**, bár a GDP mutatót tekintve évenként talán nem tekinthetők nagymértékűnek a változások. Pl. 1998-ban +0,9, 2003-ban +0,2, 2004-ben +0,0013, 2005-ben -0,86, 2006-ban +0,08, 2007-ben +1,4 százalék volt, de **a nemzetgazdaság egyes ágazataiban, illetve a GDP felhasználási tételeiben egy-egy módosítás már okozott jelentősebb változásokat**. A GDP idősorban megszüntették az addig meglévő 2000-es törést, így már az ezredforduló előtti adatok is azonos tartalommal bírnak, vagyis összehasonlíthatóak az újabbakkal.

Ezeket a módosításokat követően az előbb említett, 2010-ben kezdődött és 2014-től bevezetett SNA felülvizsgálat eredményezett hasonló változásokat. A módosítások során egyszerűsödött az adatok közlési és felülvizsgálati rendje is, a korábinál gyorsabban kerülnek azok a felhasználókhoz.

*Forrás: KSH, saját számítások, */becsült adatok*

A GDP adatai több év elteltével gyakran visszamenőleg is módosulnak. Ennek okait részletesen bemutatjuk majd. Ezért ugyanarra az évre néhány év elteltével egy újabb számot közölhetnek a szakértők. Fenti grafikonban a 2017 évi visszamenőleg számított GDI és DNI adatokat mutatjuk. A 2015 évi adat pedig még annyira bizonytalan, hogy hivatalos végleges szám nincs is, ezért ezek a számok csupán becslések.

A változtatások nagy része az adatok minőségének javítását célozta, amelynek nyomán a nemzetközi összehasonlíthatóság is javult. Ezek bevezetésére részben az Eurostat előírásai alapján volt szükség. A tagállamok közül Magyarország az elsők között volt/van az előírt módszertani változtatások bevezetésében.

A Költségvetési Tanács számára végzendő kutatásunk eredményeként összeállított elemzésben az elmúlt évtizedekben a GDP értékének különböző okokból történt változtatásait, és azok eredményeként megvalósult számszerűsíthető hatásokat gyűjtöttük össze. A feladat különösen időszerű, mert a nemzetgazdaságok teljesítményeiben és az átalakuló tevékenységekben és

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

azok súlyarányaiban jelentős változások történtek és még komolyabbak várhatók az elkövetkező években.

A korrekciók miatti pozitív eltérések (milliárd Ft)

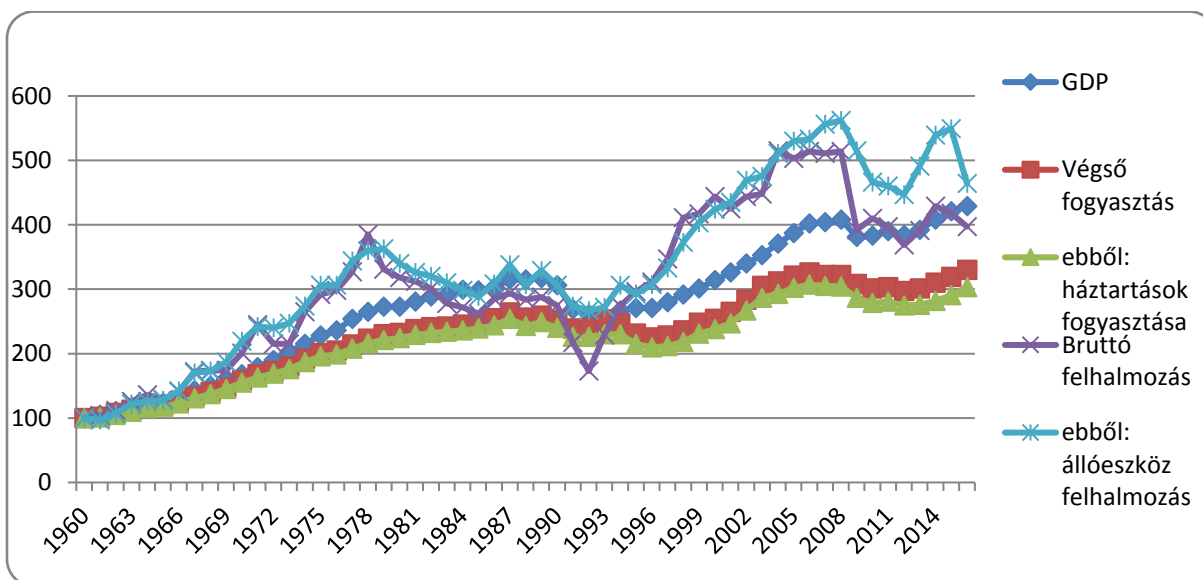
Év	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
GDP	11,6	14,2	21,7	33,8	38,7	34,2	32,3	32,6	62,3	220,5
GNI	11,6	14,2	21,8	33,7	38,7	34,2	91,9	118,9	132,4	285,2

Forrás: KSH

Az évenkénti adat-korrekciók és módszertani változások eredményei az éves nemzeti jövedelmi adatoknak 2014-ben 0,9 százalékát tették ki. Ez a 220 milliárd Ft azonban jelentős összeg gondoljunk bele, hogy a költségvetési bevételek között a tranzakciós illeték bevételek tervezett évi bevétele is 220 milliárd Ft körüli.

A GDP számszerű változásainak értékelése lehetőséget ad arra, hogy összefüggéseket keressünk a változások okozta költségvetési hatásokra, módosításokra is. Ezek természetesen sok szempontból is vizsgálat tárgyát képezhetik. Például a fiskális politika alakítása, hogyan hathat a GDP alakulására és így a fontos gazdaságpolitikai célkitűzésekre, például az adósságállomány csökkentésére. Ennek során az erős költségvetési megszorítások kevésbé hatékonyak lehetnek az adósságráta csökkentésére, mert hatásukra a GDP növekedése is lassul.⁴

A GDP és főbb összetevőinek változása

Forrás: KSH

1. ⁴ In „Matolcsy György – Palotai Dániel: Növekedés egyensúlytalanságok nélkül” (A jelenséget az IMF egyik tanulmánya /Luc Eyraud–Anke Weber:] *The Challenge of Debt Reduction during Fiscal Consolidation*. IMF Working Paper, WP/13/67, 2013/ is elemzi)

(

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Hasonlóan fontos lehet a gazdaságpolitika számára, hogy a gazdaságnak-társadalomnak milyen fontos növekedési jellemzői vannak, amelyeket a GDP számított értékébe nem veszünk figyelembe. Ezek ugyanis akár egy fejlettebb, magasabb fajlagos GDP mutatóval rendelkező ország színvonalához közelítést jelenthetnek, az eltérő belső termelési-fogyasztási sajátosságok következtében. (Pl. a magasabb egy főre jutó GDP-vel rendelkező országokban magas a vásárolt éttermi fogyasztás szintje-aránya, míg nálunk ezt a háztartások túlnyomórészt saját fogyasztásban oldják meg – csökkentve ezzel a GDP értékét!) A háztartási szatelit számla és időmérleg felvételek egyik becslése pont azt mutatja, hogy akár 25%-kal lehetne magasabb a GDP értéke, ha ezeket a tevékenységeket is be lehetne számítani a GDP értékébe.

Régóta ismert tény, hogy hiányzik a Bruttó Hazai Termékből a rejtett gazdaságnak a statisztika által még nem beszámított része is. Az Eurostat módszertana a statisztikailag nem megfigyelt tevékenységeket számba veszi becsléssel a GDP értékében, amelynek ez hazánkban mintegy 15-16%-át teszi ki. Ezen felül azonban további rejtett-fekete gazdasági tevékenységek akár 8-10%-kal is emelhetnék nemzeti jövedelmünket és főleg ehhez kapcsolódó adóbevételeinket.

A nemzeti számlák 2016. évi II. előzetes, valamint 2015. évi végleges adatai tehát a 2014-ben bevezetett ESA2010 módszertan szerinti tartalommal készültek. A végrehajtott korrekciók és számítások során az alábbi okokból történtek változtatások a korábban közreadott adatokhoz képest:

- a módszertanban két területet (a lakásszolgáltatás becslését, illetve a külföldre fizetett és a külföldről kapott munkavállalói jövedelem számítását) érintő változtatás miatt;
- az ESA2010 bevezetésekor kért derogáció megszűnése miatt (az értéktárgyak beszerzése és eladása egyenlegének beemelése a bruttó felhalmozás adatokba);
- egyéb, kisebb módszertani változások, adatellenőrzés és revízió.

A legfrissebb, 2016-ra vonatkozó kiadványban szereplő előzetes nemzeti számlák összeállításakor a számításokhoz szükséges, 2016-ra vonatkozó adatforrások még csak részlegesen állnak rendelkezésre, ezért valamennyi 2016-os adat előzetes, a végleges adatok ettől eltérhetnek. A teljes körű információk alapján készül a 2016. évi nemzeti számlák 2018. szeptember végén jelennek majd meg. Ez is utal arra, hogy a nemzetgazdasági számításokhoz szükséges adatháttér összeállítása igen nehéz, időigényes folyamat

Az eltelt mintegy két évtized alatt jelentősen átalakult és megváltozott-korszerűsödött a nemzetgazdasági mérlegrendszerek tartalma. Igazodott a számbavétel módszertana a globalizáció által megváltozott világhoz és számíthatunk arra, hogy a továbbiakban új változtatásokra lesz szükség.

A magyarországi bruttó hazai termék 1995 óta a reményeinkhez mérten lassabban fejlődött, de a későbbiekben növekedési esélyeinek feltehetően ki tudjuk majd használni. A statisztika módszertani változtatások mértékükben az éves GDP értékeknek maximum mintegy 1%-át tették ki. Nézőpont kérdése, hogy ez sok-e vagy kevés.

A magyarországi duális gazdaság jellemzője a relatíve magas külföldi tulajdonú termelési- és egyre növekvő arányú szolgáltatási szektor. A globalizáció és az új ipari (információs) forradalom eredményeképpen az eltelt néhány évben a GNI számításainkban is a tartalmi/módszertani változások magasabb szintet hoznak.

1/ A GAZDASÁGI-TÁRSADALMI KÖRNYEZET VÁLTOZÁSAINAK HATÁSA A STATISZTIKAI MÓDSZERTANOKRA

1.1/ A statisztika változásainak mérföldkövei

Az ágazati(primer) statisztikák megjelenése Európában a 19. század második felére tehető. Végig tekintve a fejlődés főbb állomásait

- 1895 –AndresKiaer(norvég statisztikus) a mintavételes összeírás koncepciója
- 1906 –Arthur Bowley(angol statisztikus, közgazdász) véletlen mintaválasztás első módszertana
- 19. század vége, 20. század első fele –a makro-statisztikák megjelenése, elterjedése
- 20. század közepe –az interjú technika bevezetése
- Ezredforduló közeli évek –megjelennek a szatellit számlák
- 1980-as évek –a számítástechnikával támogatott összeírások kezdete.

A gazdaságstatisztika feladata bemutatna a nemzetgazdaság folyamatait, térben és időben beleértve az ágazatok jelenségeit, folyamatait is. A feladat nehéz, hiszen változik a környezetünk. Fontos a világ népességének változása, várható robbanásszerű további növekedése:

- 1990 évben 5,2 milliárd,
- 2000 évben 6,0 milliárd,
- 2010 évben 6,9 milliárd volt,
- 2020 évben 7,7milliárd lakos lesz

Elképesztő a technika és a gazdaság változása:

- az elektronizálás robbanásszerű fejlődése
- információrobbanás
- a globalizáció
- új, összetett gazdasági folyamatok, formációk kialakulása
- a határok eltűnése (minden értelemben!)

Egy új ipari-társadalmi forradalmat jelent a néhány évtizede kezdődött információrobbanás:

- Az első forradalmi változást az írás kialakulása jelentette időszámítás előtt a 4. évezredben
- A második forradalmi változás a könyvnyomtatás feltalálása a 15. században (Gutenberg, 1394-1468)
- Az ezredforduló pedig az informatikai forradalom, információ robbanásidőszaka
- Manapság az emberek naponta mintegy két könyvnyi új információval találkoznak
- Becslések szerint a következő négy évben több új információ keletkezik, mint ami a világ története során eddig felhalmozódott

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Teljes változást jelent az információkhoz történő hozzáférésben a Big Data jelenség:

- Gyorsan elérhető óriási adatbázisok, amit hagyományos eszközökkel nagyon nehéz elemezni
- Már korábban (2000-ben) is létezett, csak akkor adatbázis bányászatnak nevezték

Ennek az új ipari-társadalmi folyamatnak jelentős előnyei és kockázatai is vannak:

- Előnyök
 - •Az információs rendszerek egyre gazdagabbak, komplexebbek, de kezelésük egyre bonyolultabb!
 - –információ és adatbőség (lásd Big Data)!
 - –az adatok feldolgozásához, elemzéséhez „kész” programcsomagok állnak a rendelkezésünkre!
- Kockázatok
 - –gyakran ugyanarra a jelenségre több információ, adat is rendelkezésünkre áll (ez nem szükség szerűen hiba!)
 - –nincs idő a módszertanok (definíciók, stb.) részletes tanulmányozására
 - –az informatikai „csomagokat” mechanikusan használjuk
 - –gyakran az eredményeknek nincs szakmai kontrollja
 - Inkonzisztencia a rendszerben

A kutatók pedig azzal a problémával találkoznak, hogy

- ahány statisztika, annyi féle statisztikai egységet, módszertant használnak és ez nehezíti az adatok összehasonlíthatóságát!

Ez utóbbi nehézség megoldására a statisztika módszertant folyamatosan korszerűsítik, revíziókat végeznek:

- a mikrostatistikák statisztikai egységeinek (gazdaságfogalom) harmonizálására (FRIBS)
- a mikro- és a makro statistikák statisztikai egységeinek (gazdaságfogalom) harmonizálása érdekében.

Az EU statisztikai hivatala folyamatosan kezeli az un. Gazdaságstatisztikai Keretjogszabályt (FRIBS), hiszen bebizonyosodott, hogy:

- Az EU gazdaságstatisztikai rendszer nem elégíti ki az új igényeket (esősorban a globalizáció hatásának mérési problémái és a makro-statisztikák új adatigényei miatt)
- Az EU gazdaságstatisztikai összeírások nem koordináltak
- Az alkalmazott módszertanok nem konzisztensek
- Az EU gazdaságstatisztikai rendszerét nagyszámú jogszabály írja elő

A Gazdaságstatisztikai Keretjogszabály munkálatai mintegy tíz éve kezdődtek, úgy tervezték, hogy az első referencia év 2016-ban lesz. Jelenleg még az EU Tanácsi szakaszban jár. 10 gazdaságstatisztikai jogszabályt módosítanak. Ezek nagy része pedig azokra a statisztikákra vonatkozik, amelyek a GDP adatait szolgáltatják

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A jelenlegi statisztikai rendszer a gazdaságstatisztika mikro- és makrostatisztikák integrált rendszere. Jellemzője, hogy amennyiben a rendszer bármely pontján változik valami, tekintettel kell lenni a rendszer összefüggéseire. A változások pedig manapság gyakoribbak, markánsabbak a korábbiaknál. Ezért van szükség paradigmaváltásra a statisztikai adatok gyűjtésében, módszertanában, feldolgozásában, kommunikálásában, oktatásában, de még a felhasználásában is.

A statisztikai módszertan jelenlegi helyzetét jellemzi, hogy az Eurostat új feladatainak és növekvő jelentőségének megfelelően a statisztikai módszertan új szervezeti kereteket kapott az Európai Unióban.

Az európai statisztikai rendszer jövőképe szellemében az Eurostat eddigi szervezeti felépítése, az ún. „kályhacső modelltől” – amikor minden szakstatisztika szabályozása és az adat-előállítás a többi szakterülettől szinte függetlenül történik – az integrált rendszer felé mozdul el. Az új típusú integrált rendszerben a különböző céllal gyűjtött adatok egységes elvek alapján, közös adatbázisokba szerveződnek, mikroszinten kombinálhatók, így az új és növekvő igények gyorsabban, rugalmasabban lesznek kielégíthetők. Ehhez azonban a statisztikai fogalmak, folyamatok, eljárások nagyfokú standardizálására van szükség.

Új módszertani projektek zajlanak az Eurostatnál. Jelenleg szakstatisztikai területenként határozzák meg a különböző becslések pontosságára előírt követelményeit. Azonban az Európai Statisztikai Rendszer integrált rendszerré alakításával ismételen felmerült az igény a pontossági követelmények újradefiniálására, a szórásbecslés témakörének harmonizálására.

- A munkaerő-statisztikán belül a munkaerő-felmérés területén tervezik a pontossági előírások és követelmények felülvizsgálatát, valamint a teljesítésének ellenőrzésére vonatkozó eljárás kidolgozását. Megvizsgálják a különböző módszereket a szórásbecslések közös alapra helyezésének lehetőségéről, valamint a longitudinális becslések méréséről és a pontossági követelmények megfogalmazásáról.
- Az információstatisztika területén harmonizált szórásbecslő eljárás bevezetését tervezik.

1.2/ A nemzeti számlarendszerek felülvizsgálatának hatásai

A nemzeti számlák gazdaságstatisztikai rendszere összefüggő, konzisztens számlák sorozata segítségével kívánja leírni egy-egy ország egész gazdaságának működését.

Az SNA alapvető közgazdasági jellemzője az, hogy a mérést végző országban piacgazdaság működik. Ebből következik, hogy a rendszer alapvetően csak azt a tevékenységet tekinti termelésnek, amely piaci értékesítésre kerül, vagy kerülhetne. Bár a rendszer adatokkal teli számlák hosszú láncolatából áll, a gazdasági elemzők elsősorban az adatrendszer egyetlen tagjára szokták fordítani figyelmüket, a bruttó hazai termékre (GDP). Ez pedig, mint a rendszer egyik mutatója alkalmas arra, hogy jelezze a gazdasági összteljesítmény színvonalát és alakulását, változását. Az a törekvés, hogy valamennyi (piaci) gazdasági tevékenységet magába foglaljon, ám nem lehet a jólét egyetlen mérőszámának tekinteni, bármennyire is hasznos a mutató tartalmának nemzetközi szintű egységessége.

Az első SNA elnevezésű jelentés 1953-ban született meg az ENSZ keretein belül, amelynek közvetlen előzménye egy 1947-es, szintén ENSZ kezdeményezésű nemzeti jövedelem jelentés volt. Ebben több, a nemzeti számlákat jellemző kategória, alapelem már felbukkan, de még nem

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

nevezték nemzeti számlának, hiszen a nemzeti számlák mutatórendszerének töredékét tartalmazta. Az ENSZ az új módszertant 1968-ban fogadta el, és hosszabb ideig alkalmas módszertani útmutatóként szolgált a világ országai számára a nemzeti számlák összeállításához. 1970-ben készült el az Európai Közösség saját nemzeti számla verziója - az ESA (European System of Accounts), ami pontosabb és szigorúbb szabályokat fogalmazott meg, mint az 1958-as SNA, mivel az azt alkalmazó országok gazdasági fejlettségükben, struktúrájukban meglehetősen homogének voltak.

Számos kiegészítéssel fejlődött tovább a számlarendszer, létrehozták a vagyommérleget, a jövedelemelosztást és az összehasonlító áras számításokat taglaló útmutatókat. Később – pl. az olajválság hatására - a hagyományos módon készített összehasonlító áras számlák használhatósága kétségessé vált, és szükségessé vált a fix árbázisú számítások felváltása a gyors (ár)változások hatását jobban kezelő, láncolós módszerrel. A nemzeti számlák összeállítói az infláció és az eszköztartási nyereség/veszteség kezelésével kezdtek el intenzíven foglalkozni. Ezzel párhuzamosan egyre erőteljesebben jelentkezett a pénzügyi folyamatokat leíró statisztikák iránti igény is.

Ezen új kihívások egyre inkább indokolták az SNA szükséges revízióját a gazdaságstatisztikában, és a hetvenes évek végére érlelték meg egy új felülvizsgálat elindítását. Az 1993-ra létrejött új SNA-ben olyan változásokat/változtatásokat vezettek be, amelyek érintették a számlák rendszerét, a szektorokat, a termelés, felhalmozás és fogyasztás értékelését, a terminológiát és a változatlan áras méréshez használt indextípust is. több száz pontban módosult az SNA. A legfontosabbakat megemlítjük:

- az 1968-as SNA a termelési számlákat csak ágazatosan bontotta, míg az SNA93 e mellé a szektorális bontást is bevezette,
- a vegyes jövedelem kategóriájának bevezetése a háztartási szektorba tartozó vállalkozások esetében, ahol a munka- és tulajdonosi jövedelmek nem választhatók külön,
- a szektorális bontások pontosítása, részben átszabása, az alszektorok (közösségi, hazai magán, külföldi) bevezetése a vállalati (nem-pénzügyi és pénzügyi) szektorban,
- a pénzügyi szolgáltatások (az ú.n. FISIM) értékének felosztása,
- az illegális termelési tevékenységek beemelése a termelés körébe,
- egyértelmű árkategóriák, árfogalmak megalkotása,
- a hozzáadott-érték típusú adók világos és explicit kezelése,
- a piaci, a nem-piaci és a saját célú termelés világosabb megfogalmazása s ebből következően tisztább elhatárolása,
- kettős rendszer bevezetése a fogyasztás esetében: egyrészt kiadási szempontú (egyéni és kormányzati kiadás), másrészt a fogyasztás jellege szerinti (egyéni és közösségi) bontás,
- az állóeszköz-felhalmozás körének kibővítése a bányászati kutatások költségeivel, a szoftverekkel, és a műalkotások eredeti példányainak létrehozási költségeivel,
- a honvédelem tulajdonába kerülő beruházási eszközök – a fegyverek kivételével
- az állóeszköz-felhalmozás részévé váltak (pl. katonai kórházak, iskolák, tisztii lakások stb.),
- az értéktárgyak és műtárgyak a felhalmozás részévé váltak,
- az utak, hidak, gátak után is kell értékcsökkenést elszámolni,
- a természetes gyarapodás, amit a termelés folyamatos számbavétele tesz lehetővé a növénytermesztés esetében,
- a láncolós volumenindexek prioritizálása,
- a szatellit számlák bevezetése.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Az SNA93 világszintű alkalmazását megelőzte egy 1999-es felvétel, amely során az ENSZ Statisztikai Bizottsága először kérte a tagországoktól az új SNA szerint a nemzeti számla adatokat, és egyúttal meg is vizsgálta az SNA93 alkalmazási/alkalmazhatósági szintjét a világ országaiban. A vizsgált három irány a következő volt:

- az SNA koncepciójának való megfelelés,
- a számlák teljessége,
- a számlák minősége.

A felmérések eredményei mutatták, hogy az új SNA alkalmazhatóságának mértéke szorosan összefügg az adott ország gazdasági fejlettségével⁵.

Az ENSZ Statisztikai Bizottsága 1999-ben megkezdte áttekinti - a 21. század első felében az időközben felgyűlt tapasztalatok alapján - a nemzeti számlák addigi rendszerét. A fő cél a nem konzisztens területek, mutatók feltárása és megoldás ezek kiküszöbölésére, illetve a számos új gazdasági jelenség beépítése volt.⁶

A Statisztikai Bizottság meghatározta a felülvizsgálati listára kerülés alapelveit:

- a SNA93 átfogó és alapelveit érintő felülvizsgálatra nem kerülhetett sor, így az országoknak nem kellett alapvető változtatásokra készülniük,
- a javasolt témákat alaposan meg kellett vizsgálni, hogy valamennyi megoldás konzisztensen épüljön be a rendszerbe,
- tovább kellett javítani az SNA-nek a nemzetközi fizetési mérleggel (a BOP-vel) és az államháztartási pénzügystatistikával (a GFS-sel) összefüggő konzisztenciáját,
- a javaslatokat széles felhasználói rétegnek kellett támogatnia,
- az SNA93 készítése során, vagyis már korábban felvetett régi témák is bekerülhettek a felülvizsgálatba, ha megfelelő előrehaladás történt a módszertan kidolgozásában,
- az SNA93 alkalmazása során az egyes országokban felvetődött mérési problémákkal összefüggő megoldási javaslatokat is felvettek a javaslatok közé.

Két téma volt, amelyet a revízió során egyértelműen elutasítottak:

- *A tartós fogyasztási cikkek értékelését:* eltérően a jelenlegi konszenzustól a tartós fogyasztási cikkeket a lakosság nem a vásárlás évében, hanem több éven keresztül „fogyasztaná” el. Ez, a kétségkívül közgazdaságilag is megalapozott megoldás az SNA egyik sarokpontját érintené, ezért a Tanácsadó Csoport elutasította a revíziót.
- *A fogyasztói (ár)támogatások kezelését:* a Tanácsadó Csoport (AEG) szerint a kérdést illetően nem volt olyan fejlemény, ami szükségessé tette volna a felülvizsgálatot.

Néhány témát illetően a Tanácsadó Csoport nyitva hagyta a lehetőséget, hogy azok bekerülhessenek a felülvizsgálatba, ha majd a probléma megoldása világosabbá lesz::

- a pénzügyi és természetbeni munkajövedelmek,
- az SNA célja és felhasználása,
- a gazdasági és monetáris unió(k) számlái,
- a pénzügyi innovációk,

⁵ Az ENSZ Statisztikai Bizottsága az új SNA alkalmazását az ún. mérföldköveken („milestones”) keresztül mérte. Ez azt jelenti, hogy mérföldkövek nevezett módszertani pontokat jelöltek meg az új SNA-ból, amelyek alkalmazása, vagy annak hiánya dönti el, hogy milyen mértékben alkalmazza egy-egy ország az SNA-t.

⁶ Az ENSZ Nemzeti számlákkal Foglalkozó Titkárságközi Munkacsoportja, rövidítve az ISWGNA, 2002. októberében Párizsban tekintette át a különböző szakértők és szakmai fórumok által tett javaslatokat. Egyúttal meghatározta a felállítandó Nemzeti Számlák Szakértői Tanácsadó Csoportjának (AEG), az Elektronikus Szakmai Vitacsoportoknak (EDG), az ún. „City Group”-poknak és a „Task Force”-oknak felülvizsgálati munkában betöltött szerepét. Az itt kidolgozott javaslatot az ISWGNA terjesztette az ENSZ Statisztikai Bizottsága 2003. márciusi ülése elé.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

- az SNA mint a termelékenység elemzésének átfogó eszköze,
- az integrált gazdaságpolitikai változók,
- a szállítási költségek számbavétele alapján,
- a regionális számlák,
- a negyedéves nemzeti számlák néhány speciális kérdése,
- a több országra vonatkozó számlák (pl. EU) kidolgozása,
- az SNA terminológiájának felhasználó-barátibbá alakítása.

Végül is az alábbi témák felülvizsgálatát fogadták el, mint olyanokat, amelyeket a szakértők megvizsgálhatnak, megfogalmazzanak és elszámolásukkal kapcsolatban esetleg új módszertani javaslatot tudnak tenni. **44 probléma, témák elfogadására került sor:**

1. A visszavásárlási megállapodás (repo) értékelése
2. A munkáltatói nyugdíjalapok értékelése
3. A munkavállalói részvények (ESO)
4. A vissza nem fizetett kölcsönök értékelése
5. A nem életbiztosítási szolgáltatások értékelése
6. A pénzügyi szolgáltatások mérése
7. Az eszköztartási nyereségen lévő adó értékelése
8. A kamatok elszámolása magas infláció körülményei között
9. A K+F értékelése
10. A szabadalmak értékelése
11. Az eredeti példányok (film, szoftver, könyv, egyéb műalkotások) létrehozásának és másolatok készítésének értékelése
12. Az adatbázisok értékelése
13. Az egyéb újra nem termelhető eszközök
14. A nem pénzügyi eszközök tulajdonosi átruházásának költsége
15. A tőkeszolgálat költsége a termelési számlákban
16. Az állami tulajdonú eszközök értékelése
17. A bányászati kutatások
18. Az újra nem termelhető erőforrások eszközhasználati díjának felosztása rezidensek és nem-rezidensek között
19. A katonai fegyverzet állóeszközként történő számbavétele
20. A föld értékelése
21. Szerződések és az eszközök bérleti díjai
22. A „goodwill” és más újra nem termelhető eszközök értékelése
23. Az értékcsökkenés és erkölcsi kopás
24. Az állam által koncesszióba adott építkezések vagy valamilyen állami eszköz üzemeltetése, kezelése
25. A gazdasági egységek fogalmának pontosítása
26. A mezőgazdasági ültetvények: ez esetben csak szövegezési pontosításról van szó.
27. Az eszközök osztályozása és terminológiája
28. Az újra nem termelhető tárgyi és immateriális eszközök értékcsökkenése
29. Az újra nem termelhető immateriális eszközök határesetei
30. A gazdasági eszközök definíciója
31. A víz értékelése
32. Az informális szektor
33. Az illegális és szürke gazdaság
34. A szuperosztalék, a tőkeinjekciók és a visszaforgatott jövedelmek
35. A be nem fizetett adók és adóhitelek
36. A magán és közösségi/állami szektor elhatárolásának problémás esetei
37. A garanciavállalás kezelése
38. A tranzakciók koncepciója
39. A rezidensek
40. A külföldi bér munka
41. A „merchanting
42. A kölcsönös önszegélyző alapok, biztosító társaságok és nyugdíjalapok visszatartott jövedelmei
43. A kamat és kapcsolódó témák
44. A pénzügyi eszközök osztályozása

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Az egyes témák konkrét tartalma pedig – jelezve egyben azt is, hogy milyen sarkalatos problémák gyűltek össze a felülvizsgálat idejéig - a következő volt:

1. *A visszavásárlási megállapodás (repo) értékelése:* az SNA93 szerint a repo ügyleteket úgy kell kezelni, mint a jelzáloghiteleket. Vajon helyes ez a megoldás?
2. *A munkáltatói nyugdíjalapok értékelése:* az SNA jelenlegi felfogását áttekintve esetleg néhány részét másként kell megfogalmazni. Az Eurostat hat különböző lehetőséget sorolt fel a kérdés megoldására.
3. *A munkavállalói részvények:* ezek már a világ sok országának vállalatainál elterjedtek, de az SNA eddig nem adott világos útmutatást ezek elszámolására. Megoldásként a munkavállalóknak adott részvények számbavételét mint természetbeni munkavállalói jövedelmet javasolták. Vagy egy megfelelő ármodellel becsült piaci, és nem kibocsátási áron kellene értékelni, vagy pedig a kiutalási ár és a piacon/tőzsdén történő étékesítés időpontja közötti értékváltozás felhasználásával kellene az elszámolásnál alkalmazott árat megállapítani. A pénzügyi számlákban a derivatívákon belül pedig két alcsoportot képeznének, egyrészt pénzügyi derivatívákat, másrészt munkavállalói részvényeket.
4. *A vissza nem fizetett kölcsönök értékelése:* áttekintendő, hogy milyen kritériumokat lehet használni a vissza nem fizetett kölcsönök leírásakor, azok kezelése ugyanis a pénzközvetítői szolgáltatások közvetett módon mért díján (azaz a FISIM-en) keresztül hatással van a GDP értékére is.
5. *A nem életbiztosítási szolgáltatások értékelése:* a cél olyan gyakorlati metodika kialakítása lett, ami a túlzottan nagy ingadozások hatását kiküszöböli. Szélsőséges esetekben az óriási károk kifizetése akár negatív kibocsátási értékhez is vezethet. Ezt a negatív értéket ráadásul a rendszeren belüli negatív felhasználásként is el kellene számolni. Végül az OECD javaslatát is figyelembe véve, a tényleges díj és a tényleges kárkifizetést kell majd korrigálni egy megfelelő „kisimító” modell alkalmazásával, de ez a megoldás csak mint alternatív lehetőség jelenne meg az SNA-ben.
6. *A pénzügyi szolgáltatások mérése:* az OECD munkacsoportja által kidolgozott javaslatokat további pontosításokkal, kiegészítésekkel áttekintve három lehetőséget vettek figyelembe: a pénzügyi vállalatok definíciójának kibővítését, a saját alapok figyelembe vételét a kibocsátás mérésekor, és a FISIM mérése esetében a referencia ráta alkalmazását. Felvetődött a központi bankok kibocsátása mérésének megváltoztatása is. A központi bankok speciális szerepe miatt az SNA által javasolt mérési módszert célszerűnek vélték megváltoztatni. Az eddigi – a tulajdonosi jövedelembevételek, kapott kamatok és a fizetendő kamat különbsége –, ugyanis bizonyos extrém körülmények között túlságosan ingadozhat, sőt negatív is lehet. Ezért javasolták a jegybankok kibocsátását költség alapon mérni. Mindez persze nem jelentette a központi bankok átsorolását a – jellemzően költségalapú mérést használó – kormányzati szektorba. Javasolták azt is, hogy az SNA explicite is tartalmazza a központi bankok kibocsátásának felhasználó szektorait.
7. *Az eszköztartási nyereségen lévő adó értékelése:* a kérdés az, hogy meg kell-e változtatni az eszköztartáson keletkező nyereség után fizetendő adó elszámolását? Az addig szabály szerint jövedelemadóként került elszámolásra, a javaslat szerint maradna a jelenlegi megoldás, de az adókon belül egy külön kategóriaként kellene ezt az értéket kimutatni.
8. *A kamatok elszámolása magas infláció körülményei között:* a Tanácsadó Csoport véleménye szerint függelékét újra kellene írni és esetleg inflációs szatellit számlát kiépíteni. Ehhez segítség lehet az OECD „Az inflációs számla kézikönyvének” és más kutatásoknak az eredménye.
9. *A K+F értékelése:* meg kellett vizsgálni, hogy van-e arra mód, hogy a K+F tevékenység kibocsátását a bányászati kutatásokhoz hasonlóan, egyfajta tökefelhalmozásként lehessen értékelni az SNA-ben, a „Frascati Kézikönyv” ajánlása alapján.
10. *A szabadalmak értékelése:* a szabadalmakat eddig, mint újra nem termelhető immateriális jóságokat értékelték, ugyanakkor a használatuk utáni bevételt úgy kezelték, mint a tárgyi eszközök esetében a lízing díjat. Ez a megoldás pedig ellentétes, például a szintén újra nem termelhető föld kezelésével. Kérdéses volt az is, hogy a változtatás esetében milyen árindex használható a szabadalmak kibocsátásának deflálására.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

11. *Az eredeti példányok (film, szoftver, könyv, egyéb műalkotások) létrehozásának és másolatok készítésének értékelése:* azaz eltérően kell-e értékelni az eredeti példányokat és a sokszorosított példányokat. Az eredeti példányt, mint a másolatok állományát kell-e figyelembe venni.

12. *Az adatbázisok értékelése:* az SNA a nagy adatbázisokra, mint állóeszközökre tekint. Kérdéses hol van a határ, ahonnan nagynak számít egy adatbázis. Esetleg az értékesíthetőségénél.

13. *Az egyéb újra nem termelhető eszközök:* az SNA ezen kategóriája jelenleg üres, tartalom nélküli, ezt meg kell határozni.

14. *A nem pénzügyi eszközök tulajdonosi átruházásának költsége:* az erre szolgáló javaslat szerint e költségeknek a felhalmozásban és nem a folyó termelő-felhasználásnál kellene szerepelnie. Azaz ez után értékcsökkenést kellene elszámolni, annak addig is érvényes szabálya szerint.

15. *A tőkeszolgálat költsége a termelési számlákban:* az SNA nem definiálja a tőkeszolgálatot. Kérdéses volt, ki kell-e ezzel egészíteni az SNA-t, hiszen ez már koncepcionálisan módosítaná az SNA-t.

16. *Az állami tulajdonú eszközök értékelése:* addig csak az amortizáció került elszámolásra, míg a tőke hozadéka nem.

17. *A bányászati kutatások:* a bányászati kutatási kiadások az érvényes metodika szerint bruttó tőkefelhalmozásnak minősültek. A bányászati kutatások eredményét, mint tudásállomány értéket az ásványkincs értékétől függetlenül, vagy annak részeként vegyék-e figyelembe. Vagy esetleg a gazdaságosan kitermelhető ásványkincs értéke már tartalmazza a felkutatására fordított kiadások értékét és ez esetben a külön számbavétel dupla elszámolást okozna.

18. *Az újra nem termelhető erőforrások eszközhasználati díjának felosztása rezidensek és nem-rezidensek között:* a földet kivéve az SNA explicite semmit nem mond az újra nem termelhető erőforrások rezidensek és nem-rezidensek közötti tranzakcióiról. A föld esetében a föld vásárlója egy „képzett rezidens egységet” alkot, amely egységnek külföldi, tehát nem-rezidens a tulajdonosa, vagyis a tőkéje külföldi tulajdona. Ez vajon analóg-e más újra nem termelhető erőforrás (víz, halállomány, stb.) esetével.

19. *A katonai fegyverzet állóeszközként történő számbavétele:* az addigi SNA szerint a katonai fegyverzet az adott év folyó termelőfelhasználása, jöllehet pl. egy rakétát, tengeralattjárót, vagy más nagy értékű eszközt esetleg csak később, vagy sohasem használnak fel. Az új javaslat alapján viszont ezek a kiadások az adott év beruházásának részét képeznék és megnövelnék az állóeszköz-állományt. A problémát kiegészíti, hogy a hosszú éveig üzemeltetett nagy értékű fegyverek nemcsak adott évi egyszeri kiadást jelentettek, hanem, hogy a használt eszközök, fegyverek, értékesítésének, exportjának sem lenne meg a forrása, hiszen azokat egyszer már folyó termelőfelhasználásként számbavették.

20. *A föld értékelése:* az SNA-ben a földre fordított beruházási kiadások (pl. melioráció) állóeszköz-felhalmozásnak minősültek, ugyanakkor a vagyonmérlegben a föld értékével együtt az újra nem termelhető eszközök tételében szerepeltek. Vajon ketté kell-e bontani a föld értékét, állóeszközre (melioráció) és újra nem termelhető eszköz részre és ha igen hogyan.

21. *Szerződések és az eszközök bérleti díjai:* a tárgyi eszközök lízingelését az SNA világosan tárgyalja, az immateriális javak esetében azonban ez nincs így. Itt olyan kormányzati eladható jogokról van szó, mint kaszinó-, taxi-, külkereskedelmi-, és emissziós, frekvencia-használati engedélyek, vagy olyan nem-kormányzati szerződésekről, mint a szerzőkkel, futballjátékosokkal vagy előadókkal kötött értékesíthető licenc, stb. szerződések. A szerződések harmadik típusa a franchise és a goodwill. Mikor kell ezeket újra nem termelhető eszközök adásvételének és mikor bérlésének tekinteni. Mi az értéke ezeknek az eszközöknek. Azonos ez a kifizetett piaci árral, jöllehet az csak meghatározott időtartamra és nem az eszköz egész – esetleg „végtelen” – élettartamára vonatkozik.

22. *A „goodwill” és más újra nem termelhető eszközök értékelése:* eszköznek kell-e tekinteni a védjegyet, a márkanévet, a franchise-t. Csak akkor kell-e számba venni a vagyonmérlegben, ha azt értékesítik, vagy anélkül is. Azonos módszert kell-e alkalmazni a társaságok és az egyéni vállalkozások esetében.

23. *Az értékcsökkenés és erkölcsi kopás:* az SNA-ben az állóeszközök értékcsökkenése, mint értékcsökkenési leírás jelent meg, amely az állóeszköz egész élettartamára vonatkozik, és együtt

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

jár a fizikai elhasználódással. A leírási időszak azonban eltérhet a tényleges elhasználódástól, és két egyforma állóeszközt is lehet eltérően leírni. Figyelembe kell-e venni ezt a különbséget a nemzeti számlákban, s ha igen hogyan.

24. *Az állam által koncesszióba adott építkezések vagy valamilyen állami eszköz üzemeltetése, kezelése (ez a „BOOT” rendszer):* ez esetben egy magánvállalkozás épít vagy üzemeltet valamilyen eszközt, amellyel közszolgáltatást biztosít (pl. autópályát, börtönt stb.), bevételéből fizeti kiadásait – beleértve az államnak fizetett díjat is – és bizonyos mértékű profitra is szert tehet. A szerződésben rögzített idő lejárta után az eszköz fizetés nélkül az állam tulajdonába kerül. Az SNA addig ugyanis nem adott útmutatást az ilyen ügyletek elszámolására.

25. *A gazdasági egységek fogalmának pontosítása:* a kisegítő tevékenységek (pl. vállalati központok, stb.) költségeit az SNA szerint a felhasználó gazdasági egységek között felosztva kell elszámolni, de emiatt ezen egységek tevékenysége eltűnhet az adott régió GDP-jéből. Nem világos, hogy kell kezelni a több területű vállalatokat, amelyek egy jogi egységet képeznek. Célszerű-e azokat teljes mértékben a domináns területnél figyelembe venni.

26. *A mezőgazdasági ültetvények:* ez esetben szövegezési pontosításról volt szó.

27. *Az eszközök osztályozása és terminológiája:* van-e olyan körülmény, ami miatt módosítani kellene az említett osztályozást.

28. *Az újra nem termelhető tárgyi és immateriális eszközök értékcsökkenése:* a vitát a mobiltelefonokhoz felhasznált sávok használatáért fizetett díjak, illetve a jogok eszközként való kezelése váltotta ki. Kérdéssé vált, hogy az arra kidolgozott megoldást csak ez esetben kell-e alkalmazni vagy más újra nem termelhető eszköz esetében is.

29. *Az újra nem termelhető immateriális eszközök határesetei:* szükséges-e valamilyen metodika kialakítása a kormányzat tulajdonában lévő újra nem termelhető eszközökre.

30. *A gazdasági eszközök definíciója:* a javaslat szerint az SNA-nek világos definíciót kellene alkotnia a gazdasági eszközökről, és egy útmutatót is meg kellene alkotni az értékelési módszereiről.

31. *A víz értékelése:* kérdéses, hogy amennyiben a víz már nem szabad erőforrás, hogyan értékelhető. Hasonlóan ahhoz, ahogy az a föld vagy az ásványkincsek esetében történik, vagy másként.

32. *Az informális szektor:* az informális szektorral, a meg nem figyelt gazdaság kérdésével az elmúlt évtized során több nemzeti statisztikai intézet és nemzetközi szervezet (OECD, ENSZ, Eurostat) is foglalkozott, az időközben elért eredményeket áttekinteni és azokat alkalmazni kellene.

33. *Az illegális és szürke gazdaság:* az SNA nem tett addig különbséget a legális és illegális tranzakciók között abban az értelemben, hogy mind a kettő részét képezi a gazdaságnak és így termelésnek is, pedig az illegális tranzakciók megfigyelése szinte lehetetlen feladat, kihagyásuk azonban hibát okozna a számlákban és azok egyenlegező tételeiben. Az SNA megfogalmazza a különbséget is az illegális és a szürke gazdaság között. Míg az egyik tiltott tevékenységet jelent, addig a másik a társadalom által nem tiltott, csak rejtőzködik, hogy adót vagy tb-fizetést kerülhessen el. Néhány országban az illegális és szürke gazdaság a nemzetgazdaság jelentékeny részét képviseli, ezért fontos, hogy a gazdaság e részét a nemzeti számláknak megfelelően próbálja számba venni, felhasználva a már meglévő ország-tapasztalatokat.

34. *A szuperosztalék, a tőkeinjekciók és a visszaforgatott jövedelmek:* az osztalék esetében különleges figyelmet kell szentelni a köztulajdonú vállalatok és az államháztartás közötti tranzakcióknak. A felvetődött javaslat szerint az elszámolásnak hasonlóan kellene lennie a külföldi tőkebefektetések esetében felvetődő visszaforgatott jövedelmek elszámolásához.

35. *A be nem fizetett adók és adóhitelek:* a be nem fizetett adókat célszerű lenne tőke-transzferként figyelembe venni.

36. *A magán és közösségi/állami szektor elhatárolásának problémás esetei:* a jelenlegi SNA-ban a gazdasági szervezet ellenőrzésének definíciója, amely alapján a közösségi szektort el lehet határolni, eléggé nehezen megfogható és nagyon korlátozottan hivatkozik a speciális esetekre, mint például az állami-magán partnerségre (PPP). Célszerű pontosítani a piaci és nem-piaci elhatárolást, hiszen a jogi státuszra vagy a gazdaságilag szignifikáns árra való hivatkozás kevésnek tűnik. Az SNA-vel szemben az ESA egy egyszerű és merev megoldást vezetett be, az u.n. 50%-os szabályt, vagyis ha az árbevétel az összes költség felét eléri, illetve meghaladja,

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

akkor a tevékenység piacának tekintendő. Elegendő-e az SNA ezzel a szabállyal történő kiegészítése.

37. *A garanciavállalás kezelése:* a garanciavállalás kérdése akkor vetődik fel, ha az adós és a hitelező közötti kapcsolat átalakul a hitelező és a garanciavállaló/kezes között kapcsolattá. Az SNA nem foglalkozik ezzel a problémával, ugyanakkor a GFS kézikönyv az államháztartást illetően igen. Célszerű lenne-e, ha az SNA általános értelemben foglalkozna a kérdéssel.

38. *A tranzakciók koncepciója:* a számbavétel idejét illetően az SNA-ben alapvető elv a tulajdonváltás időpontjának megfigyelése. A jelenlegi SNA ugyanakkor nem ad semmilyen támpontot a tulajdon megfogalmazására, ezért azt ki kellene egészíteni.

39. *A rezidensek:* A nemzeti és hazai fogalmak további pontosítására van szükség, amely fogalmak alapvetők a rezidens fogalmának meghatározásakor. A globalizáció velejárója, hogy egyre több szervezet gazdaságilag nemcsak egy országhoz kötődik. További problémát jelenthetnek a nem állandó, vagy ingázó foglalkoztatottak, amelyek két vagy több országhoz kötődnek, a jelenség számottevő megnövekedése. Ennek explicit kezelése is fontossá vált.

40. *A külföldi bérmunka:* az SNA és a BOP kézikönyv a bérmunkát eltérően értékeli. A fizetési mérleg a bruttó elszámolást javasolja, vagyis a behozott anyagot importként, illetve folyó termelőfelhasználásként javasolja számba venni, míg a behozott anyag és bérmunkadíj összegeként megjelenő kibocsátás teljes értékét exportként. Az SNA csak akkor ajánlja ezt az elszámolást, ha a feldolgozás lényeges átalakítást jelent. Mindezt annak ellenére teszi, hogy nem történik tulajdonosváltás, és így az SNA elvei szerint nem lehetne tranzakcióról beszélni. Kell-e változtatni az SNA jelenlegi szabályain, annak ellenére, hogy szakértők jelentős csoportjának véleménye szerint a jelenlegi megoldás megfelelő az ÁKM-ek számára is.

41. *A „merchanting”:* amely a fizetési mérleg fogalma az áruk olyan kereskedelmére, amikor az áru nem lép a kereskedést lebonyolító cég székhelye szerinti ország területére. Ebben az esetben csak az elért árrést kell termelésként számba venni. A javaslat szerint célszerű lenne az SNA-t kiegészíteni ezzel a speciális kereskedelmi esettel.

42. *A kölcsönös önszegélyző alapok, biztosító társaságok és nyugdíjalapok visszatartott jövedelmei:* a jelenlegi SNA-ben a visszatartott jövedelmeket az azokat kezelő szervezeti egységek jövedelmeként és megtakarításaként mutatjuk ki, ahelyett hogy a tulajdonosok jövedelmeként és megtakarításaként mutatnánk ki. Van azonban kivétel is, mint a biztosító társaságok, a közvetlen külföldi tőkebefektető társaságok, ahol imputációkkal kerül megoldásra a kérdés. Az ESA még egy további imputációt is bevezetett az önszegélyző alapok esetében, hogy konzisztenciát teremtsen az életbiztosításokkal és nyugdíjalapokkal. Ezt a megoldást alkalmazza-e az SNA is.

43. *A kamat és kapcsolódó témák:* A kérdéskörbe több, kisebb jelentőségű értelmezési kérdés került.

44. *A pénzügyi eszközök osztályozása:* a szövegezés pontosítása mellett javasolták, hogy a pénzügyi derivatívákat tovább bontsák, többek között a munkavállalói részvény kerüljön külön alcsoportba.⁷

A három makrostatisztikai rendszer felülvizsgálata párhuzamosan folyt. A nemzeti számlán kívüli makro rendszerek felülvizsgálata során további témák felülvizsgálata is felvetődött, amelyeket az adott makrostatisztikával foglalkozó bizottságokban elemeztek.

A GFS felülvizsgálata a következő addicionális témákat tartalmazta: – a tőkeinjekciók, újrabefektetett jövedelmek a közvetlen külföldi tőkebefektetések (FDI) esetében,

- a privatizáció,
- az állami garanciavállalás,

⁷ Miután a felülvizsgálati munka irányítását az ISWGNA végzi, ezért a végső szakmai döntés az ISWGNA-né, de a Szakértői Tanácsadó Csoport (AEG) támogatásával, amely az egyes témák esetében hoz döntéseket. Ugyancsak az ISWGNA biztosítja a kapcsolatot és a koordinációt a többi metodikai munkával (BOP, GFS, stb.) is. A felülvizsgálat széles körű koordinációt igényel, mivel fontos, kitűzött cél az is, hogy a konzisztencia fennmaradjon, illetve még szorosabbá váljon az SNA-hez erősen kötődő többi makrogazdasági rendszerrel, a fizetési mérleg statisztikával (Balance of Payments Manual 5), a kormányzati elszámolásokkal (Government Finance Statistics Manual 2001) és a pénzügy statisztikával (Monetary and Financial Statistics Manual).

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

- az állami és magán vállalatok határesetei,
- az adóbevétel, be nem fizetett adók, adóhitel.

A BOP felülvizsgálata esetében csak két addicionális téma vetődött fel az SNA témajegyzéken túl:

- a közvetlen külföldi tőkebefektetés,
- és a valutaunió kérdése.

Az SNA93 változásai hatást gyakoroltak az EU nemzeti számla rendszerére, az ESA95-re is. Az ESA95 konzisztens módon követte az SNA93 változásait, és a módosított ESA95, a **ESA 2008** néven jelent meg. Az ESA 2008 bevezetésére a tagországokban csak 2010 körüli években került sor.

1.3/ Az elmúlt két évtized változásai és a fejlesztések időszerű lépései

A statisztikai módszertan fejlesztése és az alkalmazások egységesítése az EU-tagországokban Magyarország 2004. évi uniós csatlakozását követően a magyar nemzeti számlák összeállítása integrálódott abba a munkamenetbe, amelyben a tagországok egyre jobban előre haladnak a módszertan részleteiben is egységes alkalmazása felé⁸. Többnyire olyan fejlesztések kerültek a napirendre, amelyek több régi uniós tagországban is feladatot adtak, részben még az ESA 1995 alkalmazásából elmaradt teendőkként, részben már a 2013-ban elfogadott új nemzeti számla jogszabály, az ESA 2010-re átállás nyomán.

A legfontosabbakat között szerepel a tranzakciók teljes körű, kimerítő számbavétele és a nem megfigyelt gazdaság

Az Eurostat fokozott figyelmet fordít arra, hogy a makrogazdasági mutatók értékébe *a nemzeti számlák által leírt gazdasági jelenségek adatait minél teljesebb körben beszámítsák*. Különösen fontos ez azon makrogazdasági mutatók esetén, amelyek nagysága a döntések alapját képezi az EU költségvetésében, illetve monetáris politika alakításában.

A kimerítő számbavétel (*exhaustiveness*) azt a követelményt fogalmazza meg, hogy a nemzeti számlákba tartozó gazdasági tevékenységet végző összes egység valamennyi gazdasági tevékenységét teljes mértékben vegyük számba.⁹ A követelményt tovább szigorította az ún. GNI-jogszabály. A kimerítő számbavétel egyrészt jelenti azt, *hogy fokozottan és rendszeresen ellenőrizni kell, hogy az adatgyűjtések minél teljesebb körben lefedjék a megfigyelt jelenségeket. Másrészt a nemzeti számlákba imputálni kell azokat a műveleteket, amelyek a szokásos módon, adatgyűjtésekkel nem figyelhetők meg*. Ezt a kört nevezzük NOE-nak (*non-observed economy* – nem megfigyelt gazdaság).

A magyar nemzeti számlák kezdettől fogva nagymértékben támaszkodnak *az adóbevallások adatállományára*. A nagyobb méretű vállalatokra vonatkozóan ezen adatforrás mellett a vállalkozásstatisztika is teljes körű. A kisvállalkozások esetében a statisztikának jelenleg az adóbevallás adatállománya az egyetlen kellően megbízható adatforrása, legalábbis ami a vállalkozások számát és tevékenységi körét jelenti. Azonban a bevételek nagyságát és a

⁸ Hüttle Antónia – Pozsonyi Pál: *A nemzeti számlák története Magyarországon II. rész – Az Európai Unió követelményeinek teljesítése, Statisztikai Szemle, 96. évfolyam 3. szám 292–311. oldal*

⁹ *A nemzeti számlák története Magyarországon II. rész 301 Statisztikai Szemle, 96. évfolyam 3. szám 292–311 p*

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

termelés költségeit illetően az adóbevallások hihetőségével kapcsolatban kételyek merülnek fel¹⁰.

A nem megfigyelt gazdaság témájához tartozik az a közvéleményben elterjedt vélemény, hogy *a borralaló és a hálapénz jelentős tétel a magyar GDP-ben*. Az ESA előírásai alapján e tételek is részét képezik egy ország gazdaságának, azaz a nemzetiszámlaszámításokban figyelembe kell venni. A borralaló becslését a KSH már 2003-ban beépítette a nemzeti számlákba, három szolgáltatás (vendéglátás, taxi, fodrász) esetén, oly módon, hogy a borralaló a többlétszolgáltatás ellenértéke. Így az beleszámít a termelés értékébe, a munkajövedelembe és a háztartási fogyasztásba. Hasonlóképpen a hálapénz nagyságára is készül becslés a háztartási felvételek adataiból, mégpedig úgy, hogy annak értéke megnöveli az egészségügyi szolgáltatások szintjét.

Az illegális gazdaság figyelembevétele, azaz az illegális tevékenységek beemelése a nemzeti számlákba élénk vitát váltott ki a szakmai körökben és a közvéleményben egyaránt. Az ESA-jogszabály előírja, hogy a nemzetiszámla-számításoknak ki kell terjedniük az illegális tevékenységekre is. Az erre vonatkozó tanácsi rendelet szerint imputálni kell a kábítószertermelés és kereskedelme, a prostitúció és a csempészet, mint termelőtevékenységek értékét. Ezek még akkor is beszámítanak az ország gazdaságába, ha ezek a tevékenységek és pénzmozgások az aktuális jogszabályok szerint törvénytelenek. A tevékenységek értéke – szemben a széles körben elterjedt véleményekkel – nem túl jelentős, az EU-tagállamaiban a három tevékenység együttes értéke átlagosan a GDP-nek csupán 0,5–1,2 százaléka.

A PHARE keretében, a nemzeti számlák kimerítő elszámolását célzó projekt részeként a KSH az ezredforduló után kezdte meg a kísérleti számításokat arra vonatkozóan, hogyan lehet a nemzeti számlákban kimutatni a két jelentős illegális tevékenység, a kábítószer-kereskedelem és a prostitúció gazdasági hatását. A kábítószerkereskedelem becslése azon a feltevésen alapul, hogy változatlan a fajlagos fogyasztás. A referenciaévi fogyasztás becsléséhez drogfajtánként a fogyasztók számát, az évi fogyasztás mennyiségét és az átlagárakat kell használni. A főbb adatforrások az egészségügyi és igazságügyi jelentések, a rendőrségi vizsgálatok eredményei, az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és a Vám- és Pénzügyőrség adatai. Szokásos körülmények között a referenciaév adatait továbbvezetik a kábítószer-fogyasztók számának, az árak alakulásának függvényében, sőt figyelembe veszik az új drogok elterjedését is. A prostitúció értékének becslése hasonló elvek alapján történik. Először a fogyasztók számát, a fogyasztói alkalmak számát és az átlagárakat felhasználva megbecsüljük a keresletet, azaz a fogyasztás nagyságát. Itt is a kábítószer-kereskedelem és -fogyasztás becsléséhez használt hasonló adatforrások szolgálnak a számítások kiindulópontjaként, kiegészítve két speciális adatforrással: a prostituáltak érdekvédelmi szervezeteinek jelentéseivel és az ún. oknyomozó riportokban található információkkal. A folyó termelő-felhasználás becslésénél elsősorban rendőrségi jelentésekre támaszkodnak. A jogszabály szerint el kellene számolni a szesz-, dohány-, és benzincsempészet értékét is. Ezek nagysága azonban Magyarországon a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szakértőinek ismerete szerint nemzetgazdasági szempontból elhanyagolható. Az első becslések 2000-ben készültek, majd ezeket visszavezették 1995-ig. Az illegális tevékenységek becsült értéke Magyarországon összességében a GDP-nek mintegy 1 százaléka (Pozsonyi [2007]).

Jelentős további változás, a *fix bázisú indexekről áttérés a láncindexek használatára*. A láncindex számítási módszer azt jelenti, hogy az éves nemzeti számlákban *a volumenindexeket*

¹⁰ Ezért a kisvállalkozások számának, a termelés ágazati jellegének ismeretében a nemzeti számlákhoz egy modellalapú becslés készül (Murai–Kazimir [2011]) a kibocsátás értékére, a folyó termelőfelhasználás és a munkavállalói jövedelmek nagyságára, melyet évente a friss adatok alapján újraszámolnak.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

minden évben az előző évi súlyokkal kell számítani, illetve a defláláshoz felhasznált árindexeknek az előző évi bázison kell készülniük.

Korábban többnyire ötévente változott a számítások báziséve. Magyarországon 1991, 1995, 1998, illetve 2000. év volt bázisév. Elemzési célokra a fix bázisév fő előnye, hogy az idősor egészében a részindexek átlaga megegyezik az aggregált főindexszel. Azonban a termelés és a felhasználás szerkezetének gyors változása miatt a több évvel ezelőtti súlyok elavulnak, és ez lényegesen torzíthatja a kimutatott növekedési ütemet. Az alaprésztelvezettségben számított változatlan áras adatokat az előző évi súlyokkal, valamint Laspeyres-formulával kell összegezni, hogy eljussunk a nemzeti számlák magasabb fokú aggregációs szintjére. Az árindexek esetében pedig Paasche-formulát kell alkalmazni. A hosszabb távra vonatkozó volumenváltozást a láncindexek szorzatával lehet becsülni. A láncolós módszer előnye a friss súlyok használata, hátránya viszont, hogy a korábbi évekre nem teljesül az additivitás, azaz a részek összege nem adja ki az aggregátum értékét, illetve a részek volumenindexéből közvetlenül nem számítható az aggregátum volumenindexe. A nemzetközi gyakorlat szerint ezt a különbséget nem osztják vissza az egyes részaggregátumokra, hanem korrígalatlanul publikálják a visszaszámított adatokat (Anwar–Szókény Boros [2008], (Pozsonyi–Szabó [2010]). 2.4.

A nempiaci szolgáltatások volumenének mérése *mértékadó piaci ár híján* a rendszeresen piacra nem kerülő szolgáltatásokat költség szinten értékeli. Bár így alulértékeltek a nempiaci szolgáltatások, mivel értékükben nincs elszámolva a termelésben lekötött eszközök lehetőségköltsége, de az igazi nehézség a volumenváltozás, azaz a gazdasági növekedés mérésekor jelentkezik. Piaci termelés esetén a szokásos módon, a folyó áras értékadatok deflálásával külön becsülhető az output és külön az inputok volumenváltozása, és a két index között kimutatott eltérés fejezi ki a termelékenység változását. Amennyiben a nempiaci szolgáltatások értékét a költségek/inputok összegével azonosítjuk, és a volumenváltozást ennek deflálásával becsüljük, akkor szükségképpen azt kapjuk, hogy az output volumenváltozása megegyezik az inputok változásával, vagyis változatlan a termelékenység.

Hosszú távon ez nyilvánvalóan nem igaz, gondoljunk csak arra, hogyan nőtt a termelékenység az államigazgatásban vagy az egészségügyben az informatikai eszközök elterjedésének következtében. Ezért az ESA a nempiaci termelés vonatkozásában a deflálás helyett a közvetlen volumenmérést részesíti előnyben. Ez azt jelenti, hogy *a természetes mutatók változásával kell kifejezni a termelés volumenváltozását*¹¹. Alkalmasság természetes mutatók elsősorban az egyéni fogyasztásra kerülő nempiaci szolgáltatásokhoz találhatók, itt az igénybevétel megfigyelhető. A tanulók száma, az egészségügyi és szociális ellátásban részesülők száma jó indikátora a szolgáltatás mennyiségének. Problémát jelent, hogyan számszerűsíthetők a szolgáltatás minőségi változatai: szervátültetés esetén az ellátott több szolgáltatást kap, mint egy rutinellátásban részesülő, az egyetemi hallgató magasabb színvonalú oktatásban részesül, mint az általános iskolai tanuló. A magyar statisztika 2006–2007-ben vezette be az új metodikát az oktatás és az egészségügy ágazatban a kormányzat és a nonprofit intézmények által nyújtott nempiaci szolgáltatások volumenmérésére. Az oktatásban több mint 10 szolgáltatásfajtát különböztetnek meg, részben az oktatás szintje és jellege (például művészi oktatás) szerint, részben aszerint, hogy átlagos vagy speciális nevelési igényű tanulók oktatásáról van-e szó. Szolgáltatásfajtánként meghatározzák az tanulói létszám változását, esetenként korrigálva azt az osztálylétszámok változásával. A szolgáltatásfajták egyedi indexeiből súlyozott átlagot képeznek, súlyként az adott oktatási szolgáltatásra fordított költségarányokat használva. Az egészségügyi ellátásban külön kezelik a fekvőbeteg- és a járóbeteg-ellátást. Elsősorban az aktív fekvőbeteg-ellátásban van mód arra, hogy megkülönböztessék a szolgáltatások minőségi változatait. Minthogy az ellátást az OEP (Országos Egészségbiztosítási Pénztár)⁷ a HBCs

¹¹ Hüttl Antónia – Pozsonyi Pál Statisztikai Szemle, 96. évfolyam 3. szám 292–311. oldal

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

(Homogén betegcsoport) szerint részletezett adatok szerint finanszírozza, így ismert több száz szolgáltatásfajta esetszáma és költsége, és ezek az adatok jó alapot biztosítanak ahhoz, hogy az összetett volumenindexbe az összetétel-változás hatását beszámítsák. Hasonló módon képezik a krónikus fekvőbeteg-ellátás volumenindexét, de itt az adatforrások az ápolási napoknak csak néhány minőségileg eltérő fajtáját különböztetik meg. A járóbeteg-ellátásban az ellátások pontértéke fejezi ki a szolgáltatások minőségét.

Áttérés az ESA 2010 alkalmazására. Az új európai nemzeti számla jogszabály 25 ponton módosította a korábban alkalmazott ESA 1995-t (Eurostat [1996]). A módszertani változások a rendszer különböző részeit érintik, ezért eltérő a fő mutatókra gyakorolt hatásuk is. A változások egy része befolyásolja a bruttó hazai termék értékét, és ezen keresztül természetesen a többi egyenlegező tételt is. Ilyen például az, hogy beruházásnak minősül a kutatás-fejlesztés. Más módosítások csak a bruttó nemzeti jövedelem mutatóját érintik (például az áfabefizetés mint harmadik uniós saját forrás elszámolásának a változása). Van olyan módosítás, amely a kormányzati hiány (kormányzat nettó hitelfelvétel/hitelnyújtás) nagyságát változtatja, és vannak olyanok is, amelyek az eszközök csoportosítására és a vagyonomérleg szerkezetére (ezen keresztül a bruttó állóeszköz-felhalmozás eszközcsoportos bontására) vannak hatással.

Az ESA 2010 szabályoz olyan módszertani kérdéseket is, amelyeknek a magyar rendszerben nincs számszerű hatásuk, mivel ilyen esemény egyelőre nem fordult elő. Például eddig nem volt precedens arra, hogy a magyar gazdaságban leszereltek volna egy olyan nagyértékű eszközt, amely leszerelési költségét az új szabályok szerint a leszerelés évében beruházásként és egyidejűleg értékcsökkenési leírásként kell elszámolni.

Vannak az ESA 2010-ben olyan előírások is, amelyeket valójában már korábban is az új jogszabállyal összhangban számolt el a magyar statisztika. Ilyen például a *FISIM (financial intermediation services indirectly measured – pénzügyi közvetítői szolgáltatások közvetetten mért szolgáltatási díja) vagy az SCV (speciális célú vállalat) elszámolása*¹².

Az említett változásokat a KSH-nak visszamenőleg át kellett vezetnie a magyar számlák 1995. évtől kezdődő időszakában. A változások összhatása azonban végeredményben nem volt jelentős. Az új módszertanra átállással a magyar GDP folyó áras értéke 1,6 százalékkal lett magasabb. Az új szabályok szerint folyó termelőfelhasználás helyett beruházásként kell elszámolni a kutatás-fejlesztési tevékenység kibocsátását, valamint a honvédelmi célú fegyverek beszerzését.

A felhasználói igények változása ugyancsak hatással volt a nemzeti számlák – mint összetett és költséges rendszer – összeállítására. Már korábban is a kormányzati gazdaságpolitika adatigénye tette lehetővé, hogy a XX. század közepétől a fejlett piacgazdaságokban kellő szellemi és anyagi erőforrás álljon rendelkezésre a módszertan fejlesztéséhez és az alkalmazások tapasztalatainak megvitatásához¹³.

A keynes-i fiskális politikát találták alkalmasnak arra, hogy stabilizálja a ciklikus ingadozásokat a piacgazdaságok működésében. A statisztikai hivatalok kifejezetten kormányzati ösztönzésre, kormányzati finanszírozással állították össze elsősorban az éves számlákat. Hasonlóképpen a tervgazdaságokban az éves és ötéves tervek kidolgozásához és a teljesítés ellenőrzéséhez volt szükség a gazdasági folyamatok átfogó adataira. Minthogy a tervek elsősorban a reálgazdaságra vonatkoztak, ezért a népgazdasági mérlegek is a termelésre és a felhasználásra vonatkozó összefüggések leírására összpontosítottak, *csak részlegesen és hiányosan terjedtek ki a jövedelmi és pénzügyi kapcsolatok bemutatására.* Az 1990-et követően a magyar statisztika is áttért a nemzeti számlák összeállítására, a makrogazdasági környezet változása miatt

¹² Pozsonyi–Szőkéné Boros [2014]

¹³ Hüttl Antónia – Pozsonyi Pál *Statisztikai Szemle*, 96. évfolyam 3. szám 292–311. oldal

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

viasszorult a fiskális politika szerepe. Ezzel együtt – bár a központi költségvetés összeállításához továbbra is nélkülözhetetlenek a makrostatisztikai adatok – a kormányzati gazdaságpolitika figyelme egyre inkább eltolódott/eltolódik a rövid távú mutatók felé. Ebben az időszakban a magyar gazdaságról készült éves mutatók elsősorban a nemzetközi szervezetek és befektetők tájékoztatására szolgáltak.

*A felhasználói célok is változtak. A közgazdasági kutatásokra A XX. század hatvanas-hetvenes éveitől kezdve a nemzeti számlák szolgáltatták az adatokat a makrogazdasági modellek összeállításához, amelyekkel többnyire idősorokból, ökonometriai technikákkal készítették előrejelzéseket, de népszerűek voltak a számszerűsített általános egyensúlyi modellek is (CGEM [computable general equilibrium model])¹⁴. Csökkent azonban az érdeklődés az előrejelzésre használt makrogazdasági modellek iránt. A modellek nem tudták előre jelezni a 2008. évi pénzügyi válságot, de az is magyarázhatja a figyelem lanyhulását, hogy a globalizáció kérdésessé teszi, *hosszabb távon egyáltalán előrejelezhető-e a makrogazdasági folyamatok egy adott ország szintjén*. Megfigyelhető, hogy az alkalmazott kutatások között egyre inkább előtérbe kerülnek a gazdasági alanyok magatartását vizsgáló mikrogaazdasági elemzések. Bár lényegesen emelhetné a mikrogaazdasági modellek relevanciáját, ha azok a makrogazdasági statisztikákkal konzisztens adatrendszeren alapulhatnának. Hangsúlyozottan igaz az, hogy *a mikro- és makrogazdasági adatok közötti összhang megteremtése, a kapcsolatok számszerűsítése igen összetett feladat, erre a statisztikai szolgálatok egyelőre nincsenek kellően felkészülve*.*

*A közös költségvetés és más adminisztratív felhasználási célok is szükségessé tették az EU statisztikai rendszerének alapos vizsgálatát, korszerűsítését. Az EU alapító országai számára kezdetektől fontos volt a nemzeti számlák módszertani fejlesztése. Szükségessé vált, hogy bizonyos politikai döntések esetén a küszöbértékeket vagy a felosztási arányokat a nemzeti számlákból származtatott statisztikákhoz kössék*¹⁵.

Az EU közös költségvetésének finanszírozásához a tagországoknak a GNI arányában kell hozzájárulniuk, ennek aránya egyre növekvő a közösségi forrásokon belül. A GNI-alapú befizetést nevezik az EU saját pénzügyi forrásának. – A tagországi hozzájárulások másik fontos tétele az általános forgalmiadó-alapú befizetés. Az egységes adóalapot a nemzeti számlák forrás-felhasználás táblái alapján képezik. – A közös fizetőeszköz értékállóságát védő maastrichti kritériumok közé tartozik a kormányzati szektor hiányának GDP-hez mért aránya, valamint a kormányzati szektor adósságállománya a GDP arányában. – A strukturális alaphól az a régió részesülhet támogatásban, ahol az egy főre jutó GDP az EU-átlag arányában nem haladja meg a küszöbértéket. A jelentős pénzügyi következmények miatt a nemzeti számlák megfelelő részszámláit az EU-intézmények rendszeresen ellenőrzik, elsősorban az adatok pontossága szempontjából. A tagországoknak évente kell részletes jelentést készíteni a GNI számításáról. Ötévente az összeállítás módszertanát is részletesen dokumentálni kell. Ez az ún. GNI Inventory (KSH [2011]) országoként eltérő, 300–800 oldal közötti munkaanyag, melynek szerkezetét az EU egységesen előre megadja. Ezen jelentéseket az Eurostat illetékes osztálya részletesen elemzi, további kérdéseket tesz fel, illetve egy-egy többéves ellenőrzési ciklus alatt akár 5–10 szakmai ellenőrző látogatást is szervez a tagországokba. A költségvetési hozzájárulások alapjaként az EU-ban ismét előtérbe kerül a nemzeti jövedelem, mint alapvető makrogazdasági indikátor.

Fontos megjegyezni, hogy bár a nemzeti jövedelem fogalma végigkíséri a nemzeti számlák egész eddigi történetét, azonban a nemzeti számlák bruttó nemzeti jövedelme nem azonos egyetlen korábbi, hasonló elnevezésű kategóriával sem. Nem azonos, mert mindegyik máshol

¹⁴ A nemzeti számlák története Magyarországon II. rész 307 Statisztikai Szemle, 96. évfolyam 3. szám 292–311. oldal 3.3.

¹⁵ Hüttl Antónia – Pozsonyi Pál Statisztikai Szemle, 96. évfolyam 3. szám 292–311. oldal

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

húzta meg az értékalkotó tevékenységek határát. És nem azonos, mert eltérően kezelték a külfölddel kapcsolatos jövedelemfolyamatokat.

A népgazdasági mérlegekben a megtermelt jövedelmet nem korrigálták a külföldről származó jövedelmek egyenlegével, bár vélhető, hogy a szocialista gazdaságban ez a tétel elhanyagolható nagyságú volt. Korábban pedig bár a nemzetijövedelemszámítások figyelembe vették a külfölddel kapcsolatos jövedelmeket, de nem tettek különbséget az elsődleges jövedelmek és a transferek között. Ráadásul a banki átutalások összegét mutatták ki, azaz pénzforgalmi szemléletben korrigáltak a külföldre menő és az onnan származó tételekkel.

A mai értelmezés szerint *a nemzeti jövedelmet eredményszemléletben kell becsülni*. Ez azt jelenti, hogy a termelésből a külföldnek járó és a külföldről származó jövedelmet *a jövedelem keletkezésének időpontjában kell kimutatni*: Ez az összeg jelentős mértékben eltérhet a ténylegesen átutalt jövedelemtől, különösen a külföldi tulajdonú vállalatok esetén.

A kormányzati hiány és adósság nagyságáról évente kétszer kell benyújtani az ún. EDP-jelentést (excessive deficit procedure [notification] – túlzott hiány eljárásához kapcsolódó statisztikai jelentés). A kormányzati hiány és adósság számítását tételes, a gazdálkodó szervezetek egyedi adataival kell alátámasztani. Az egyedi szintű bizonylatolás inkább hasonlít egy mikrogazdasági számviteli elszámolásra, mint statisztikai becslésekre. Az elszámolás módszerét az érvényes ESA-szabályozás képezi, ezt egy külön kézikönyv értelmezi, részletezi.

A szatellit számlák megalapozása eddig nem mindig kapott kellő hangsúlyt, de a nemzeti számlák fontos szerepet töltenek be azzal, hogy segítik az összetartozó, egymással összekapcsolható statisztikák közötti konzisztencia megteremtését. A szatellit számlák olyan rendszerek, amelyekben sikerült kialakítani a konzisztencia módszertanát a kinagyított rész és a központi mag között. *Az ESA 2010 tizennyolc különböző szatellit számlát sorol fel*, de nem mindegyiket nevezik szatellit számlának. Így például *a nemzetközi fizetési mérleg vagy a kormányzati pénzügyi statisztika is tekinthető a nemzeti számlákat kiegészítő rendszernek*. A szatellit számlák a statisztikák minőségét két módon is javítják:

- kiterjesztik az értéket alkotó tevékenységek körét, például a háztartási munka vagy a környezeti szolgáltatások beszámításával.
- segítenek több oldalról alátámasztani a standard makrogazdasági indikátorok becslését.

Az egyik legsürgetőbb feladat, hogy a tagországok statisztikai szolgálatai létrehozzanak egy adatbázist a nemzetközi nagyvállalatok egyedi adataiból. Ennek segítségével szilárdabb alapokra lehetne helyezni a nemzetgazdaságban megtermelt, valamint a rezidensek által megszerzett jövedelmek becslését, Így lehetővé válna, hogy az EU közösségi politikájában kiemelt szerepet játszó GDP és GNI nagyságát nyomon lehessen követni¹⁶.

A nemzeti számlák további fejlesztésében egyre több területre terjesztik ki a statisztikák közötti konzisztenciát erősítő szatellit-rendszereket. Ennek lehetőségét elsősorban a statisztikai szolgálat rendelkezésre álló erőforrásai szabják meg. Emellett fontos az is, hogy a központi rendszert pontosítják és/vagy bővítik. A pontosítás elsősorban az EU-adminisztráció érdeke, a rendszerben az értékalkotó tevékenységek körének bővítése a gazdaságkutatások számára lenne fontos. Azonban a két cél nehezen egyeztethető össze, hiszen a nemzeti számlákból éppen a számbavétel nehézségei miatt maradnak ki olyan jelenségek, amelyek egyébként beletartoznának a gazdasági érték állandó fogalmába¹⁷.

¹⁶ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/edp/edp170424.pdf>

¹⁷ *A nemzeti számlák története Magyarországon II. rész 309 Statisztikai Szemle, 96. évfolyam 3. szám 292–311. oldal*

1.4/ A statisztikai revíziók szükségessége és háttere

A statisztika revíziókkal kapcsolatosan részletesen a KSH módszertani útmutatásából tájékozódhatunk. Ezt a mellékletbe csatoljuk, most a legfontosabb tudnivalóit összefoglaljuk. A felhasználók statisztikai adatokkal szemben támasztott jellemzően legfontosabb követelményei¹⁸ az időszerűség, azaz *az adatok a lehető leghamarabb legyenek elérhetőek*, illetve a pontosság, azaz *az adatok a jellemezni kívánt jelenséget minél jobban, a valóságot minél inkább közelítő módon írják le*.

Mivel ezek a követelmények gyakran egymásnak ellentmondók – a felhasználók a lehető leghamarabb akarnak adatokhoz jutni, már azelőtt, hogy a kívánt pontosság elérését lehetővé tevő mennyiségű és minőségű információ rendelkezésre állna –, ezért a hivatalos statisztikát előállító szervezeteknek egyensúlyt kell teremteniük közöttük.

Az időszerű adatok minél gyorsabb közzététele érdekében előzetes – a szükséges mennyiségű információ hiánya miatt bizonyos fokú bizonytalanságot magában hordozó – adatokat számítanak és hoznak nyilvánosságra a statisztikai több területén. Ezt követően pedig, az idő előrehaladtával mind a mennyiség, mind a minőség terén jobb, teljesebb információk alapján, az előzetes adatok lecserélésével pontosabb adatokat eredményez a revízió, azaz az adat-felülvizsgálat.

A statisztikai adatok revíziójának kiváltó okai lehetnek *a statisztikai módszerekben, fogalmakban, definíciókban, osztályozásokban történő változások is*. Ezek során az adat-felülvizsgálatok célja, hogy biztosítsák az adatok megfelelő minőségét, a nemzetközi egyezményeknek, a megváltozott jogi/módszertani keretrendszereknek, valamint a felhasználói igényeknek való megfelelést. Mivel az ilyen típusú revíziók veszélyeztetik az idősorok összehasonlíthatóságát, azokban töréseket okozhatnak, ezért ritkán, általában csak 5–10 évente, és általában egy alkalommal végzik el.

A hivatalos statisztikában az általános revíziós politikát egy nyilvánosan elérhető, az adat-felülvizsgálat általános alapelveit tartalmazó dokumentum, az úgynevezett revíziós politikában foglalják össze. (Ezt, ahogy már utaltunk rá, a mellékletben részletesen közöljük).

A revíziós politika elősegíti a revíziós módszerek átláthatóságát, azok könnyebb megértését, ezáltal erősíti a hivatalos statisztikába vetett bizalmat, illetve könnyebbé teszi az adatok megértését, használatát. Ennélfogva a revíziós politika kiemelt szerepet játszik a felhasználókkal való kommunikációban.

A revíziók területén a hivatalos statisztikában rendszerint létezik egy, a revíziókat egységes keretbe foglaló **általános revíziós politika**, valamint fellelhetők az egyes szakstatisztikai területek saját revíziós gyakorlatát leíró **szakterületi revíziós politikák** is. Az általános revíziós politika alapot szolgáltat a szakstatisztikák¹⁹ revíziós gyakorlatának kidolgozásához. Ezek a szakstatisztikai revíziós politikák tükrözik az adott szakterület sajátosságait, a szakterülettel szemben támasztott felhasználói igényeket, és részletesen leírják a revíziók során alkalmazott módszertant.

¹⁸ A hivatalos statisztikában több minőség-összetevőt is megkülönböztetnek, a részletek a KSH minőségpolitikájában találhatóak http://www.ksh.hu/docs/bemutakozas/hun/ksh_minosegpolitikaja_2014.pdf

¹⁹ A szakstatisztikák osztályozási rendszere (SZOR) szerint a szakstatisztika olyan téma, amelynek közös eredményterméke van, és statisztikai adatelőállítási folyamata azonos fogalmakkal, módszertannal jellemezhető

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A hivatalos statisztikában revízióknak tekintünk minden, már megjelent, nyilvánosságra hozott adat értékében történt változtatást. Az adat-felülvizsgálatot kiváltó okok négy nagyobb csoportba sorolhatók:

Jobb forrásadatok felhasználása a statisztikai adatok előállításakor:

- a) teljesebb körű (több/magasabb minőségű információt magában foglaló) adatforrás felhasználása,
- b) a jellemezni kívánt jelenséget jobban közelítő adatforrás felhasználása,
- c) szakértői becsléseken, illetve statisztikai eljárásokon alapuló előzetes/első becslések módosítása teljesebb körű adatok rendelkezésre állásával, vagy az ún. benchmarking eredményeként.

Rendszeresen végrehajtott újra számolások figyelembevétele:

- d) szezonális kiigazítás eredményeinek aktualizálása az új időszakok adatainak figyelembevételével,
- e) más bázis idősakra való átállítás.

Módszertani változások:

- f) statisztikai módszerekben történő változások,
- g) fogalmakban, definíciókban, osztályozásokban történő változások.

Hibák javítása:

- h) forrásadatokban és az adatelőállítási folyamat során előálló adatokban előforduló hibák javítása.

A gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszerében (TEÁOR) 2008-ben történt változás is egy nemzetközi rendeletnek való megfelelés érdekében történt. **Módszertani változásokra** ritkábban kerül sor (általában 5–10 évente) ilyen történt a nemzeti számlák területén az ESA 2010-re való átállítás 2014 szeptemberében.

1.5 Néhány sajátosság a számbavétel lehetőségeihez

Az Eximbank hiteleinek elszámolási kérdése vitás helyzetet teremtett. Az államadósság elszámolása 2014. óta folyamatos módszertani felülvizsgálat alatt áll az Európai Unióban. Az uniós nemzeti számlák statisztikai módszertanának megújítása (ESA 2010) következtében jelenleg is napirenden lévő kérdés az Eximbank és az EU-ban hasonló működési struktúrával bíró bankok kötelezettségeinek elszámolása az államadósságban. A közvélemény tájékoztatásának érdekében a Magyar Nemzeti Bank a február 19-én megjelent előzetes pénzügyi számla statisztikában bemutatta, miként érinti az államadósságot, ha az Eximbank a kormányzati szektorban kerül statisztikai elszámolásra²⁰. Ezzel kapcsolatban utalva arra, hogy az Eximbank-ügy nem változtat az államadósság kedvező trendjein és két tényezőt ki is emeltek:

- Egyrészt az esetleges átsorolás nem változtatja meg az államadósság mértékét és szerkezetét jellemző kedvező trendeket.

²⁰http://alapkezezo.hu/fontos_informaciok/hirek/az_mnb_szerint_az_eximbank_ugy_nem_valtoztat_az_allamadossag_kedvezo_trendjein

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

- Másrészt az Eximbank által felvett adósság közgazdasági értelemben teljesen más célt szolgál, mint a többi adósságelem, így közgazdasági nézőpontból külön vizsgálandó.

Az államadósság csökkenő trendje és javuló szerkezete ily módon az eximbank átsorolása esetén is fennmarad. Az elmúlt hat évben mintegy 8 százalékponttal csökkent az államadósságráta értéke, továbbá az adósság szerkezete is jelentős mértékben javult. Az adósságráta csökkenése, a devizaadósság és a külföldi tulajdonban lévő adósság mérséklődése érdemben hozzájárult az ország külső sérülékenységének csökkenéséhez, amit a nemzetközi intézmények és a hitelminősítők egyaránt kiemelnek elemzéseikben.

A tényleges folyamatok mellett az államadósság mindenkori értékét a módszertani változások is befolyásolják. A 2014-ben életbe lépett új európai uniós statisztikai módszertan (ESA2010) a bevezetésekor nem volt jelentős hatással az államadósságra. *2014 óta az Eurostat - az új módszertan bevezetésére hivatkozva - több hullámban, további változtatásokat hajtott végre az államadósság elszámolásával kapcsolatban. A változások által érintett legfontosabb terület bizonyos pénzügyi intézmények szektorbesorolása, amire sem a régi módszertanban, sem a 2014-es átállás során nem volt precedens.*

Az Eurostat szerint az állami garancia mellett működő, állami kamattámogatás mellett kedvezményes kamatozású hiteleket nyújtó, állami tulajdonú bankok jelentős része a kormányzati szektor részének tekintendő. Ennek értelmében statisztikai felülvizsgálat alá kerültek az exportösztönző finanszírozást folytató állami bankok valamennyi uniós országban. A magyar statisztikai hatóságok az elhúzódó vita lezárása érdekében, az uniós hatóság nyomására, az Eurostatnak megküldött EDP jelentésekben és hivatalos statisztikáikban az Eximbankot az államháztartás részeként mutatják ki.

A pénzügyi statisztikákon a magyar statisztikai szervek álláspontja alapján a Magyar Nemzeti Bank - több nemzetközi példát követve - nem változtat. A közvélemény tájékoztatása érdekében azonban a hazai publikációiban tájékoztató jelleggel az Eurostat által elvárt módszertannak megfelelő államháztartási statisztikákat is nyilvánosságra hozza. Ennek első lépéseként a február 19-én megjelent, előzetes pénzügyi számlákról szóló közlemény az államadósságot mind az Eximbank adóssága nélkül, mind azzal együtt bemutatta.

Az Eximbank átsorolása esetén az intézmény adósságjellegű kötelezettségei növelik, míg az általa tartott állampapírok csökkentik az államadósság értékét. A legnagyobb súlyt kötelezettségei között az általa kibocsátott kötvények jelentik. Az Eximbank által tartott állampapír-állomány azonban csökkenti az adósság értékét, mivel az átsorolást követően az államháztartás önmagával szembeni követelésévé válik. Összességében az Eximbank tartozásait és állammal szembeni követeléseit is figyelembe véve az államháztartási szektor maastrichti adóssága GDP arányosan 1,9 százalékkal magasabb 2017. év végén a pénzügyi számlákban közölt, változatlan módszertannal számolt adatahoz képest.

Az államadósság csökkenő trendje az Eximbank átsorolása esetén is fennmarad. A 2017. évi adatok szerint a GDP arányos államadósságráta az Eximbank nélkül 72,1 százalék, az Eximbank kötelezettségeit is figyelembe véve 74,0 százalék. Az intézmény kötelezettségei az elmúlt években emelkedtek meg érdemben, így nemcsak az adósságráta szintjére, hanem annak dinamikájára is hat az átsorolás. A 2011-et követő csökkenő trend azonban nem változik, az adósságráta csökkenése továbbra is érdemi, több mint 6 százalékpontos.

Az államadósság alakulására a költségvetési politika közvetlen hatással van, de az Eximbank kötelezettségeinek alakulására csak közvetett hatással. Ily módon az Eximbank

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

kötelezettségeinek figyelembevétele az államadósságban közgazdasági oldalról vezethet torzításokhoz és nehezítheti meg a folyamatok elemzését. Ez okozhat problémát, mert a GDP-arányos adósságráta kiemelt jelentőséggel bír a költségvetési mutatószámok között, hiszen a fiskális szabályok, a fenntarthatósági elemzések, a hitelminősítói modellek egyik lényeges mutatója. Ezért fontos, hogy az államadósságráta valóban a költségvetési folyamatokat és kockázatokat tükrözze.

Alig nő évente a GDP a drogbiznisztől, amely 2006-tól a KSH kimutatásaiban szerepel. Ezen illegális „iparágak” teljesítményének mérése némi módszertani bizonytalanságot eredményezhet, és ez puhábbá teheti a statisztikai mutatókat. A statisztikusok orvosi és igazságügyi adatok alapján becsülték meg a drogtermelés- és kereskedelem nagyságát, míg a prostitúció hozzájárulását a hazai össztermékhez a szolgáltatásban résztvevők becsült számából, illetve a kereslet oldaláról is felmérték, majd számszerűsítették. Az EU új szabályozása szerint a Központi Statisztikai Hivatal 2000-ig visszamenően számolta újra a GDP adatait.

A prostitúció és a drogkereskedelem összesen egy százalékkal járult hozzá a magyar GDP-hez 2000 és 2005 között. Forgalmuk együtt 5 év alatt megduplázódott. 2000-ben még 165 milliárd forint forgalmat produkáltak az ágazatokban tevékenykedők, 2005-ben pedig már 344 milliárdot termeltek.

Fontos változás volt, hogy az új adatokat mozgó árbázisú indexek segítségével számolják. Az egyes ágazatok termelésének értékét korábban úgy számolták, hogy a termelt mennyiséget egy ötévente változó fix év (2006-ig a 2000-es év) áraival szorozták. A módszer összevethetővé tette ugyan az egyes évek adatait, viszont nem követte a gazdasági szerkezetváltozásokat, így az új adatoknál a *2000-es árak helyett már mindig az előző év áraival számolnak*. Ez a módszertani változás is az Eurostat előírása szerint történt, és az eddig közölt GDP-adatokat nem egyértelműen növeli. Mivel az adatsorok 2000-ig visszamenőlegesen módosulnak, a százalékos GDP-növekedési adatok nem változnak érdemben.

2/ A BRUTTÓ HAZAI TERMÉK (GDP) KISZÁMÍTÁSÁBAN BEKÖVETKEZETT MÓDSZERTANI VÁLTOZÁSOK GAZDASÁGI HATÁSAI, BECSÜLHETŐ NAGYSÁGRENDJE ²¹

2.1/ A magyar nemzeti számlarendszer fejlesztése (1996-2007)

Az 1996 és 2007 közötti magyar nemzeti számlákat érintő módszertani változtatások és adatfelülvizsgálatok²² hatásai számottevők voltak a bruttó hazai termék (GDP) mutatójára is. Bár a nemzeti számlák fejlődése, fejlesztése lényegesen bővebb, mint a GDP-mutató tartalmi, módszertani fejlesztése, e mutatón keresztül jól bemutathatók a változások eredményei, hatásai. Talán elterjedt közkeletű vélekedés, hogy a statisztikai adatok revíziójára, az adatok módosítására időről-időre azért kerül sor, mert valamilyen hibás adatot kell korrigálni, vagy a számítások pontatlanok, mégis az esetek túlnyomó részében a nemzeti számlák körében nem erről van szó, az elmúlt évek tapasztalatai alapján a módosításoknak a hibakorrekció csak egyik, nem túl jelentékeny okozója volt.

A statisztikai adatok felülvizsgálatára négy különböző ok miatt kerülhet sor.

- Új információk beérkezése.
- A módszertan változása.
- Adathibák javítása.
- Adatértelmezési és egyéb technikai korrekciók.

Ezekre a későbbiekben még visszatérünk, most röviden csak a legfontosabb jellemzőik:

- a) *Az újabb, pontosabb, részletesebb adatok alapján történő rendszeres felülvizsgálat* elsődleges célja, hogy kezelje az adatközlés gyorsasága és megbízhatósága közötti dilemmát.
- b) *A statisztikai módszertan változása* teszi lehetővé a megfigyelendő gazdasági jelenségek változásának követését.
- c) *Adathiba miatti utólagos javításra* a jól működő statisztikai rendszerben, az adatközlést követően már nincs szükség, ekkor már adathibának nem szabadna előfordulnia.
- d) *Adatértelmezési és egyéb technikai javítások* közé sorolható a negyedéves és az éves nemzeti számlák egymásra épülése miatt előforduló eset, amikor az éves adatok felülvizsgálata miatt változnak a negyedéves időszakok adatai.

Az utóbbi két évtized alatt öt nagyobbak nevezhető módszertani változtatást végeztek a magyar nemzeti számlák területein.

– Magyarország – a többi közép- és kelet-európai országhoz hasonlóan – meglehetősen korán bevezette az új ESA módszertanát. A 90-es évek eleji bevezetéskor azonban a KSH még nem tudta alkalmazni az ESA minden előírását. (Figyelemre méltó tény, hogy az EU régi

²¹ *A fejezet dr. Hüttle Antónia, dr. Pozsonyi Pál értékes és e tárgyban nélkülözhetetlen kutatómunkái alapján készült. A konkrét módszertani leírások és számszerű adatok szakértői publikációikból származnak, ezeket a források között hivatkozom.*

²² *Pozsonyi Pál: A magyar nemzeti számlarendszer fejlesztése (1996-2007), Statisztikai Szemle, 85. évfolyam 10–11. szám 898*

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

tagországainak csak 1999-re kellett elkészíteniük a kiemelt mutatókat, a teljes nemzeti számlákat pedig 2002-re.)

- A számításokhoz szükséges adatforrások és humán erőforrás, szakmai tudás is csak folyamatos fejlesztéssel, hosszabb tanulási folyamat keretében volt biztosítható.
- Maga a nemzetközi módszertan is változott/változik. Az elmúlt tíz év során néhány részében nem is jelentéktelenül módosultak a módszertani előírások. Vagyis a módszertani ajánlások egy kisebb része mozgó célponttá vált. Ezeknek a változásoknak meg kellett előbb születniük, hogy utána az alkalmazásához szükséges adatok begyűjtése és a módszertan kidolgozása megtörténhessen.

1998. évben vált először időszerűvé néhány - alapvetően módszertani jellegű - további harmonizációt jelentő változtatás bevezetése az 1996. évre vonatkozó GDP-számításokban.

1. A hatályos *adóneveket és támogatásfajtaikat* az SNA-ban, illetve az ESA-ban foglalt elvek alapján teljes körűen felülvizsgálták. Ennek eredményeként az egyéb termelési adók csoportjából a termékadók közé sorolták át a szeszadót, a környezetvédelmi termékdíjat, valamint a helyi adók közül az idegenforgalmi és a helyi iparüzési adót; az egyéb termelési támogatások csoportjából a terméktámogatások közé került az egyedi termelési árkiegészítés, az agrárpiaci és az agrártermelés költségeit csökkentő támogatás. A termékadók és -támogatások újra csoportosítása a nemzetgazdaság alapáras kibocsátását és hozzáadott értékét 37 milliárd forinttal csökkentette. A termékadók és terméktámogatások egyenlege az átcsoportosítások, valamint az akkor még az állami rádió és televízió államháztartási szektorból vállalati szektorba történt átsorolása miatt 12 milliárd forinttal nőtt. Összhatása a GDP egészére: +25 milliárd forint lett.

2. Változtatást jelentett a *szerecséjatek elszámolásának* módosítása, illetve a gépkocsi-használatból adódó, valamint az egyéb munkavállalói jövedelemtétel kiszűrése a folyó termelő-felhasználásból. Összhatása a GDP egészére: +17 milliárd forint volt.

3. A korábban az államháztartási szektorban elszámolt *állami rádió és állami televízió*, valamint a volt közúti igazgatóságok szervezeti átalakulása és az elszámolási technika ebből adódó változása okozott csökkenést az államháztartási szektor hozzáadott értékében. Az előbbieket részvénytársasággá, az utóbbiak közhasznú társaságokká alakultak át. A magyar rádió és televízió nemcsak az államháztartás szektorából került át a nem pénzügyi vállalatok szektorába, de ezzel a költségintézet helyett a vállalati szektor általános szabálya szerinti elszámolási technika körébe került át. Ennek következtében az államháztartási szektor hozzáadott értéke 13 milliárd forinttal csökkent, míg a vállalati szektoré 22 milliárd forinttal nőtt. Összhatása a GDP egészére: +9 milliárd forint.

4. A *külkereskedelmi statisztika* export-import adatai, döntően az ipari vámszabad területek forgalmának számbavétele miatt változtak. Összhatásuk a GDP egészére: +50 milliárd forint.

5. 1995 kezdőévvél a *beruházás-statisztikai* adatgyűjtés lehetővé tette olyan információk (immateriális javak beszerzése, eszközök apport- és lízingköltségei, használt eszközök forgalma) beépítését a rendszerbe, amelyekre korábban egyrészt adatok hiányában nem volt lehetőség, másrészt azért nem, mert a magyar számviteli szabályok – az ESA-val szemben – ezen tranzakciókat nem tekintették az állóeszköz-felhalmozás részének. Összhatása a GDP egészére: +65 milliárd forint.

Az 1998. évi korrekciók miatti változások összesítve 0,9 százalékkal emelték a GDP szintjét, ugyanakkor a belső szerkezetét jelentősebben módosították, különösen a felhasználási oldalon a külkereskedelmi egyenleget és a készletváltozást.

A 2003. évi változások jellemzői

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Az 1998-as nagyobb változásokat követően, 1999 és 2002 között az éves nemzeti számlák esetében jelentősebb változtatásra nem volt, csak kisebb javítások. 2003-ban azonban bázisév váltás történt, a 2000 és 2005 közötti évekre az új összehasonlító ár báziséve a 2000 lett, az addigi 1998 helyett. A bázisév váltással együtt módszertani változások is voltak, amelyek célja a magyar nemzetiszámla-rendszer EU-előírásokkal történő egyeztetése volt.

1. A külkereskedelem-statisztika adatainak változásai. A KSH és az MNB közös módszertan alapján kidolgozott új adatokra cserélte ki a nemzeti számlákban szereplő export- és importadatokat. A cél a nemzeti számlák és a fizetési mérleg adatai közötti különbségek minimalizálása volt. A változások összhatása a GDP egészére: +21 milliárd forint.

- A bérmunkát bruttó módon számolták el, azaz a korábbi gyakorlattal ellentétben a bérmunkát anyaggal együtt vették számba. Ez a korrekció érintette a termelési számlákat is, növelve a bruttó kibocsátás és a folyó termelő-felhasználás értékét.
- A külkereskedelemben elszámolt javítási díjakat – a vonatkozó fizetési mérleg és nemzeti számla módszertannak megfelelően – a szolgáltatások helyett, az áruforgalomban számolták el.
- Az ún. reexport (azaz az import termékek további feldolgozás nélküli továbbexportálása), az ESA ajánlásának megfelelően, átkerült az áruforgalomból a szolgáltatások közé.
- Az import FOB-paritásra (Free on Board – az exportáló ország határán számított ár) történő átszámításának módszertanát pontosították.
- Az építési-szerelési szolgáltatások esetében a korábbi korrekció megszűnt, és a fizetési mérlegben szereplő érték került a nemzeti számlákban is elszámolásra.
- Az idegenforgalom adatait új, az MNB-vel egyeztetett módszertan alapján számították ki, a visszamenőleges módosítás biztosította az MNB és a KSH idegenforgalmi adatainak egyezőségét. Az idegenforgalom adatainak módosítása érintette a nemzeti számlákban szereplő háztartások fogyasztási kiadásának adatait is, azaz ennek megfelelően módosultak a hazai és a rezidens fogyasztási kiadás adatai.

2. A megszűnt vagy átalakult vállalkozások adatainak becslése. A működésüket megszüntető, vagy átalakult vállalkozások termelésének számbavétele korábban a társaságok adó adatain alapult. 1999-ről 2000-re megváltozott a megszűnt, vagy átalakult vállalkozások társaságiadó-bevallása, így az eredménykimutatáshoz kapcsolódó adatokat 2000-ben az már nem tartalmazta. A kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás adatait ezért ezt követően a megszűnő, átalakuló vállalatok esetében az előző évi adataik és a jogutód vállalatok teljesítménystatisztikai adatai alapján becsülték.

3. Az off-shore vállalkozások elszámolása. A nemzeti számlákban az off-shore vállalkozásokat 2000-től – a korábbiaktól eltérően – a GDP-számítások során költségszinten vették számba. Az így kimutatott tulajdonosi jövedelmeket (kamat, osztalék) az elsődleges jövedelem számításakor figyelmen kívül hagyták. Összhatása a GDP-re: 0.

4. Az üzleti év szerinti társaságiadó-bevallást készítő vállalkozások kezelése. A számviteli szabályok változása lehetővé tette a vállalkozások számára, hogy ne a naptári év, hanem a saját üzleti érdekeiknek jobban megfelelő üzleti év szerint készítsék el elszámolásaikat, adóbevallásukat. A nemzeti számla statisztika azonban a naptári évekre vonatkozóan készül, ezért az adatokat át kell számítani naptári évekre. Ahol teljesítmény-statisztikai adatgyűjtésből adat áll rendelkezésre, ott a pótlást e statisztika alapján végezték el, ennek hiányában a törtévi adatok alapján készült becslésnél bázisként figyelembe vették az előző év adatait, mint bázist is. Összhatása a GDP-re: 0.

5. A mezőgazdasági számlák integrálása. Az ekkor elkészült első magyar mezőgazdasági számlák adatait beépítették a nemzeti számlákba, részben kiváltva az addig használt módszert és adatokat, mind folyó, mind összehasonlító áron. Tekintettel arra, hogy kisebb módszertani eltérések a két rendszer között az Eurostat ajánlásokban is fennállnak, a két számlarendszer között megjelenő különbségeket számszerű hidak kötik össze. A bevezetendő módosítást csak 2000-től kezdve alkalmazták. Összhatása a GDP egészére: +2 milliárd forint.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

6. *A vendéglátásban fogyasztott étel, ital.* Korábban a vendéglátás elszámolása nettó elvű volt, vagyis az élelmiszereket a kibocsátó ágazatnál számolták el, míg a vendéglátás csak az „árrésével” járult hozzá a termeléshez. A módosítás lényege az volt, hogy a vendéglátás bruttó kibocsátása nem a vendéglátó-ipari árrés lesz, hanem a teljes forgalmi érték. A GDP felhasználási oldalán a háztartások fogyasztási kiadásai viszont a vendéglátási szolgáltatásnál az elfogyasztott ital, étel értékét is magukba foglalták, nem csak a vendéglátó ágazat „árrését”. E 2003-ban bevezetett bruttó elszámolási elv megfelel az ESA előírásainak. Összhatása a GDP egészére: +3,9 milliárd forint.

7. *Hálapénz, borraivaló.* 2002-ben elkészült az első nemzeti egészségügyi számla (NESZ), így 2000–2001-ben az itt megjelent hálapénzértékek bekerültek a nemzeti számlákba is. A borraivaló esetében a háztartás-statisztikai felmérésre alapozva készült becslés a 2000–2001. évekre, és három tevékenység (vendéglátás, taxi, fodrász) esetében az beépült a termelés, a munkajövedelem és a háztartások fogyasztása értékébe. Összhatása a GDP egészére: +29,8 milliárd forint.

8. *Az alvállalkozói teljesítmények.* A korábbi elszámolási módszertől eltérően –EU-ajánlásra – az alvállalkozói teljesítményeket már nem zárták ki a bruttó termelés és a folyó termelőfelhasználás értékéből. Összhatása a GDP egészére: –7,8 milliárd forint.

9. *Lakásszolgáltatás.* Az ESA előírása szerint a saját tulajdonú lakásban lakók által „igénybevett” lakásszolgáltatást a hasonló nagyságú és minőségű bérlakások bérleti díjának felhasználásával, szakszóval imputálásával kell számba venni. A tulajdonos önmagának nyújtott (lakás)szolgáltatása ilyen számbavételére azért van szükség mert másként az egyes országok GDP-i jelentősen eltérnének, ugyanis eltérők a bérlakás–saját tulajdonú lakás arányai. Az Eurostat szakértői – az akkor EU tagjelölt országok kezdeményezésére és szakértőivel közösen – a 90-es évek végén kidolgoztak egy alternatív módszert is a saját tulajdonú lakásszolgáltatás becslésére, mivel ezen országokban a piaci lakbér csak marginálisan létezik. Ennek megfelelően azokban az országokban, ahol a bérlakások aránya 10 százaléknál alacsonyabb a teljes lakásállományon belül, és szignifikáns különbség mutatkozik a piaci lakbér és a támogatott (állami/önkormányzati) lakbér között, az imputált lakbér helyett az ún. költségalapú elszámolást lehet alkalmazni. Mivel Magyarország esetében mindkét feltétel teljesül, 2000-től e módszer szerint számítják az ún. imputált lakbért. Összhatása a GDP egészére: +91 milliárd forint.

10. *A házilagos lakásépítés,* mint termelés számítását felülvizsgálták, és kisebb korrekciót hajtottak végre, a beruházási adatokkal való összhang megteremtése érdekében. Hatása a GDP egészére: +70 milliárd forint.

11. *Külföldi befektetések visszaforgatott jövedelme.* A KSH akkor tekintett egy céget külföldi befektetéssel működőnek, ha az adott cégben a külföldi részesedés mértéke 10 százalék, vagy annál nagyobb volt. Ugyanakkor nem vizsgálta, hogy ezt egy vagy több külföldi befektető révén érte-e el. Az MNB-vel egyeztetve 2000-től kezdődően csak azoknak a befektetőknek számolnak el visszaforgatott jövedelmet, akik egyenként is eléri a 10 százalékos határt. További változás, hogy a negatív adózott eredményt minden vállalkozás esetében újrabefektetett jövedelemként elszámolják. Ez módosította a GNI (bruttó nemzeti jövedelem) adatát is, a korábbi 12,1 milliárd forint, folyó áron számított érték a módosítást követően 12,5 milliárd forint lett. Hatása a GNI egészére: +339 milliárd forint.

12. *A hitelintézetek saját tőke befektetésére jutó tulajdonosi jövedelem kiszűrése, és a kapott, és fizetett jutalék, valamint az MNB korábbiól eltérő elszámolása.* A pénzintézetek kibocsátását az ESA szerint az összes kapott tulajdonosi jövedelem, mínusz a fizetett kamat szintjén kell mérni. A számbavételből ki kell zárni a saját alapok befektetéseiből származó tulajdonosi jövedelmet. A 2000. évi adatoknál pontosabb elszámolásra tértek át: az összes kapott tulajdonosi jövedelemből a saját tőke/mérlegfőösszeg arányt figyelembe véve szűrték ki a saját tőke befektetéséből származó becsült jövedelmet. Hatása a GDP egészére: –54 milliárd forint.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A termelési számla összeállításához korábban a hitelintézeti jutalékok egyes tételeinek csak az egyenlege állt rendelkezésre, így ezt vették figyelembe a kibocsátás számításánál. A 2000. évi hitelintézeti adatok már kellő részletezettségben állnak rendelkezésre, ezért – az ESA előírásainak megfelelően – a hitelintézetek kapott jutalékát kibocsátásként, míg a fizetett jutalékot folyó termelő-felhasználásként számolták el. A korábbi gyakorlat szerint az MNB-t a kereskedelmi bankok analógiájára számolták el az ESA-ben foglaltaknak megfelelően. A FISIM-re vonatkozó 1998. évi EU-jogszabály alapján a jegybankot ismét a korábbi módon (ESA '79) költségszinten kell elszámolni. Összhatása a GDP egészére: –54 milliárd forint.

13. A biztosítók kibocsátása számításának korrekciója: A biztosítók kibocsátásának számításakor a befektetésekből származó jövedelemként korábban a biztosítástechnikai számlán kimutatott tételeket (kapott mínusz fizetett hozamok egyenlege) vették figyelembe. 2000-től a nem biztosítástechnikai számlán szereplő befektetési eredményt is számításba vették és az ESA előírásainak megfelelően, a kapott hozamot a saját tőke/mérlegfőösszeg arányában csökkentették. Összhatása a GDP egészére: +6,7 milliárd forint.

14. A kormányzati szektor elszámolásával kapcsolatos módosítások. – A bruttó munkajövedelem eredményszemléletű elszámolásának bevezetése a kormányzati szektorban. Mivel Magyarországon a költségvetési számvitel továbbra is pénzforgalmi szemléletű, ezért a Pénzügyminisztérium külön ehhez az eredményszemléletű korrekcióhoz tájékoztató adatokat kért be a költségvetési szervektől. Ezzel a korrekcióval a kormányzati szektor termelési és fogyasztási kiadásai terén 2000-től érvényesítik az ESA előírását. Összhatása a GDP egészére: +26,4 milliárd forint.

– *A kormányzati szektor piaci kibocsátásának árbevétel alapú elszámolása.* A kormányzat nem piaci intézményeinek piaci tevékenységét leválasztották a nem piaci tevékenységekről, és bruttó kibocsátásukat az árbevétel alapján állapítják meg, ezáltal 2000-től maradéktalanul eleget tettek a kormányzati szektor bruttó kibocsátásának számítására vonatkozó ESA előírásainak.

– *A kormányzati fogyasztás megtisztítása a saját előállítású aktivált eszközökből történő állóeszköz-felhalmozástól.* A korábbi magyar módszertan nem különböztette meg a kormányzati szektor bruttó kibocsátásán belül a saját végső felhasználásra történő termelést. Emiatt a kormányzati szektor fogyasztási kiadásaiába beszámítódott ez az állóeszköz-felhalmozási elem. A módszertani változás összhangba hozta a kormányzat fogyasztási kiadásait és állóeszköz-felhalmozását az ESA előírásaival.

– *A termék- és termelési adók, támogatások, valamint társadalombiztosítási járulékok eredményszemléletű elszámolási módszertanának átalakítása.* Az Eurostat az adók és társadalombiztosítási járulékok eredményszemléletű elszámolásaira vonatkozó ESA-előírásokat 2000-ben pontosította, s többféle lehetőséget javasolt az eredményszemléletű adatok kidolgozására. 2001-ben átvezették ezeket a módosításokat az ESA megfelelő paragrafusain is. Magyarország az eredményszemléletű elszámolásokat korábban az adóbevallásokra alapozta. Az új uniós jogszabály ezt már nem tette lehetővé, emiatt áttértek a jogszabály által felajánlott egyik módszerre, az ún. „időtényezővel korrigált pénzforgalmi szemléletű” elszámolásokra, ezáltal hozva összhangba az elszámolásokat az ESA módosított változatával.

– *A kormányzati szektorba tartozó intézmények besorolásának felülvizsgálata.* A kormányzati szektor szektorhatárainak vizsgálata minden évben megtörténik a szigorú ESA-előírások betartása érdekében. A szektorbesorolás az egyik legfontosabb kérdése a kormányzati szektor elszámolásainak, mivel általában jelentős hatással van a szektor nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére és az államadóságra.

– *A helyi közlekedés önkormányzati támogatásának elszámolása.* Az önkormányzati intézményi beszámoló a helyi közlekedés támogatására fordított összegeket dologi kiadásként számolják el. A 2000–2001. évi elszámolásoktól kezdődően ez a tétel terméktámogatásként, és nem folyó termelő-felhasználásként kezelődik.

Összességében a bevezetett változtatások hatására a GDP 2000-ben 0,2 százalékkal lett magasabb, mint a korábbi publikációkban.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A 2004. évi változások jellemzői

A 2004. év során tovább folytatódott a magyar nemzeti számlák EU harmonizációja, de a változtatások jelentősége és számszerű hatása már lényegesen kisebb volt, mint az egy évvel korábbi módosításoké.

1. *A külkereskedelem statisztika adatainak módosulása.* A KSH 2003-ban új vállalati adatgyűjtést vezetett be, amellyel negyedéves és éves gyakorisággal a magyar vállalatok üzleti-szolgáltatás-külkereskedelmét méri fel. E felmérés elindítására azért volt szükség, mert az EU-csatlakozás után a nemzetközi banki átutalásokat egy bizonyos összeghatár alatt (ez 12 500 euró) már nem kell jogcímezni. A banki adatszolgáltatásra épülő rendszerben ez, főleg a jellemzően kisebb összegű szolgáltatási tranzakciók esetén jelentős információvesztést okozott. Az új vállalati adatgyűjtés lehetővé tette a közvetítő kereskedelem (reexport) nettó módon történő elszámolását is. Korábban – teljes körű vállalati információk hiányában – a fizetési mérlegben és a nemzeti számlákban a reexport-tevékenység elszámolása bruttó módon történt, azaz az áru vásárlási és eladási értékét is szolgáltatásnak tekintették. A nettó elszámolás következtében mind az export, mind az import értéke kisebb lett miközben az egyenleg változatlan maradt. A két változtatás összehatása a GDP egészére: –4,4 milliárd forint.

2. *A kormányzati szektor nem pénzügyi számláinak összeállítása.* 2001–2002. évre elkészült a kormányzati szektor nem pénzügyi számláinak teljes sorozata. A teljes számlarendszer összeállítása javítja azoknak az adatoknak az adatminőségét is, amelyeket korábban már közzétettek. Továblépés történt az eredményszemléletű elszámolásra való áttérés tekintetében is. A 2001–2002. évi adatokban már nemcsak az adók, támogatások és a munkavállalói jövedelem, hanem a folyó termelőfelhasználás, a piaci kibocsátás és a vásárolt nem piaci kibocsátás is eredményszemléletben van elszámolva. Hatása a GDP termelési oldalára: +0,2 milliárd forint. Hatása a GDP felhasználási oldalára: +53,8 milliárd forint.

3. *A bruttó állóeszköz-felhalmozás adatainak felülvizsgálata.* Az addigi gyakorlat szerint az állóeszköz-felhalmozáson belül a pénzügyi lízing, a tárgyi eszközök apportja, a használt eszközök adásvétele és az immateriális javak beruházása csak a nemzetgazdaság egészére szerepelt. A beruházásstatisztikai adatgyűjtés fejlesztése megteremtette a lehetőségét annak, hogy becslések készüljenek a 2000 és 2002 közötti évekre az állóeszköz-felhalmozás valamennyi tételének a szektorok, ágazatok, területi egységek szerinti bontására. A nemzeti számlák és a mezőgazdasági számlarendszer bruttó állóeszközfelhalmozás adatainak összehangolása szükségessé tette a mezőgazdasági tevékenységgel összefüggő beruházásokra vonatkozó korábbi becslések felülvizsgálatát is. Afelülvizsgálat eredményeként jelentősen emelkedett a mezőgazdaság beruházása, alapvetően a háztartások szektorához sorolt mezőgazdasági tevékenységet végzők körében. Ennek oka elsősorban az volt, hogy korábban a beruházásstatisztikai adatgyűjtés nem biztosított kellő lefedettséget, mivel a mezőgazdaságban igen jelentős súlyt képviselnek a négy főt és kevesebbet foglalkoztató szervezetek, az egyéni vállalkozók és az adózás szempontjából nem regisztrált mezőgazdasági kistermelők. Összehatása a GDP egészére: –15,4 milliárd forint.

A 2005. évi változások jellemzői

A 2005. évi módosítások alapvető oka továbbra is a magyar nemzeti számlák EU harmonizációja volt.

1. *A külkereskedelem-statisztika adatainak módosulása.* A 2002. és 2003. évi külkereskedelmi forgalmi adatok változásai három tényezőre vezethetők vissza:

- adatjavítások,
- besorolási változások,
- az idegenforgalmi adatsor felülvizsgálata.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Az MNB felülvizsgálta a korábban 2002–2003-ra közölt adatokat, és a különböző adatszolgáltatók (bankok, vállalatok) téves jelentéseiből származó adatokat korrigálta. Ennek eredményeként 2002-ben csak a szolgáltatások körében volt kisebb mértékű adatjavítás, a 2003. évi korrekciók viszont az árusor adatait is kisebb mértékben érintették, míg a szolgáltatások esetében jelentősebb változásokat okozott. Az MNB pontosította egyes off-shore vállalatok besorolását is, ami hatással volt a 2003. évi adatokra is.

Az idegenforgalom bevételi és kiadási adatai becslésének alapvető információs forrásául 2004-ig a bankrendszer és a valutaváltók havi jelentései szolgáltak. A hitelintézetek idegenforgalmi jogcímen jelentették a nem rezidensek forintkészpénz vásárlásait és eladásait (ezek egyenlege bevétel), a rezidensek valutavásárlásait és eladásait (ezek egyenlege kiadás), a csekk- és kártyaforgalmakat (bevétel, kiadás), valamint az idegenforgalommal kapcsolatos átutalásokat (bevétel, kiadás). A valutaforgalmazók a magyarok és külföldiek valuta-forint és forint-valuta váltásairól küldtek jelentést. Az előbbi két forrásból származó forgalmakat a Magyar Nemzeti Bank kiegészítette a magyar lakosság idegenforgalommal kapcsolatos egyéb tranzakcióinak becsült összegével (idegenforgalommal kapcsolatos és lakossági devizaszámlákra befizetett vagy valutaváltóknál átváltott valuta, illetve a devizaszámláról felvett összegek).

2004-től a Központi Statisztikai Hivatal új módszerekkel kezdett el megfigyelést végezni az idegenforgalmi szolgáltatások külkereskedelméről. Ezt felhasználva a külföldiek magyarországi és a magyarok külföldi idegenforgalmi keresletét ettől kezdve a határforgalmi statisztikai felmérések alapján számítják.²³ 1 Az idegenforgalmi kiadások és bevételek elszámolásának változása módosította a háztartások fogyasztási kiadását is, mivel a hazai fogyasztási kiadásból a rezidens háztartások fogyasztási kiadása becslése az idegenforgalmi adatok felhasználásával készül. Összhatása a GDP egészére: –0,9 milliárd forint.

2. *Az áfa-elszámolások módszertanának megváltoztatása.* A magyar nemzeti számlákban az adók eredmény szemléletű adatai az ún. időtényezővel korrigált pénzforgalmi elszámolás módszerével kerülnek számbavételre. Ez azt jelenti, hogy a pénzforgalmi adatokat nem a tényleges befizetés időpontjára vonatkozóan kell elszámolni, hanem arra az időszakra, amelyben az őket generáló termelési folyamat lezajlott. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az éves elszámolásokban a januári adóbefizetéseket mindig az előző év számláin veszik figyelembe, mivel az az előző év teljesítményeihez kötődik. Az áfa-elszámolások esetében azonban bonyolultabb módszert kell követni: a pénzforgalmi befizetéseknél a januári, a visszatérítéseknél a január–februári befizetésekkal kell az éves pénzforgalmi adatokat korrigálni. 2003 folyamán az APEH áfa-visszatérítési gyakorlata megváltozott: a visszaigényelt áfa túlnyomó része a termelési folyamat lezárulását követő két hónap után térül vissza az adófizetőkhez. Emiatt ennél az egy tételnél a módszertant meg kellett változtatni: 2003-tól nem a két hónapnyi pénzforgalmi adattal kell korrigálni, hanem az elszámolási időszakra visszatérítendő áfa tényleges összegét veszik számításba, függetlenül attól, hogy a visszatérítésre mennyi idő után került sor.

3. A különböző nemzetközi szervezeteknek (Eurostat, OECD, IMF) küldött adatszolgáltatások egységesítése miatt 2003-ban, kismértékben ismét *megváltozott az adók osztályozása*. Egy tétel (vízkészlet-járadék) az adók köréből kikerült, s más jövedelemelosztási kategóriában (tulajdonosi jövedelem) vették számba. Az eljárási illetékeket korábban részben szolgáltatásvásárlásként, részben egyéb folyó műveletek adójaként számolták el. 2003-tól a teljes összeget adóként (termékadóként, illetve egyéb folyó műveletek adójaként) vették számba.

²³ „Idegenforgalmi szolgáltatások külkereskedelme – Nemzetközi turizmus, 2004” (KSH Statisztikai hírek. 2005. március 25.)

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

4. 2003-ban a kormányzati szektorban számba vett vállalatok köre tovább bővült a Magyar Rádió Rt., a Magyar Televízió Rt. és a Duna Televízió Rt. átsorolásával. Az átsorolást az üzemben tartási díj fizetésének központi költségvetés által történt átvállalása tette szükségessé; e kormányzati intézkedés hatására az intézmények piaci és nem piaci bevételei közötti arány az utóbbiak javára eltolódott.

5. *Magán-nyugdíjpénztárak átsorolása.* A nemzeti számlákban a magánnyugdíjpénztárak 1998. évi megalakulásuk óta a pénzügyi vállalatok szektorában voltak elszámolva. 2004-ben Eurostat-határozat született ezeknek az intézményeknek az elszámolásáról. Ez a jogszabály megerősítette a magyar gyakorlat helyességét. Az Európai Unió azonban a határozat megszületése után, kivételesen, egy átmeneti időszakra, 2007-ig engedélyt adott arra, hogy azok az országok, amelyekben ilyen típusú intézmények működnek, a magánnyugdíjpénztárakat, saját döntésük alapján, a kormányzati szektorban számolják el. Magyarország élt ezzel a kedvezménnyel, így a számlarendszerben a magánnyugdíjpénztárak adatai a kormányzati szektor társadalombiztosítási alszektorában kerültek elszámolásra. (2007-től, az engedélyezési időszak lejártával ismét a korábbi besorolást alkalmazzák.) A bevezetett módszertani változtatások és a felülvizsgálati politikában meghatározottak szerint végzett rutinrevízió hatására a GDP 2003-ben 159,5 milliárd forinttal lett kevesebb, mint az előzetes számításokban.

A 2006. évi változások jellemzői

Mint korábban, ez évben is azonos okok vezettek változtatásokhoz: azaz a hibajavítások mellett ez évben is az EU harmonizáció, illetve a gazdaságstatisztikai információkban jelentkező változások rendszerbe illesztése okozott változásokat.

1. *A külkereskedelem statisztika adatainak módosulása.* A 2003. és 2004. évi külkereskedelmi forgalmi adatok változásai két tényezőre vezethetők vissza:

- adatjavítások,
- módszertani változások.

A KSH, egyéb rendelkezésre álló adatok alapján, ellenőrizte a szolgáltatás külkereskedelmi adatgyűjtésből származó információkat. Az összevetés alapján megállapította, hogy néhány vállalat adatszolgáltatása hibás volt, így az adatokat újra egyeztetette a vállalkozásokkal. Az adatjavítások az egyéb üzleti szolgáltatásokat érintették. A forgalmi adatok tartalmazzák az off-shore státusú vállalatok teljes forgalmi értékét. A termelési oldalon az off-shore cégeket ellenben költség szinten számolták el. Az így keletkező inkonzisztencia mértéke 2003-tól jelentősen megnőtt, így ettől az évtől kezdve e vállalatok tevékenységének értékét a termelési számlákkal egyezően költség szinten számolták el a felhasználási oldalon is. Hatása a GDP egészére: –87 milliárd forint.

2. *A pénzügyi közvetítők közvetetten mért szolgáltatási díja (FISIM) felosztása.* A pénzügyi tevékenységek elszámolása az Európai Unió 448/98. sz. tanácsi rendeletének és az 1889/02. sz. bizottsági határozatának megfelelően 2005. január 1-jétől megváltozott. A pénzügyi közvetítők közvetetten mért szolgáltatási díja (azaz a FISIM) becslésénél új módszerre kellett áttérni és a felhasználó szektorok/ágazatok között a FISIM-et fel kellett osztani. A FISIM a pénzügyi vállalatok azon szolgáltatásainak kibocsátását méri, amelyeknek nincs explicit díja, ellenértéküket a kamatok tartalmazzák. Az addig alkalmazott módszertan szerint a pénzközvetítésre jutó kamatrést nem osztották fel a szolgáltatásokat igénybe vevő szektorok között, hanem egy képzett szektorban a pénzközvetítés fel nem osztott díját, mint a nemzetgazdaság egészének nyújtott szolgáltatást, termelőfelhasználásként számolták el.

A FISIM új módszer szerinti becslése a betétekkel és a hitelekkel kapcsolatban nyújtott szolgáltatásokon alapul, mind a belföldi ügyfelekkel, mind a külföldi ügyfelekkel vagy pénzügyi közvetítőkkel folytatott tranzakciók esetében. A szolgáltatás értékét a tényleges hitel- és betétkamatok, valamint egy kalkulált referenciakamat közötti különbség alapján becsülték. A pénzügyi közvetítők közvetetten mért szolgáltatási díját a felhasználó szektorok/ágazatok

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

között felosztották. A felhasználás lehet folyó termelőfelhasználás, végső fogyasztás vagy export. (A korábbi módszertan a FISIM teljes összegét termelő-felhasználásnak tekintette.) A számításoknál természetesen a FISIM-importot is figyelembe vették. A FISIM-szektorok közötti, valamint a pénzügyi és a nem pénzügyi vállalatok szektorában az ágazatokra való felosztása hitel- és betétállományaik arányában történt. A kormányzat, a háztartások és a háztartásokat segítő nonprofit intézmények szektorára jutó FISIM-et a kibocsátás arányában osztották fel az ágazatokra. A számításokhoz szükséges információkat az MNB adatszolgáltatása biztosítja. Az új módszertan szerint felosztott FISIM hatására a GDP 2000 és 2004 között, folyóáron számítva a következőképpen alakult: 101,1 milliárd, 127,7 milliárd, 157,3 milliárd, 203,9 milliárd, 147,6 milliárd forint.

3. A kormányzati szektor felhalmozása: A Papp László Sportaréna és a Művészetek Palotája építését az Eurostat döntése alapján eredményszemléletben és a vállalati szektor helyett a kormányzati szektorban visszamenőlegesen a kormányzati hiányt.

A belső referenciakamat az MNB-n kívüli monetáris intézmények (kereskedelmi bankok, szakosított hitelintézetek) és egyéb pénzügyi közvetítők (a pénzügyi lízingcégek és egyéb hitelnyújtók) eszköz oldali hiteleinek kamatbevétele osztva ugyanezek átlagos hitelállományával.

A külső referenciakamat (ami a rezidensek és nem rezidensek közötti tranzakciókra vonatkozik) számításánál a hitelek mellett a betéteket is figyelembe kell venni, növelő tételként kellett elszámolni. 2001 és 2004 között a felhalmozás, folyóáron számítva a következő tételekkel módosult: 6,7 milliárd, 24,6 milliárd, 14,7 milliárd és 15,2 milliárd forint.

A bevezetett módszertani változtatások és a felülvizsgálati politikában meghatározottak szerint végzett rutinrevízió hatására a GDP összességében 2004-ben 16 milliárd forinttal, 0,08 százalékkal lett több, mint az előzetes számításokban.

A 2007. évi változások jellemzői

A korábbi évek esetében a változtatások okaként megfogalmazottak alapján történtek változtatások.

1. Az illegális tevékenységek beemelése a nemzeti számlákba. Az Európai Unió rendelete alapján a nemzetiszámla-számításoknak ki kell terjedniük az illegális tevékenységekre is. A PHARE keretében zajló, a nemzeti számlák teljeskörűségét (exhaustiveness) vizsgáló projekt során a KSH az ezredfordulót követően megkezdte a kísérleti számításokat az illegális tevékenységek két legjelentősebb típusára, a kábítószerre és a prostitúcióra.

A kábítószer-kereskedelem becsléséhez a stabil fogyasztási keresletből indultak ki. A fogyasztás becsléséhez az egyes drogfajták fogyasztóinak számát, az évi fogyasztás mennyiségét és az átlagárakat használták. A főbb felhasznált adatforrások az orvosi, az igazságügyi jelentések, a rendőrségi vizsgálatok eredményei, az APEH és a Vám- és Pénzügyőrség adatai voltak. A prostitúció becslése hasonló elvek alapján történt. Először a fogyasztók számát, a fogyasztói alkalmak számát és az átlagárakat felhasználva megbecsülték a keresletet, azaz a fogyasztás nagyságát. A kábítószer-kereskedelem és -fogyasztás becsléséhez használt adatforrások szolgáltak ebben az esetben is a számítások kiindulópontjaként, kiegészítve két speciális adatforrással: a prostituáltak érdekvédelmi szervezeteinek jelentéseivel és az ún. oknyomozó riportokban található információkkal. A folyó termelő-felhasználás becslésénél elsősorban rendőrségi jelentésekre támaszkodtak.

A becslést 2000-től kezdve végezték el, és az eredmények hatással voltak a bruttó kibocsátás, a folyó termelő-felhasználás, a végső fogyasztás, az export és az import adataira. Az illegális tevékenység becsült értéke összességében a GDP-nek mintegy 1 százalékaként adódott.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

2. *A láncindexek bevezetése* (a változatlan áras adatok előző évi árakon történő számítása fix árbázis helyett). Ezt a változtatást egyrészt a termelés és a felhasználás szerkezetének gyors ütemű változása, az aktuális súlyok fontosságának növekedése, másrészt a magyar adatok nemzetközi összehasonlíthatóságának fenntartása, illetve javítása, valamint a változó európai uniós számítási előírások indokolták. A most bevezetett láncindexes számítási módszer szerint az éves nemzeti számlákban használatos indexeket minden évben az előző évi súlyokkal kell számítani, illetve a defláláshoz felhasznált árindexeknek az előző évi bázison kell készülniük. A korábbi számítási mód, amely megfelelt a korábbi nemzetközi (ENSZ-, OECD-, világbanki, illetve Eurostat) előírásoknak, eseti döntések alapján, mintegy ötévente változtatta a számítások bázisét. Például Magyarországon 1991, 1995, 1998, illetve 2000. év volt bázisév. Ez a módszer előnyös volt abból a szempontból, hogy az egyazon báziséven számított adatok között matematikailag is jól kezelhető kapcsolat volt. A különböző báziséveken számított adatok között vagy az indexek összeláncolásával (összeszorozásával), vagy az ugyanazon időszakra vonatkozó kétféle áron mért adatok egymás mellé tételével (Janus-év) lehetett kapcsolatot teremteni. E különböző báziséveken számított adatok valóság tükröző képessége azonban nem volt tökéletes, a számítások során használt súlyok az ötéves időszak végére – különösen a gyors strukturális változások idején – jelentősen elavultak, vagyis egyre kevésbé feleltek meg a jellemzőség követelményének.

Az Eurostat 2001-ben adta ki „Az ár- és volumenmérés kézikönyve” című módszertani előírását. Az alapelvek között szerepel, hogy az alaprésztezettségben számított változatlan áras adatokat az előző évi súlyokkal kell súlyozni az aggregálás során, valamint hogy az alaprésztezettségben számított változatlan áras adatokat Laspeyres-formulával kell összegezni, hogy eljussunk a nemzeti számlák magasabb fokú aggregációs szintjére. Az árindexek esetében Paasche-formulát kell alkalmazni.

A láncindexek bevezetésének előnye, hogy az előző évi súlyok alkalmazásával megszűnik a gazdaság szerkezetében a bázisévtől bekövetkezett változások torzító hatása a volumenindexekre, ezért az évről évre bekövetkező változások mérését pontosítja. Hosszabb távra vonatkozó volumenváltozást az indexek kumulálásával lehet meghatározni. Hátránya viszont, hogy a visszamenőlegesen számított adatok esetében megszűnik az additivitás, azaz a részösszegek összesen adata nem fogja kiadni az aggregátumok értékét, illetve a részösszesenek volumenindexéből közvetlenül nem számítható az aggregátum volumenindexe. A nemzetközi gyakorlat szerint ezt a különbséget nem osztják vissza az egyes részaggregátumokra, hanem torzítatlanul publikálják a visszaszámított adatokat.

3. *A kormányzati szektorban egyes tevékenységek közvetlen volumenmérése (oktatás, egészségügy)*. A kormányzati szektor által nyújtott szolgáltatások közül – az Eurostat-ajánlásoknak megfelelően – az oktatási és egészségügyi szolgáltatásoknál bevezették a kibocsátás közvetlen volumenindikátorok alapján történő becslését, a kiadások deflálása helyett. Az egyes tevékenységekhez kapcsolódóan nagy részletezettségi szinten volumenindikátorokat specifikáltak, majd az ezekből képzett indexeket súlyozták. Az oktatási szolgáltatás esetén például a részletezettségi szint: lsó tagozatos általános iskolai tanítás, a volumenindikátor: a tanulók száma. Egészségügyi szolgáltatások esetén például a részletezettség szint: aktív fekvőbetegellátás, a volumenindikátor: Homogén Betegségcsoportok (HBCS)-súlyszám. Az új módszer a folyó áras GDP adatokat nem érintette, csak a volumenindexekre gyakorolt hatást.

4. *A pénzügyi szolgáltatások díja felosztási módszerének (FISIM-elszámolás) továbbfejlesztése*. A pénzügyi közvetítők közvetetten mért szolgáltatási díjának (azaz a FISIM-nek) az Európai Unió rendelete és bizottsági határozata szerinti számítását és felhasználói szektorokra/ágazatokra való felosztását első alkalommal 2005. októberében publikálta a KSH a nemzeti számlák adataiban. A FISIM e módszerrel való meghatározása azt jelentette, hogy a

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

számítás során nem különböztették meg a pénzügyi intézmények egymás közötti forintban, illetve devizában bonyolított hitel- és betéttranzakcióit, tehát egy belső és egy külső referenciárátát alkalmaztak.

Az OECD 2005. évi ajánlása szerint a pontosabb elszámolás érdekében külön referenciárátá számítható a hazai pénznemben és a külföldi devizában felmerülő tranzakciókra. Ennek alapján mind a belső, mind a külső referenciárátát külön határozta meg a KSH a hazai és a külföldi devizás ügyletekre. Azt tapasztalták, hogy a kétféle referenciárátával számított, 2000-ig visszavezetett FISIM-idősorban mind a folyó, mind a változatlan áras adatok jobban illeszkednek a nemzeti számlákba, mint az egy referenciárátával számítottak. A láncmódszerrel számított volumenadatoknál is beigazolódott a kétféle referenciárátás FISIM-számítás GDP-re és végső fogyasztási kiadásokra gyakorolt kiegyenlítő hatása. A kétféle referenciárátával történő FISIM-számításokhoz a szükséges hitel- és betétállományt, valamint a kamatadatokat forint- és devizabontásban az MNB adatszolgáltatása biztosította.

A kétféle referenciárátás számítás során külön határozták meg a rezidens pénzügyi intézmények közötti forint hitel- és betétállományból, valamint a kamatbevételekből és kamatkiadásokból a „belső” forint-referenciárátát, és külön a rezidens pénzügyi intézmények közötti devizahitel- és betétállományból, kamatbevételekből és kamatkiadásokból pedig a „belső” deviza-referenciárátát. A rezidens és nem rezidens pénzügyi intézmények közötti tranzakcióknál is hasonlóképpen két „külső” referenciárátát képeztek.

Tekintettel arra, hogy a felhasználói szektorok (nem pénzügyi vállalatok, pénzügyi szektorba sorolt FISIM-felhasználók, kormányzat, háztartások, valamint a háztartásokat segítő nonprofit intézmények) hitel- és betétállományai, valamint a hozzájuk tartozó kamatbevételek és kamatkiadások forint és deviza bontásban rendelkezésre álltak, így a forintheleken és -betéteken, valamint a devizahiteleken és -betéteken képződő közvetetten mért szolgáltatási díj, azaz a FISIM kiszámítható volt. E kettő összegeként kapták meg a közvetetten mért pénzügyi szolgáltatások egyes szektorok által felhasznált értékét.

2000 és 2005 között a FISIM-számítás változása erőteljesen hatott a folyó áron kifejezett GDP-re, amely 2000-ben +31,1, 2001-ben +45,1, 2002-ben +69,9, 2003-ban +71,3, 2004-ben +118,0, 2005-ben +69,5 milliárd forint volt.

5. Az értékcsökkenés elszámolásának módosítása. Az állóeszközök állományának és az állóeszköz-felhasználásnak a becslése 2006-tól új módszerrel történt. A becslés alapja egy új adatgyűjtés és az arra épülő statisztikai célú állományértékelés volt. Az állományadatokat évenkénti aktualizálását, az állóeszköz-felhasználás és a nettó állományérték becslését a nemzetközi gyakorlatban elterjedt *folyamatos leltározás módszerével* (PIM-mel) végezték. A PIM statisztikai adatok és modellek felhasználásával követi az eszközök bruttó, újra-beszerzési árakon értékelt, és a valós elhasználódás függvényében a nettó értékének alakulását. A bruttó állományértékből a várható élettartamok felhasználásával és értékcsökkenési függvény hozzárendelésével kiszámítható a tárgyévi és a halmozott állóeszköz-felhasználás (értékcsökkenés) értéke.

Ez a módszertani és adatforrás-változás megváltoztatta a kormányzat és a háztartásokat segítő nonprofit intézmények hozzáadott értékét. Az új módszer hatása a kormányzati szektor hozzáadott értéke a következőképpen alakult folyó áron: 2002-ben –165,9, 2003-ban –181,5, 2004-ban –215,0 milliárd forint.

6. A nemzetgazdaság külkereskedelmi forgalmát érintő módszertani változtatások.

A külkereskedelmi adatokat illetően négy fontos módszertani változás történt – az ún. *külső gyártási tevékenység* esetében a rezidens vállalat külföldön nemrezidens cégtől terméket (alap- és segédanyagokat) vásárol, majd azt külföldön nemrezidens vállalkozással feldolgoztatja és a készterméket vagy félkészterméket külföldön nemrezidensnek vagy nemrezidenseknek

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

értékesíti. A vásárlás és értékesítés között a nemrezidens vállalat – a reexport-tevékenységtől eltérően – a terméket megmunkálja, de az áru a rezidens tulajdonában marad. A külső gyártás esetében a rezidens cég az ügylet megszervezésével, menedzselésével és adminisztrációjával, a termelési együttműködéssel és a gyártás felügyeletével, a termék márkavédjegyének biztosításával összefüggésben a termék árában megtérülő tevékenységet (is) végez, amely hazai termelésnek, szolgáltatásnak minősül. A szolgáltatás (nettó) értéke az ügylet értékesítési árbevételének és a termékelőállítás során a nem rezidens aktoroknál felmerülő költségek különbözete. E tevékenységfajta korábban bruttó módon számolták el.

- A külkereskedelem-statisztika 2005-ben kiterjesztette a *szolgáltatási külkereskedelmi felmérését* a szállítási, pénzügyi, biztosítási és kormányzati szolgáltatási tevékenységekre is. A banki tranzakciókon alapuló rendszert a szállítási, pénzügyi, biztosítási szolgáltatások esetében közvetlen vállalati megfigyelési rendszer, a kormányzati szolgáltatások esetében adatátvétel váltotta fel. Az eredmények megfelelőnek bizonyultak, ezért a KSH a felmérésből származó eredményszemléletű adatokkal helyettesítette a korábbi pénzforgalmi adatokat.
- Az ún. tértáru a külkereskedelmi termékforgalmi statisztikában, a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően, a termékmozgás iránya alapján (a Magyarországról visszaküldött áruexportként, a külföldről visszaérkező áruimportként) kerül elszámolásra. A nemzeti számlák és a fizetési mérleg módszertana szerint – a könyvvitelben alkalmazott elszámolási elvet követve – a kiszállított visszárut importcsökkentő, a behozott visszárut exportcsökkentő tételként kell elszámolni.
- 2006-tól a nemzeti számláknak az illegális tevékenységek elszámolása is része. E tevékenységeknek szintén van export-, importvonzata, amelyeket ezúttal beépítettek az elszámolásba.

7. Adatkorrekciók. A szokásos rutinrevíziók keretében végrehajtott adatkorrekciók mellett folytatódott a mezőgazdasági számlákkal való harmonizáció munkálatai. 2003-ban a magyar mezőgazdasági számlákban néhány olyan módszertani változás került bevezetésre, amelyek jelentősebb adatkorrekcióval is jártak, a nemzeti számlákban azonban továbbra is a korábbi adatok továbbvezetésével történt a háztartások mezőgazdasági termelésének elszámolása. A nemzeti számlákat 2007-ben a mezőgazdasági számlákhoz igazították. A mezőgazdasági adatok korrekciójának hatására a GDP a következőképpen alakult: 2000-ben +144,2, 2001-ben +134,4, 2002-ben +157,2, 2003-ban +177,4, 2004-ben +177,6 milliárd forint, folyó áron.

8. Az adók és támogatások elszámolásának korrekciója. 2007-ben új adatforrás jelent meg az önkormányzati adókat illetően. E forrás részletesebben tartalmazza a háztartások adóbefizetéseit. Az alkalmazott felosztási módszer szerint változott a belföldi termékadók, az egyéb termelési, valamint az egyéb folyó műveletek adóinak 2004. évre vonatkozó adata. Az adók felosztási módszere miatti változás hatására 2004-ben a belföldi termékadók –0,9, az egyéb termelési adók +19,7, az egyéb folyó műveletek adója –18,8 milliárd forinttal módosult. A belföldi termékadók közé sorolt innovációs járuléknál eredményszemlélet biztosítására korrekciót alkalmaztak, melynek hatása +3,5 milliárd forint. A termelési és importadók együttes változása 2004. évre +22,4 milliárd forint, a folyó jövedelem és vagyoadóké –18,8 milliárd forint volt.

Ugyancsak a 2004. évet érintette az évek közötti kifizetések áthúzóadásainak felülvizsgálata az egyedi és a mezőgazdasági támogatások körében. A támogatások felosztási módszere miatti változás hatására 2004-ben a terméktámogatások –3,0, az egyéb termelési támogatások +8,3, a támogatások +5,2 milliárd forinttal módosult.

9. A magánnyugdíjpénztárak átsorolása. Az Eurostat korábbi határozata értelmében Magyarország egy átmeneti időszakra engedélyt kapott a magánnyugdíjpénztárak kormányzati

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

szektorban történő elszámolására. 2007. márciusában ez az átmeneti időszak letelt, így megtörtént a magánnyugdíjpénztárak visszavezetése a pénzügyi vállalatok szektorába.

A tárgyalt évtized főbb változtatásait a következőkben foglalhatjuk össze:

- 1998-ban a termékadók újraklasszifikálása és az állóeszközfelhalmozás kiegészítése;
- 2003-ban a külkereskedelmi forgalom módosulása, vendéglátás, hálapénz, borra való figyelembevétele, lakásszolgáltatás új módszere, visszaforgatott jövedelem (csak GNI-t, valamint a nem pénzügyi- és pénzügyi-vállalati szektorok jövedelem-elszámolását érinti, a GDP-t nem), pénzintézetek, biztosítók új számbavételi módszere, kormányzati szektor számbavételének módosítása;
- 2004-ben a külkereskedelmi forgalom módosulása (e területeken új adatgyűjtések bevezetése);
- 2005-ben az idegenforgalom, adók elszámolásának módosítása;
- 2006-ban a FISIM felosztása (valójában a bevezetése már a 2005-ben publikált előzetes GDP számításokkal együtt megtörtént, a tanulmányban a végleges számítások publikációs időpontjában mutattuk ki);
- 2007-ben az új értékcsökkenési adatok beépítése, az illegális tevékenységek figyelembevétele a nemzeti számlákban.

A GDP összesen mutatóját tekintve a változások ebben az évtizedben a számítások pontosításai alapján valójában nem nevezhetők nagy mértékűnek. (1998-ban +0,9, 2003-ban +0,2, 2004-ben +0,0013, 2005-ben -0,86, 2006-ban +0,08, 2007-ben +1,4 százalék.) Ugyanakkor a nemzetgazdaság ágazatait, illetve a GDP felhasználási tételeit tekintve egy-egy módosítás már jelentősebb változásokat okozott.

2.2/ Az új ESA 2010 bevezetése

2014-ben az Eurostat bevezette az 1995-től hatályban volt ESA95-ös statisztikai módszertan helyett az új ESA 2010-es statisztikai módszertant. Ez alapján számolták újra 1997 és 2013 között a bruttó nemzeti terméket. Az új, modernebb módszertan alapján 2010 évben az uniós GDP 3,7 százalékkal, míg a magyarországi 1,6 százalékkal lett magasabb.

A GDP értékében a legnagyobb Cipruson változást (+9,5%) és Hollandiában (+7,6%) mérték, míg Lettországból például 0,1 százalékkal alacsonyabb lett a GDP 2010-ben. Megjegyzendő, hogy a változások szinte semmilyen hatást nem mutattak a GDP növekedési rátájára. Az Eurostat az új módszertan alapján újra számolta a tagállamok államháztartási hiányát és államadósságát több évre (1997-re) visszamenőleg. Ennek során három lényeges módszertani változtatást vezettek be a deficit mértékének a kiszámításában:

- a legfontosabb annak a kritériumnak a megváltoztatása, ami alapján meghatározzák az állami szektor hatókörét. Ennek következtében az állami szektor bizonyos elemeit újra osztályozhatják,
- másik figyelemreméltó változtatás – ami Hazánkat is érintette, a nyugdíjalapok egy összegben történő transzferálásának az elszámolása, ami több évre elosztva teszi azt lehetővé. Így tehát Magyarországon a magán nyugdíjvagyon államosítása miatt

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

keletkezett államháztartási többlet utólag alacsonyabb lett, a következő években ugyanakkor lejjebb megy a hiány és távolabbra kerül a GDP 3 százalékatól.

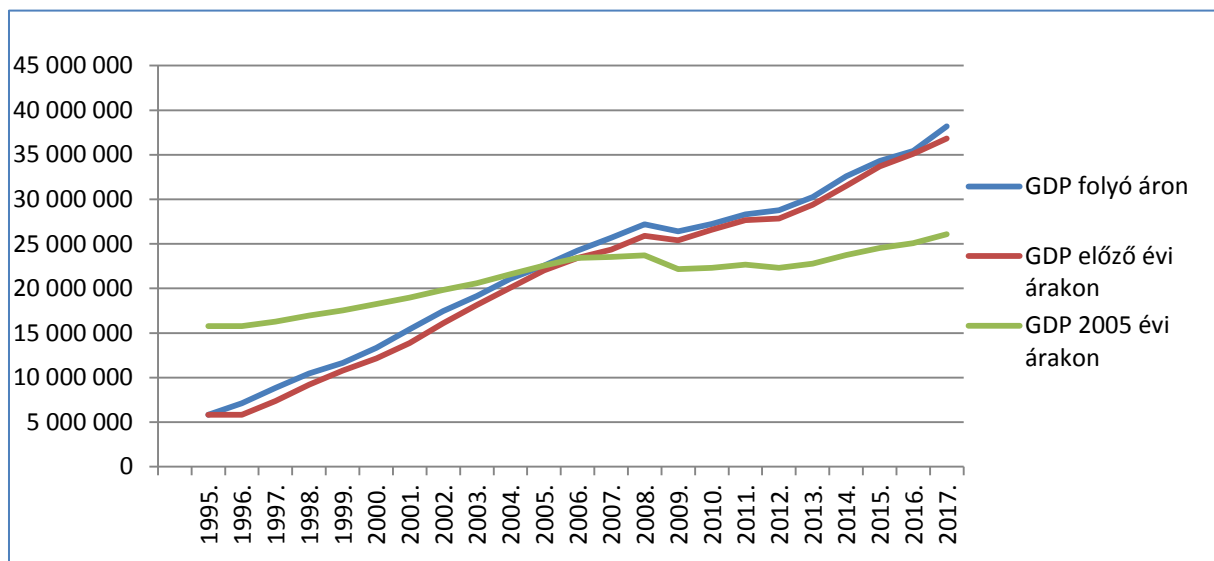
- a harmadik változás a swapokkal összefüggő nettó kamatmozgások kiigazításának a megszüntetése.

Pontosították az új szabályok a mobiltelefon és más engedélyek költségvetési elszámolását is, és ez persze hatással volt/lesz majd egyes országok - Hazánk - deficitjének az alakulására is.

A GDP-számítás módjában bekövetkezett változtatást a világban és a gazdasági folyamatokban az elmúlt két évtized alatt végbement átalakulások indokolták, így többek között a globalizálódó gazdaság, az információs és kommunikációs technológiák termelési folyamatokban való nagyobb szerepe és a személyi tulajdonhoz kapcsolódó termékek szerepének növekedése.

A 2010-re uniós szinten kimutatott közel 3,7 százalékos GDP-növekedésből 2,3 százalék a módszertani változás, 1,4 százalék pedig a tagállamok által az átállás alkalmából végrehajtott statisztikai finomítások eredménye volt. A módszertani változások közül a legnagyobb hatást - 2010-ben 1,9 százalékot - a kutatásra és a fejlesztésre fordított kiadások beruházásként való elszámolása gyakorolta a GDP-re. A K+F tevékenységek mellett az ezentúl ugyancsak beruházásnak tekintett fegyverrendszerekre fordított kiadások képezték a legnagyobb tételt (0,2%).

GDP termelése piaci árakon, millió Ft

Forrás: KSH

A GDP nagyságára a statisztikai finomítások körében a legnagyobb hatást az új és minőségileg jobb adatforrások és az úgynevezett illegális tevékenységek beszámítási lehetőségei adták. (megjegyezzük, hogy ez persze nem új, mert a prostitúciót, a kábítószer gyártását és eladását, valamint a dohánycsempészetet a tagállamok már eddig is figyelembe vehették a nemzeti jövedelmük becslésénél.) Ezentúl egységes szemlélet és sztenderdek alapján számolják ki az illegális tevékenységeknek a nemzeti össztermékhez történő hozzájárulását.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Ahogy már említettük, az ESA 2010-es rendszeren alapuló revízió Hazánkban 1,6 százalékkal magasabb GDP-t eredményezett, mint a korábbi ESA95-ös módszer. Ezt az 1,6 százalékos növekedést pedig a módszertani változások hozták és nem történtek adatgyűjtéssel kapcsolatos módosítások. A bővülésben a legnagyobb változás – mintegy 1,2 százalék - a kutatási és fejlesztési kiadások beruházásként való elszámolása jelentette.

A GDP felülvizsgálata természetesen lényeges hatást gyakorol az államháztartási hiányra és a GDP-arányos államadósság rátájára.

A 2015-ben végzett GDP számítások során végrehajtott változtatások²⁴ okai a következők voltak:

- az Eurostat által a GNI-jelentések ellenőrzése során kért módszertani– az Eurostat által a GNI-jelentések ellenőrzése során kért módszertani változtatások,
- a saját előállítású szoftverek és adatbázisok kibocsátása és felhalmozása, az eredeti példányok, az áfaelkerülés és
- a nem megfigyelt gazdaság adóelkerülés miatti részének becslése,
- a lakásszolgáltatás becslési módszerének fejlesztése és az illegális tevékenységek (csempészet) esetében, rutinrevízióként végzett hibajavítások, korrekciók, valamint a számításokhoz felhasznált adatforrásokban

történt változások átvezetése.

A legfrissebb KSH jelentés szerint 2016-ban Magyarország folyó áron számított bruttó hazai terméke (GDP-je) 35 420,3 milliárd forint volt, változatlan árakon számítva 2,2%-kal nőtt az előző évihez viszonyítva. ²⁵Az egy főre jutó bruttó hazai termék összege 3 millió 609 ezer forint, vásárlóerő-paritáson számolva 19 755 euró volt. 2016-ban a kormányzati szektor hiánya a nemzeti számlák előzetes adatai alapján 656,5 milliárd forint volt, a GDP 1,9%-a.

A nemzeti számlák 2016. évi II. előzetes, valamint 2015. évi végleges adatai tehát a 2014-ben bevezetett ESA2010 módszertan szerinti tartalommal készülnek. A végrehajtott korrekciók és számítások során az alábbi okokból történtek változtatások a korábban közreadott adatokhoz képest:

- a módszertanban két területet (a lakásszolgáltatás becslését, illetve a külföldre fizetett és a külföldről kapott munkavállalói jövedelem számítását) érintő változtatás miatt;
- az ESA2010 bevezetésekor kért derogáció megszűnése miatt (az értéktárgyak beszerzése és eladása egyenlegének beemelése a bruttó felhalmozás adatokba);
- egyéb, kisebb módszertani változások, adatellenőrzés és revízió.

A mostani, 2016-ra vonatkozó kiadványban szereplő előzetes nemzeti számlák összeállításakor a számításokhoz szükséges, 2016-ra vonatkozó adatforrások csak részlegesen állnak

²⁴ Magyarország nemzeti számlái, 1995–2014, KSH
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/monsz/monsz9514.pdf>

²⁵ Magyarország nemzeti számlái, 2016 (2. előzetes adatok)
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo16.pdf>

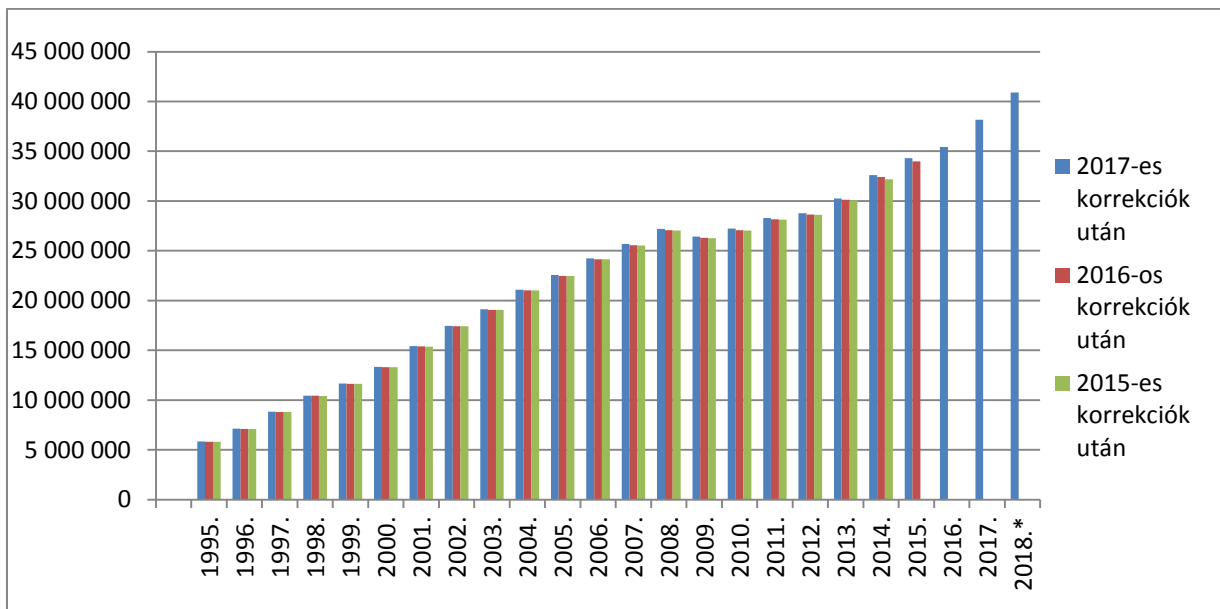
A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

rendelkezésre, ezért valamennyi 2016-os adat előzetes, a végleges adatok ettől eltérhetnek. A teljes körű információk alapján készülő 2016. évi nemzeti számlák 2018. szeptember végén jelennek meg.

Az eltelt mintegy két évtized alatt jelentősen átalakult és megváltozott-korszerűsödött a nemzetgazdasági mérlegrendszerek tartalma. Igazodott a számbavétel módszertana a globalizáció által megváltozott világhoz és számíthatunk arra, hogy a továbbiakban új változtatásokra lesz szükség.

A magyarországi bruttó hazai termék 1995 óta a reményeinkhez mérten lassabban fejlődött, de a későbbiekben növekedési esélyeinek feltehetően ki tudjuk majd használni. A statisztika módszertani változtatások mértékükben az éves GDP-nek mintegy 1%-át tették ki. Nézőpont kérdése, hogy ez sok-e vagy kevés.

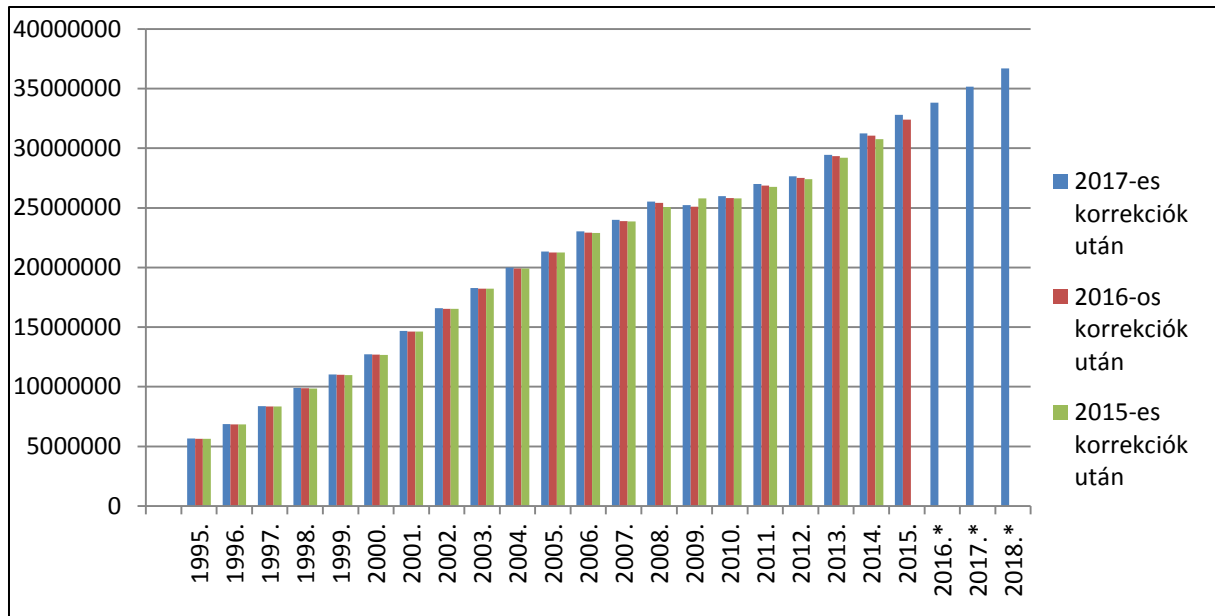
A GDP alakulása az egyes évek módosításai után

Forrás: KSH, saját szerkesztés, */tervadat

A magyarországi duális gazdaság jellemzője a relatíve magas külföldi tulajdonú termelési- és egyre növekvő arányú szolgáltatási szektor. A globalizáció és az új ipari (információs) forradalom eredményeképpen az eltelt néhány évben a GNI számításainkban is a tartalmi/módszertani változások magasabb szintet hoznak.

A Bruttó Nemzeti Jövedelem (GNI) alakulása az egyes korrekciók után

*Forrás: KSH, saját szerkesztés, */ becsült adat*

A 2015-ben folyóáron (a 2017 szeptemberi korrekciók szerint) A GDP 34 324 110 millió Ft, míg a GNI 32 795 702 millió Ft volt. A változtatások eredményeként a bruttó hazai termékünk 325 098 millióval, míg a nemzeti jövedelmünk (GNI) 391 517 millió Ft-tal lett magasabb.

3/ EGYÉB STATISZTIKAI MÓDSZERTANI VÁLTOZÁSOK ÉS EZEK HATÁSA A PÉNZÜGYI-GAZDASÁGI MÉRLEGEKRE

3.1/ A fizetési mérleg statisztika módszereinek változásai²⁶

A fizetési mérleg statisztikákban **2004 márciusában végrehajtott módszertani változások** alapján 2004-től a közvetlen tőkebefektetésekhez kapcsolódó újra befektetett jövedelmek is bekerülnek a fizetési mérleg statisztikába. Ezzel megszűnik az újra befektetett jövedelmek el nem számolásából eredő eltérés a nemzeti számlák jövedelem és pénzügyi számlái és a fizetési mérleg statisztikák között.

A fizetési mérleg statisztikák nemzetközi módszertani szabványai teszik lehetővé a fizetési mérleg statisztikák nemzeti számlákkal való összehangját, illetve az egyes országok statisztikáinak összehasonlíthatóságát. A konvenciók közül az egyik legfontosabb az eredményszemléletű elszámolás elve, ami a fizetési mérleg esetében azt jelenti, hogy a tranzakciók elszámolásának időzítése a reál- és pénzügyi eszközök tulajdonos váltásához, illetve a külföldiekkel szembeni követelések és tartozások keletkezésének vagy megszűnésének időpontjához kapcsolódik.

Ezenkívül a pénzügyi eszközökön keletkező kamat típusú jövedelmek a tényleges fizetések kimutatása helyett az eredményszemléletnek megfelelően, folyamatosan kerülnek elszámolásra a – negyedéves – folyó fizetési mérlegben. A szolgáltatások nemzetközi módszertannak megfelelő csoportosítását vezették be a fizetési mérleg publikációkban. Az eddigi 7 helyett 11 szolgáltatás csoportot különböztetnek meg.

2004-től új KSH adatgyűjtés lehetővé tette a közvetítő kereskedelem (reexport) nemzetközi módszertannak megfelelő, nettó módon történő elszámolását. Az idősor összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében 1998-ig visszamenőleg beépítették a fizetési mérlegbe a reexport nettó elszámolás szerint korrigált adatait.

Az újrabefektetett jövedelem beépítésével vált lehetővé a vállalat által megtermelt teljes jövedelem elszámolása a fizetési mérlegben és a kapcsolódó állományi statisztikákban. Amíg csak a kifizetett osztalék jelent meg jövedelemként, a működőtőke-vállalatok külföldi tulajdonosra jutó jövedelme és a befektetett tőke állománya is alulbecsült volt. Az új módszertan szerinti elszámolás 1995-ig került visszavezetésre az idősorokon. Mivel az 1995-1998 közötti időszakra nem voltak működőtőke kérdőívek, ezekre az évekre a társasági adóbevallásokban szereplő információk alapján becsülték a vonatkozó adatokat.

Az új elszámolás következtében a folyó fizetési mérleg kimutatott hiánya az időszak egészében nagyobb volt, mivel a tulajdonosoknak járó jövedelem (adózott eredmény) meghaladta a korábbiakban a folyó fizetési mérlegben jövedelemként kimutatott, ténylegesen kifizetett osztalékot, másrészt a külföldiek magyarországi befektetései lényegesen meghaladták a magyarok külföldi befektetéseit. Az új elszámolás szerint a külföldi tőke súlya a magyar gazdaságban az explicit alaptőke befektetéseket meghaladta, amennyiben a nem rezidens tulajdonosokra jutó, de döntésük alapján a vállalkozásban hagyott jövedelem formájában

²⁶ A 3.1 és 3.2 fejezetek alapjául az MNB hivatalos módszertani publikációi szolgáltak, a forrásokban ezekre hivatkozunk

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

(újrabefektetésében) is megvalósult a vállalati saját tőke növelése. A ki nem vont jövedelem növekedése azt mutatta, hogy a külföldi befektetők magyar gazdaságról alkotott véleménye összességében pozitív volt, hiszen a kezdeti befektetésen felül a megtermelt nyereség egy részét is folyamatosan visszaforgatták a vállalkozásaikba.

Az eredményszemléletű elszámolásban az adott időszakra jutó kamatjövedelemként a rezidensek nem-rezidensekkel kapcsolatos állományain az adott időszak során felhalmozódott kamatot kell elszámolni, független attól, hogy az így keletkezett, az adott időszakra jutó kamatkövetelés vagy –tartozás milyen későbbi időpontban lesz kifizetve (ennek megfelelően a kamatfizetés időpontjában nem kell tranzakciót elszámolni a folyó fizetési mérlegben). Az adott időszakra elszámolt, de még ki nem fizetett kamat nagyságával a nemzetközi befektetési pozícióban az adott instrumentum állományát meg kell növelni, illetve a megfelelő instrumentumon a pénzügyi mérlegben is tranzakciót kell elszámolni.

A nemzetközi módszertannak megfelelően ezentúl a következő 11 fő szolgáltatás csoportot kell megkülönböztetni:

- 1 Szállítási szolgáltatások
- 2. Idegenforgalom
- 3. Kommunikációs szolgáltatások
- 4. Építési-szerelési szolgáltatások
- 5. Biztosítási szolgáltatások
- 6. Pénzügyi szolgáltatások
- 7. Számítógépes és információs szolgáltatások
- 8. Szabadalmi és licenc-díjak
- 9. Egyéb üzleti szolgáltatások
- 10. Személyes, kulturális és szórakoztatással kapcsolatos szolgáltatások
- 11. Kormányzati szolgáltatások

Új vállalati adatgyűjtés tette lehetővé a közvetítő kereskedelem (reexport) nemzetközi módszertannak megfelelő, nettó módon történő elszámolását.

A reexport során egy rezidens (belföldi) nem-rezidenstől (külfölditől) árut vásárol, majd azt eladja egy másik nem-rezidensnek (külföldinek), miközben az áru nem lépi át Magyarország vámhatárát. Az áru eladási és vásárlási értékének különbségét a szolgáltatások bevétele során kell elszámolni. Eddig teljes körű vállalati információk hiányában a fizetési mérlegben és a nemzeti számlákban a reexport tevékenység bruttó módon került elszámolásra, azaz az áru vásárlási és eladási értékét is szolgáltatásnak kell tekinteni.

A reexport forgalom 1998-ban vált jelentőssé, ezért az eltérő adatforrásból származó információk összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében az MNB és a KSH hat évre visszamenőleg építette be a fizetési mérlegbe, illetve a nemzeti számlákba a reexport nettó elszámolás szerint korrigált adatait.

A nettó elszámolásra való áttérés elsősorban a szolgáltatások forgalmi szárait érintette, mind az export, mind az import kisebb lett. A szolgáltatások egyenlege egy adott elszámolási időszakot (hónap, negyedév, év) tekintve módosulhatott, de hosszabb távon nincs lett különbség a bruttó és a nettó elszámolás szerinti egyenlegek között.

2014-ben újabb fontos változások történtek a fizetésimérleg-statisztikákban.

Bevezették az új nemzetközi módszertan (BPM6). A *Balance of Payments and International Investment Position Manual 6th Edition*²⁷ bevezetésére összehangolt módon 2014 júniusában került sor az Európai Unió tagországaiban, így Magyarországon is.

A különböző makrogazdasági statisztikák közötti harmonizáció további erősítése kiemelt szempont volt a munkák során. A fizetési mérleg szerkezetét, a főbb elnevezéseket teljes mértékben harmonizálták a nemzeti számlák szerkezetével és fogalmaival, az új fizetésimérleg-módszertan az SNA szektorbeosztását és terminológiáját alkalmazza.

Bizonyos területeken tartalmi változásokat is hozott a módszertani revízió, hiszen a világgazdaságban jelentősen felgyorsultak a globalizációs folyamatok, így átalakultak a termelési, finanszírozási és kooperációs struktúrák, vállalatközi kapcsolatok, változásokon ment keresztül a pénzügyi szektor, felerősödtek a magánszemélyekhez kapcsolódó migrációs tendenciák, felértékelődött az infokommunikációs szektorok szerepe, megnőtt az immateriális javak, szellemi tulajdonú termékek (immateriális javak) jelentősége.

- Az új módszertan szerint a **bérmunkát** (*mások tulajdonában lévő fizikai inputokon végzett feldolgozási szolgálta-tások*) a hozzáadott érték (bérmunkadíj) alapján szolgáltatásként kell elszámolni, s a bérmunkaanyag bruttó forgalma kikerül az áruforgalomból.
- A **javitás** az új módszertan szerint szolgáltatásként, nem pedig áruként kerül el-számolásra. A **reexport** (közvetítő kereskedelem) ugyanakkor az áruk közé kerül át a szolgáltatásokból. A 2014. évi módszertani változások részeként a fizetési mérlegben is megjelenik a közvetetten mért pénzügyi szolgáltatás (**FISIM**) díja. Ez a tétel a nemzeti számlákban a szolgáltatások részeként már eddig is megtalálható volt. A **tartós és nagy értékű áruk** (pl. ékszerek) elszámolása az utazási szolgáltatások közül átkerül az áruforgalomba, s a fizetési mérlegben is megjelenik az **illegális kereskedelem** elszámolása, ami az árukat és szolgáltatásokat egyaránt érinti. A nemzeti számlákban már ezt a tételt is elszámolták korábban.
- A nemzeti számlákban használatos **elsődleges jövedelmek** és **másodlagos jövedelmek** kategóriákat veszi át a fizetési mérleg is a korábbi *jövedelmek*, illetve *folyó transzferek* elnevezések helyett. Egyúttal bővül az elsődleges jövedelemként elszámolandó tételek köre. A *munkából származó* és a *befektetésekhez kapcsolódó* jövedelmek mellett megjelenik az *egyéb elsődleges jövedelmek* kategóriája, ahol a **termékekhez és termeléshez kapcsolódó adókat és támogatásokat** (az EU-val kapcsolatos tranzakciók egy része, amelyek korábban a folyó transzfereken voltak kimutatva) számoljuk el.
- A befektetések jövedelmei közül a közvetlentőke-befektetések jövedelmeinél a nem szokványos mértékű - korábbi évek eredményéből fizetett - **kiugró osztalék** (superdividend) nem jövedelemként, hanem tőkekivonásként jelenik meg a pénzügyi mérlegben. A portfólióbefektetések jövedelmein belül a befektetési alapok - eddig is elszámolt - újrabefektetett jövedelmei explicit módon megjelenítésre kerülnek. Az egyéb befektetések kamatjövedelmeiből a pénzügyi közvetítési szolgáltatások közvetett módon mért díja (**FISIM**) átkerül a szolgáltatások közé. Újdonság a kategóriában a tartalékeszközök jövedelmeinek külön soron történő bemutatása.
- Pontosításra került a *termelt* és *nem termelt, nem pénzügyi eszközök* közötti határvonal. A *tőkemérlegben* elszámolt *nem termelt, nem pénzügyi eszközök* közül átkerülnek a szolgáltatások közé (termelt eszköznek minősülnek) a **számítástechnikai szoftverekhez, audiovizuális termékekhez, illetve a kutatás-fejlesztés** eredményéhez kapcsolódó

²⁷ A módszertani kézikönyv előző kiadásának (BPM5) felülvizsgálatára párhuzamosan került sor az ENSZ égisze alatt folyó nemzetiszámla-módszertan (System of National Accounts - SNA1993), illetve az OECD irányítása mellett történő közvetlentőke-befektetésekre vonatkozó statisztikai módszertan (Benchmark definition on Foreign Direct Investment – BD3) aktualizálásával

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

szellemi tulajdonjogokkal (*szabadalom, védjegy, know-how*) kapcsolatos tranzakciók. A *tőke-transzferek* közül ugyancsak kikerül a ki- és betelepülők (migráció) vagyonváltozása miatti hatás. Ezt az új módszertan szerint a külfölddel szembeni befektetési pozícióban egyéb állományváltozásként kell ezentúl elszámolni.

- Sor került a **közvetlentőke-befektetések** elszámolásának OECD módszertannal konzisztens újra gondolására. A módszertani változások egyik lényeges eleme a **közvetlentőke-befektetési viszony keretrendszerének** világosabb, pontosított meghatározása, különös tekintettel az irányítás (>50%) és a befolyás (>10% *kisebbségi*) szerepének tisztázására a befektetési lánc meghatározásában, valamint a társvállalatokkal való viszony szabályozása. A **tulajdonosi részesedés** helyett a **szavazati erő** (*voting power*) vált a közvetlentőke-befektetési viszony meghatározásának kritériumává. Az új módszertan nagyobb hangsúlyt fektet a vállalatcsoporton belüli kapcsolatok szerinti adatok (anya-, leány-, társvállalat) elkülönített bemutatására. A fizetésimérleg-statisztika standard prezentációjába a **követelés-tartozás szerinti** megbontás került beillesztésre az eddig megszokott **befektetés iránya szerinti** megbontás alternatív megjelenítése mellett. A befektetési irány szerinti megbontás esetében a *társvállalatokkal* kapcsolatos követeléseket és tartozásokat az új módszertan szerint az alapján soroljuk be, hogy az adatszolgáltatónak rezidens vagy nem-rezidens a **végső befektetője**. (Korábban a közvetlentőke-befektető rezidens vagy nem rezidens volta határozta meg a társvállalatok adatainak irány szerinti besorolását.) A jövedelmeknél is említett **kiugró osztalék** az új módszertan szerint tőke kivonásként kerül elszámolásra.
- A **portfólióbefektetéseknél** a **befektetési alapokra elszámolt újra befektetett jövedelmek is** elkülönítetten jelennek meg ezentúl. Ez a tétel eddig a tőkével összevontan jelent meg a publikációban. A **nem értékpapírban meg-testesülő 10% alatti, nem vállalatcsoport tagjai közötti részesedések** átkerülnek az egyéb befektetések közé. A vállalatcsoport tagjai (testvérvállalatok) közötti 10% alatti szavazati jogot megtestesítő értékpapír és nem érték-papírban megtestesülő befektetéseket pedig a közvetlentőke-befektetések között fogjuk elszámolni. A részvények állományi és forgalmi adatai **tőzsdei** és **nem-tőzsdei** bontásban is közlésre kerülnek. A hitelviszonyt megtestesítő **adósságpapírokat** a papír eredeti lejáratára szerint kell *egy évnél nem hosszabb és éven túli* lejáratúra bontani. Eddig az előzőeket kötvényként, az utóbbiakat pedig pénzügyi eszközként tartalmazta a publikációnk.
- A nemzeti számlákkal összhangban a fizetési mérlegben is megváltozott a **pénzügyi derivatívák** instrumentum elnevezése, **kiegészülve a munkavállalói részvényopciókkal**. A fizetési mérleg szempontjából azonban ennek a változásnak a gyakorlati jelentősége elhanyagolható.
- Az **egyéb befektetések** funkcionális kategóriáján belül is létrejött egy külön bontás a nem értékpapírban megtestesülő **10% alatti tulajdonosi viszony** elszámolására. Ide kerülnek a nemzetközi szervezetekben lévő 10% alatti részesedések, melyek korábban az egyéb befektetéseken belül, de az éven túli egyéb követelések között szerepeltek, valamint a portfólióbefektetésekből a feltételnek megfelelő részesedések. Az eredeti lejárat szerint éven túli adósságot annak **hátralévő lejáratára** szerint (egy évnél nem hosszabb, éven túli) is megbontjuk. A korábbi módszertanhoz képest változás az is, hogy az SDR allokációból származó, tartalékeszközként kimutatott követeléssel szemben adósságként **SDR-kötelezettséget** is ki kell mutatni az egyéb befektetéseken belül.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

- A **tartalékeszközök** elszámolását érintő változás, hogy az **SDR teremtését** (*allocation*), illetve **bevonását** (*cancellation*) a fizetési mérlegben tranzakcióként el kell számolni. (A BPM5 szerint ez csak egyéb állományváltozásként jelent meg a külfölddel szembeni befektetéspozíció-statisztikában.) Pontosításra került a **monetáris arany** fogalma, az új módszertan a tartalékeszközökön belüli monetáris aranyat rúdaranyra (gold bullion, beleértve allokált aranszámlát) és nem-allokált aranszámlára bontja.
- A fizetési mérleg **standard prezentációjában** a nemzeti számlákkal való harmonizációval összefüggésben megváltozik a pénzügyi mérlegben eddig alkalmazott **előjel-konvenció**. A forgalmi száraz (bevétel/kiadás) helyett a követelések és tartozások előjelhelyes változása kerül bemutatásra, egyenlegként pedig a követelések tartozásokkal csökkentett értéke (nettó követelés). Így az alulról és felülről számított finanszírozási képesség előjele megegyezik egymással, és nem ellentettjei egymásnak. Ez az aggregált prezentációs szinten bevezetett változás nem érinti a kettős könyvelés elvének való, eddig megszokott megfelelést az elemi szintű tranzakciók elszámolása során.
- A **speciális célú vállalatokat** (SCV) önálló intézményi egységként ismeri el a módszertan abban az országban, ahol be vannak jegyezve. Mivel a módszertani felülvizsgálat során nem sikerült megegyezni az SCV-k nemzetközileg elfogadott definíciójában, ezért minden országnak lehetősége van ezeket a saját nemzeti definíciója szerint megkülönböztetni, s ezekről kiegészítő statisztikákat közzétenni.
- Pontosításra került a **rezidens** fogalom. A meghatározásban a gazdasági érdek központjára (center of economic interest) való hivatkozást felváltotta a gazdasági érdek elsődleges központja (predominant center of economic interest) történő utalás. Ezzel lehetővé válik a „többlaki” háztartások és vállalatok ellentmondásmentesebb besorolása.

A fizetésimérleg-statisztika összeállítása már több mint egy évtizede a Központi Statisztikai Hivatallal szoros együtt-működésben történik. Több fizetésimérleg-instrumentum esetében a KSH által gyűjtött adatok átvétele történik, ezek: áruforgalom (2003-tól), üzleti szolgáltatások és utazás (2004-től), egyéb szolgáltatások (2005-től), munkavállalói jövedelem, valamint az EU- és lakossági transzferek (2008-tól).

A módszertani változásokkal kapcsolatosan az alábbi megállapítások tehetők:

- A külfölddel szembeni finanszírozási képesség szintjén (folyó fizetési mérleg + tőkemérleg egyenlege) az egyes kategóriák közötti átsorolások nem okoztak változást, az újonnan bekerülő illegális kereskedelem elszámolásának azonban van egyenleg hatása.
- A reálgazdasági tranzakciók (áru és szolgáltatások együttes) kiviteli és behozatali szintje a bérmunka-elszámolás megváltozása miatt jelentősen csökken, de az egyenleget ez önmagában nem érintette. Az áru és a szolgáltatások közötti egyéb átsorolások (javítás, reexport, nagy értékű áruk) önmagukban sem a kiviteli, sem a behozatali szintet, sem pedig az egyenleget nem érintik. A pénzügyi közvetítési szolgáltatások közvetett módon mért díja (FISIM), a (tőkemérlegből átkerült) szellemi tulajdonjogok adásvétele, az illegális kereskedelem elszámolása a forgalmi szinteket és az egyenleget is befolyásolják.
- Az elsődleges és másodlagos jövedelmek együttes egyenlegét, valamint bevételi és kiadási szintjeit a két kategória között átsorolásra kerülő termék- és termelési adók, támogatások nem érintik, de a kikerülő FISIM a kamat forgalmi szinteket csökkenti, s az egyenlegre is hat.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

- A tőkemérleg kiadási és bevételi szintjeit a szolgáltatásokba átkerülő nem termelt, nem pénzügyi eszközökhöz kapcsolódó tranzakciók csökkentik, s egyenleghatásuk is van.
- A pénzügyi mérlegben a közvetlentőke-befektetéseknél az új módszertan miatt összességében nincs egyenleg-hatás, de a befektetési irány szerinti bontásban a testvérvállalatok közötti adósságtípusú instrumentumok esetében az irány meghatározásánál a végső befektető figyelembe vétele miatt történtek átsorolások, s a részesedések egyenlegére hatással van a kiugró osztalék tőkekivonásként történő elszámolása.
- Az SDR allokációból származó követeléssel szembeni kötelezettségként elszámolásra került adósság növeli a külfölddel szembeni bruttó adósság szintjét, s az eddig publikálthoz képest megemeli a nettó adósságét is.

3.2 /Módszertani változások hatása a pénzügyi számlákban²⁸

A pénzügyi számla statisztikák összeállításához világszinten a Nemzeti Számlák Rendszere (SNA), az Európai Unió országaiban pedig az Európai Számlák Rendszere (ESA) tartalmazza az irányadó módszertani ajánlásokat, illetve előírásokat. A gazdasági környezet és a felhasználói igények folyamatos változása következtében a szabályok rendszeres felülvizsgálata szükséges, amelyre átfogóan 15-25 évente kerül sor. Az előírások felülvizsgálati időszaka több évnyi időt vesz igénybe, amelyet azok elfogadását követően egy szintén hosszú felkészülési időszak követ. Az ESA legutóbbi felülvizsgálata az eredeti ütemezéshez képest két évvel később, annak 2013-as elfogadásával zárult le. Így szigorúan véve mindössze egy év maradt arra, hogy a tagországok felkészüljenek a 2014 szeptemberére kitűzött átállásra. A hosszú ideig tartó felülvizsgálati folyamat ellenére az új módszertani kézikönyvek nem tartalmaznak lényegi módosításokat.

A pénzügyi instrumentumokat tekintve a módszertani változások alapvetően nem befolyásolták a pénzügyi számlákban szereplő eszközök és kötelezettségek tartalmát és felépítését, a legtöbb instrumentum az eddigiekkel azonos módon és adattartalommal jelenik meg az új adatközlésekben is. Változások csak a monetáris arany és SDR (AF.1), a biztosítástechnikai tartalékok (AF.6) és a pénzügyi derivatívák (AF.7) instrumentumok esetében történtek, hatásuk azonban a hazai statisztika esetében elenyésző.

A pénzügyi instrumentumokat érintő leginkább szembetűnő változások a *monetáris arany és SDR* instrumentumokkal kapcsolatosak. Egyrészt a vonatkozó módszertani szabályok ezen eszközök esetében is közeledtek a többi instrumentumra érvényes szabályozáshoz, miszerint minden pénzügyi instrumentum valamely szektor eszköze és valamely szektor kötelezettsége is egyben. Ezáltal lényegében megszűnt az eltérés a nemzetgazdaság belföld, illetve külföld felől bemutatott pénzügyi számlái között, ami eddig abból adódott, hogy a régi módszertan szerint a monetáris arany és az SDR a rezidensek (központi bankok) eszközei között szerepelt, de nem volt a külföld (nem rezidensek) kötelezettsége. (Jelenleg már csak a monetáris intézmények által tartott, nemzetközi tartalékba sorolt tőmbarany esetében érvényes a felemás elszámolás.) Másrészt az új módszertan szerint az SDR allokálása és megszüntetése tranzakcióval történik, nem pedig egyéb volumenváltozással. Ez pedig maga után vonja, hogy

²⁸ Magyarország pénzügyi számlái - MAGYAR NEMZETI BANK, 2014

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

allokálaskor az SDR a rezidensek (központi bankok) tartozásává is válik, nemcsak eszközévé, vagyis az SDR nem a semmiből keletkezik, hanem kölcsönkapják a monetáris hatóságok. A külföld szektor esetében az első változás csökkentette annak nettó pénzügyi vagyonát, míg a második növelte azt. Ezzel szemben a nemzetgazdaság szempontjából csak ez utóbbi változás hatott, mégpedig a nettó pénzügyi vagyon csökkenésének irányába. Érdekesség, hogy az átállás hatásának vizsgálatokor nemzetgazdasági szinten – mivel minden egyéb változás nemzetgazdasági szektorok közötti – szinte csak ez a változás érzékelhető és csak 2009-től, mert hazánkban ekkor allokalált először SDR-t az IMF. A változás mindössze az éves GDP 1 százalékát teszi ki. A szektorok nettó finanszírozási képességét tekintve csak az első változásnak van hatása és csak a külföld szektorra, mivel ennek kötelezettség oldalán jelennek meg a korábban ki nem mutatott tranzakciók. Az allokalás miatti tranzakció nem hat a nettó finanszírozási képességre egyik szektornál sem, hiszen az eddig semelyik szektornál, semelyik oldalon sem volt elszámolva.

A *biztosítástechnikai tartalékok* instrumentuma növekvő jelentőségénél fogva bővült tartalmilag egy eddig még meg nem figyelt, új pénzügyi elemmel, a *szabványosított garanciákkal* (AF.66). A szabványosított (standardizált) garancia esetében a garanciavállaló szervezet (pénzügyi közvetítő vagy kormányzat) tömegesen, azonos séma szerint nyújt kis összegű garanciákat, és jellemzően – a biztosítási ügyletekhez hasonlóan – (cél)tartalékot is képez ezekre. Ezzel a változással a módszertan bevonta azoknak a garanciáknak a körét a pénzügyi számlákba, amelyek a képzett céltartalékon keresztül jól megfoghatók. A bővítés önmagában nem jelent nagy horderejű változást, azonban előrelépésnek tekinthető a pénzügyi vagyon körének kiterjesztése, az eddig mérlegen kívül szereplő, feltételes kötelezettségek figyelembevétele terén. Hazánkban csak az államháztartás esetében kerültek azonosításra olyan állami garanciával támogatott lakáshitel-konstrukciók, ahol a konstrukcióban részt vevő, hitelt felvevő magánszemélyeknek szabványosított formában jár az állami garancia. A szabványosított garanciák megjelenítése az államháztartás nettó pénzügyi vagyonát csökkentette, míg a pénzügyi vállalatokét növelte.

A szabványosított garanciák mellett a *munkavállalói részvényopciók* (AF.72) tétele is új elemként jelent meg módszertanban és a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok közül kiemelt, így főinstrumentummá váló *pénzügyi derivatívák* között kerül kimutatásra. A munkavállalói részvényopció, mint pénzügyi instrumentum, a háztartások követelését testesíti meg a munkavállalói jövedelem egy részét vállalati részvény formájában felajánló munkáltatókkal szemben. A hazai pénzügyiszámla-statisztikában a munkavállalói részvényopciók bevonása azonban egyelőre nem indukált változást, mivel ezen instrumentumok szerepe az elvégzett vizsgálatok alapján a hazai gyakorlatban jelenleg csekély.

A nemzetközi módszertani szabványok megújítása a pénzügyi számlák esetében érvényben lévő szektorbesorolás terén sem hozott sok újdonságot. Tartalmi változás, hogy az új módszertan szerint összeállított pénzügyi számlákban változott a határvonal a pénzügyi és a nem pénzügyi vállalatok szektora között, szerkezeti változásként pedig a pénzügyi vállalati szektor részletezettségének növekedése, új alszektorok megjelenése említhető. A többi főszektor tartalma és részletezettsége lényegében nem változott. (Az államháztartásba sorolt szervezetek száma emelkedett még valamelyest a nem pénzügyi vállalati szektor rovására, a besorolási szabályok szigorítása következtében.)

Az új módszertani szabványok alapján bővült a statisztikai értelemben vett pénzügyi szolgáltatók köre és így a pénzügyi vállalatok (S.12) szektor tartalma. A korábbiaktól eltérően pénzügyi vállalatnak kell tekinteni az új statisztikákban a nyilvánossággal kapcsolatban lévő

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

pénzügyi közvetítők mellett azokat a vállalatokat is, amelyek szűk körben, jellemzően vállalatcsoporton belül végeznek pénzügyi szolgáltató tevékenységet.

Ezeket a vállalatokat a nem pénzügyi vállalatok szektorából át kellett sorolni a pénzügyi vállalatok szektorába, azon belül is az újonnan létrehozott *zártkörű pénzügyi közvetítők alszektorába*. Az átsorolás hatására csökkent a nem pénzügyi vállalati szektor pénzügyi eszközeinek és kötelezettségeinek állománya és ennek megfelelően növekedett a pénzügyi vállalatok pénzügyi vagyona. Ez a változás azonban elsősorban az SCV-kel együttes pénzügyi számlákban érezteti hatását. Az átsorolt vállalatok döntő hányadát ugyanis a kizárólag külföldiekkel kapcsolatban lévő, külföldi vállalatcsoport-tagok között passzív pénzközvetítő funkciót betöltő speciális célú vállalatok (SCV-k) tették ki.

A *pénzügyi vállalati szektor nevesített alszektorai* az új módszertan bevezetésével megsokasodtak, a korábbi öt alszektor helyett kilenc alszektor különböztethető meg a szektoron belül. Ugyanakkor az új adatszolgáltatási előírások teljesíthetők alszektorok összevont közlésével is, mint ahogy az SCV-k nélküli hazai adatközlésben is látható. Az SCV vállalatokat tartalmazó táblaszettben azonban már teljes részletezettségükben jelennek meg a pénzügyi alszektorok.

A módszertani átállás hatásainak számbavételénél a fentiekén kívül még egy változásra szükséges kitérni, mégpedig a *magánnyugdíjpénztárakból az állami nyugdíjrendszerbe történő visszalépéseknek* a korábbiaktól eltérő elszámolására. A hazai pénzügyi számlák esetében ez a legfontosabb és legnagyobb horderejű módszertani változás. A nemzeti számlákra vonatkozó régi módszertani előírások szerint a magánnyugdíjpénztárakból az állami nyugdíjrendszerbe történő visszalépést, a magán-nyugdíjpénztári vagyon állami átvételét egyszeri tőkeáttérrel kellett megjeleníteni, ami az átvett vagyon összegével javította az államháztartás nettó finanszírozási képességét és rontotta a háztartásokét a vagyonátvétel időszakában.

Az új módszertani szabályok szerint a vagyonátvétel nem befolyásolhatja a szektorok egyenlegét, az átvett nyugdíjvagyonnal azonos összegű egyéb kell képezni a központi kormányzat mérlegében a háztartásokkal szemben. Ezt az egyéb kötelezettséget a nyugdíjfizetések időszakában kell csökkenteni. A változás hatására az államháztartás nettó pénzügyi vagyona 2011-től kezdve az éves GDP mintegy 10 százalékaival csökkent, a háztartásoké pedig ugyanennyivel nőtt. Az érintett szektorok nettó finanszírozási képessége csak a legjelentősebb magán- nyugdíjpénztári vagyontranszfer időpontjában, 2011-ben változott szignifikánsan⁸.

Itt szükséges megemlíteni, hogy a módszertani átállás előtt és után publikált statisztikai idősorok nem csak módszertani vonatkozású módosításokat tartalmaznak, mert a nemzetközi módszertani szabványok változásainak átvezetése mellett átfogó adatrevízióra is sor került a statisztikákban. Az átállás jó alkalmat teremtett új adatforrások beépítésére, adatjavítások elvégzésére és az alkalmazott becslési, számítási eljárások felülvizsgálatára is, ami elsősorban a háztartások és a nem pénzügyi vállalatok adatait érintette. Kiegészítésre kerültek a háztartások közvetlenül meg nem figyelt külföldi eszközeire, befektetéseire vonatkozó becslések, így változott a háztartások külföldi készpénzének, betéteinek és tulajdonosi részesedéseinek állománya és forgalma. Az ezekre vonatkozó korábbi becslések módosítását új adatforrások (adóbevallások, külföldi banki adatok) rendelkezésre állása indokolta.

Változtak továbbá a háztartások nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott, illetve nem pénzügyi vállalatoktól felvett hiteleinek adatai, valamint a háztartások vállalati részesedésre vonatkozó

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

becslések, amit a vállalati éves beszámolók korábbinál intenzívebb felhasználása, illetve a számítási eljárások pontosítása tette lehetővé.

A vállalati adminisztratív adatforrások (adóbevallások, éves beszámolók) információinak teljesebb felhasználása, illetve az adatjavítások adtak lehetőséget a nem pénzügyi vállalatok egymás közötti hitel, részesedés és egyéb követelés kapcsolatainak pontosabb elhatárolására és becslésére. Ezekkel és egyéb fontos, a pénzügyi számlák összeállítása során alkalmazott becslésekkel részletesen a következő fejezet foglalkozik.

3.3 / A munkaügyi statisztika sajátosságai

A különböző adatforrásokon alapuló, eltérő számbavételi kategóriákkal operáló statisztikák, így pl. a létszámstatisztikák is, nemcsak az abszolút szám, de a változás mértéke, sőt esetenként akár iránya tekintetében is eltérő adatokat eredményezhetnek. Több munkaügyi-statisztikai adatforrásból származó adatokat hasonlíthatunk össze: az évközi intézményi munkaügyi-statisztika alkalmazásban állókra vonatkozó, illetve a munkaerő felmérés foglalkoztatotti adatsorait.

A foglalkoztatás és a munkanélküliség mérésére elsődlegesen az ILO (az ENSZ munkaügyi szervezete) által kidolgozott és az Európai Unió által harmonizált, a tagországokban kötelezően alkalmazott módszertan szerint végrehajtott munkaerő-felmérés (MEF) szolgál. A munkaerő-felmérésen kívül fontos információkat adnak a bejelentett foglalkoztatás nagyságáról a KSH-nak a vállalkozásokra és a költségvetési szférára kiterjedő intézményi munkaügyi-statisztikai felvételei. E szervezetektől gyűjtött információk szintén tartalmazznak létszámadatot, ezen adatgyűjtések célja azonban nem a foglalkoztatás, hanem valamilyen más mutató, például az átlagkereset megfigyelése. Ezekben az esetekben a létszámadat csak háttérét adja a megfigyelésnek, azokat a keresettel összefüggésben vesszük számba. A statisztikában az alkalmazásban állók közül csak azokat vesszük figyelembe, akik az adott hónapban legalább 60 órát ténylegesen dolgoztak, vagyis nem voltak fizetés nélküli szabadságon, táppénzen, vagy egyéb okból távol. Ezen túlmenően a megfigyelt intézmények köre sem teljes, a vállalkozások esetében az 5 fő alatti szervezetekre nem terjed ki.

Az évközi intézményi munkaügyi-statisztika három adatszolgáltatói kört vesz számba:

- A költségvetésben foglalkoztatottak adata teljeskörű és adminisztratív adatforrásból származik.
- A versenyszféra a legalább 5 főt foglalkozások köréből mintavétellel választják ki az adatszolgáltatókat (50 főtől a kiválasztási arány 100 %), és a teljeskörűsítés a regiszterben szereplő szervezetszám alapján történik. A regiszter megbízhatósága, illetve minőségének alakulása hatással van a létszámadatra is.
- A harmadik kört a non-profit szféra jelenti, ahol a kijelölés más adatforrások felhasználásával foglalkoztatási súlyuk alapján történik. A folyamatos statisztikákból hiányoznak az 5 főnél kisebb szervezetek alkalmazottai is, a teljes alkalmazotti körről a NAV adatainak felhasználásával évente egy alkalommal készül csak becslés.

A versenyszféra legalább 5 fős szervezeteinél a vizsgált időszakban lényegében nem volt változás, a költségvetési szférában némi létszámnövekedés volt, míg a megfigyelt non-profit szervezeteké csökkent. Jóllehet a non profit szervezetek száma érdemben nem változott, a NAV

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

adatai e körben jelenleg mintegy 200 ezer fős foglalkoztatást mutatnak ki, s valószínűsíthető, hogy az intézményi statisztika nemcsak a szintet, de a növekedést is alul becsüli. Összességében azonban az intézményi statisztika a közfoglalkoztatottak nélkül számba véve nem mutat jelentősebb létszámváltozást a vizsgált időszakban. A közfoglalkoztatás kiterjesztése 124 ezer fős létszámnövekedést eredményezett.

Az éves intézményi-munkaügyi statisztikai adatgyűjtés a NAV adatainak felhasználásával az 5 fő alatti vállalkozások alkalmazásban állóiról is rendelkezik információkkal.

A teljes vállalkozási szférában (az itt dolgozó közfoglalkoztatottak létszámának emelkedésén kívül) további 45 ezer főt meghaladó bővülés mutatkozott a havi legalább 60 órát dolgozó alkalmazásban állók körében.

A munkaerő-felmérés a lakosság reprezentatív kikérdezéséből nyert adatokat a nem, korcsoport és megye szerint bontott népeiségre teljeskörűsíti. Az adatok pontossága így függ az összeírás minőségétől és a teljeskörűsítéshez használt népeiségszámtól. Az adatok értelmezésekor figyelembe kell venni az alábbiakat:

- A MEF létszámadatahoz a mintavételes felvétel sajátosságából adódóan mintavételi hiba tartozik, ami a foglalkoztatottak esetében +/- 30 ezer fő. 2012-2013-ban a KSH technikai fejlesztést hajtott végre, laptopos összeírássra váltott, ami javította a felvétel minőségét.
- Ezen túlmenően 2011 után - az Európai Unió munkaerő-piac nyitásával párhuzamosan - jelentősen nőtt a külföldön dolgozók száma. A MEF adatok szerint 2014-ben magyarországi háztartás tagjaként 100 ezren dolgoztak külföldön, róluk a felkeresett háztartások szolgáltatottak adatot. A teljes háztartásukkal külföldön élők számbavétele egyelőre Európa szerte nem megoldott, ami valamelyest torzítja népeiség továbbvezetéseket és az ezekre alapozó statisztikákat is²⁹.

Összességében tehát a részletesebb elemzések azt mutatják, hogy a két adatforrásból való eltérésre a következő magyarázó tényezők jöhetnek szóba:

- a mintavételi hiba és a technikai váltás hatása (módhatás),
- növekedés az intézményi statisztika által nem lefedett körben foglalkoztatottak számában, valamint
- a munkaerő felmérésben igen, de az intézményi statisztikában nem szereplő munkaerő-piaci migráció külön nem kimutatható hatása.

Biztos, hogy az utóbbi tényező hatása a legerősebb (erre vonatkozóan a meglévő igen korlátozott számú információ alapján valószínűsíthető, hogy a különbség 50-60 %-ára ez szolgál magyarázatul), viszont arra, hogy ezzel hogyan kellene a MEF-nél számolni, nincs kialakult nemzetközi gyakorlat. Mivel a probléma a többi Európai Unió országnál is ugyanígy előfordul, tagállami szinten egyelőre nem megoldható. Számos elméleti kérdést szükséges előtte uniós szinten tisztázni, hiszen az unió bővüléséből adódó munkaerő-piaci célú migráció mind a kibocsátó, mind a fogadó országok statisztikai adatainak újszerű értelmezését követelnék meg. Ennek hiányában a munkaerő-felmérési adatok közreadása a felvétel jelenlegi EU előírásainak és logikai keretének megfelelően történik nálunk és más tagországban is. A

²⁹ Lakatos Judit: *Külföldön dolgozó magyarok, Magyarországon dolgozó külföldiek; Statisztikai Szemle 2015. februári száma*

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

közelmúltban megindult az európai országok közötti párbeszéd a probléma kezelésére, de egyelőre ennek kézzel fogható eredményei nincsenek.

Jóllehet az intézményi munkaügyi statisztika csak korlátozottan alkalmas a MEF adatokkal történő összevetésre, viszont van egy másik fontos, de a cikkben nem hivatkozott adatforrás, mégpedig a NAV járulék fizetésre alapozott teljeskörű statisztikája, amelyet a KSH az intézményi munkaügyi-statisztikai módszertani fejlesztéseihez hasznosít. Ennek tisztított adatai meglehetősen jól visszaigazolják a munkaerő-felmérésben kimutatott szintet és tendenciát.

4/ A GDP NAGYSÁGÁT EGYELŐRE NEM BEFOLYÁSOLÓ EGYÉB TÉNYEZŐK ÉS EZEK FELTÉTELEZETT HATÁSA A KÖLTSÉGVETÉSRE

4.1/ A GDP alkalmazásának kiegészítéséhez

A hét magyarországi régió közül egy régióban nőtt, három régióban csökkent, háromban pedig stagnált a vásárlóerő-paritáson számolt egy főre jutó GDP 2016-ban az egy évvel korábbihoz képest.

Az Európai Unió statisztikai hivatalának közzétett adataiból kiderült, hogy a legszegényebb területen, a bulgáriai Szeverozapaden (Északnyugat) régióban vásárlóerő-paritáson számolva az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) az uniós átlag mindössze 29 százalékát érte el, míg a leggazdagabb körzetben, az Inner London-West (Belső London - Nyugat) brit régióban ez az arány 611 százalékot tett ki 2016-ban. Egy évvel korábban is ugyanez a két régió állt a lista két végén, a különbség annyi, hogy a londoni régió még gazdagabb lett, mivel 2015-ben az uniós átlag 580 százalékán állt az egy főre jutó GDP. Az Eurostat közleményében kiemelte, hogy egyes régiókban az adatokat jelentősen befolyásolja az ingázók magas száma, amely nagy mértékben megemeli az adott régiókban az egy főre jutó GDP-adatot.

Tavalyelőtt 5 régióban haladta meg az EU-s átlag kétszeresét az egy főre jutó GDP, további 14 régióban pedig 150 százalék fölött állt, míg 21 régióban az uniós átlag felét sem érte el.

A leggazdagabbak listáját vezető Inner London-West régió után Luxembourg következett, az EU-átlag 257 százalékával, majd az írországi Southern & Eastern (Dél és Kelet) régió (217 százalék), Belgium fővárosi régiója, a Bruxelles-Capitale/Arrondissement van Brussel-Hoofdstad (200 százalék) és a németországi Hamburg (200 százalék) jött a sorban.

Összesen 21 régióban volt az EU-s átlagnak kevesebb mint 50 százaléka az egy főre jutó hazai össztermék: ebből 5 található Bulgáriában és Lengyelországban, 4 Magyarországon, 3-3 Romániában és Görögországban, 1 pedig Franciaországban.

A hét magyarországi régió közül egy régióban nőtt, három régióban csökkent, háromban pedig stagnált a vásárlóerő-paritáson számolt egy főre jutó GDP 2016-ban az egy évvel korábbihoz képest. A legmagasabb értéket ismét a közép-magyarországi régió érte el: az uniós átlag 102 százalékával, ami 3 százalékpontos csökkenés a 2015-ben mért 105 százalékhoz képest.

A második helyezett nyugat-dunántúli régióban vásárlóerő-paritáson számolva az egy főre jutó bruttó hazai termék az uniós átlag 74 százalékát, a Közép-Dunántúlon pedig a 61 százalékát érte el 2016-ban. Az egy évvel korábbihoz képest Nyugat-Dunántúl mutatója 1 százalékponttal emelkedett, Közép-Dunántúlé viszont 2 százalékponttal csökkent.

A többi négy régióban 50 százalék alatt maradt az arány 2016-ban is: a Dél-Dunántúlon 44 százalék, a Dél-Alföldön 48 százalék, Észak-Magyarországon 45 százalék, az észak-alföldi régióban pedig 43 százalék. Az egy évvel korábbihoz képest Dél-Alföld mutatója 1 százalékponttal esett, a másik háromé nem változott. Magyarországon vásárlóerő-paritáson számolva az egy főre jutó GDP az uniós átlag 67 százalékát érte el, 1 százalékponttal csökkent 2015-höz képest.

Amióta kidolgozták és használjuk a GDP-t, azóta szeretnék a közgazdászok meghaladni ezt a sok szempontból korlátolt mérőszámot. Az, hogy egy ország sikerét pont az évente megtermelt

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

bruttó hozzáadott értékre próbálták összesűriteni, az utóbbi időben a gazdaság átalakulásával egyre félrevezetőbbé vált. De az igazi, ennél régebbi probléma mégis az, hogy a GDP egy folyam típusú mérőszám, nem pedig egy állomány.

Tehát nem a nemzetek évek alatt felhalmozott vagyonát, hanem a minden évben újra és újra megtermelt értéket méri.

A Világbank egy tanulmányában ezt a problémát igyekeznek megoldani. Két évtizednyi munkával létrehozta egy mutatót, ami a természeti és megtermelt javak, külföldi vagyonuk és humán tőkéjük alapján próbálja meghatározni az egyes országok vagyonát. 141 ország esetében meg is nézték, hogyan alakult ez a nemzeti összvagyon 1995 és 2014 között.

Gondok vannak a GDP-vel, ha országokat próbálunk összehasonlítani. Klasszikus probléma például, hogy a háborúk vagy természeti katasztrófák – az utánuk következő újjáépítések miatt – gyakran nagyot hoznak az adott ország GDP-növekedésén, pedig nehéz azt állítani, hogy ezek kedvező fejlemények lennének. Nem tud mit kezdeni a GDP a környezetszennyezéssel, az oktatásra költött pénzzel, a pénzügyi állományokkal és hasonlókkal sem.

A Világbank tanulmányának legfontosabb eleme a humántőke-vagyon mérésének kísérlete: megbecsülték a világ összes lakója életpályajövedelmének – azaz az élete folyamán várható összes bevételének – jelenértékét, rengeteg különböző háztartási felmérés alapján. A felméréseken dolgozó kutatók abból indultak ki, hogy olyan mutatót szeretnének, aminek hozama lenne a GDP. Tehát mi az a nemzeti tőke, ami aztán megtermeli évente a maga GDP-ben mért hozamát.

A tanulmány szerint húsz év alatt 66 százalékkal növekedett az összes ország vagyona, főleg a dél- és kelet-ázsiai országok felzárkózása, hatalmas humántőkevagyon-növekedése miatt. Viszont rengeteg szegényebb országban, így például a szubszaharai Afrika egészében a népesség növekedése miatt csökkent az egy főre jutó nemzeti vagyon. Gazdagabb, fejlett országoknál pedig pont az előregedés a probléma, emiatt ugyanis csökken a humántőke-vagyon aránya a vagyonszerkezetben.

Egyes országok hiába gazdagok természeti erőforrásokban, ha ezt nem fordítják át hatékonyan oktatási, infrastrukturális és intézményi fejlesztésbe, akkor akár vissza is csúszhatnak. Magyarország 1994 óta az 1,6-szorosára növelte nemzeti vagyonát, azaz évente 2,5 százalékos gyarapodást az utóbbi húsz évben. Most már nem kevesebb, mint 165,5 ezer dollárnyi vagyon jut egy magyarra, ez 2014-es árfolyamon mintegy 45 millió forint. (Az egy főre jutó, összeszámolható, meglévő lakossági vagyon tízmillió forint körül lehet.)

Igaz, ez még mindig nem olyan sok, sőt, egy főre jutó vagyonban nézve még a GDP-nél is gyengébben állunk más országokkal összevetve. Miközben nominális GDP-ben az egy főre jutó német érték harmadán, vásárlóértékkel kiigazítva pedig a felén járunk, addig vagyonban csak Németország negyedén-ötödén.

Az országok rendszeresen nyomon követik a bruttó hazai termékeket (GDP) a gazdasági fejlődésük mutatójaként, de nem a vagyont: az olyan eszközöket, mint az infrastruktúra, az erdők, az ásványi anyagok és a GDP-t termelő emberi tőke. Ezzel szemben a vállalatok rendszeresen beszámolnak jövedelmükről és eszközeikről, hogy értékeljék a gazdasági egészségüket és a jövő kilátásait. A gazdagsági számlák lehetővé teszik az országok számára,

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

hogy a vagyonuk készletezését figyelemmel kísérik a fejlesztés fenntarthatóságának figyelemmel kísérése érdekében, amely sürgető aggodalom minden ország számára.

A GDP (Gross Domestic Product - Bruttó Hazai Termék), mint korunk egyik leggyakrabban használt mutatószáma megfelelő lenne a fejlettség, növekedés vizsgálatához, ám ehhez kapcsolódóan számos korrekciót tudunk felvetni. A GDP, illetve a GDP/fő ugyanis a gazdasági kibocsátást méri, azaz, hogy mennyi új értéket hoz létre egy ország egy adott évben. Előfordulhat, hogy egy nagyon gazdag ország is produkálhat nagyon alacsony hazai összterméket - mondjuk egy háború vagy természeti katasztrófa után. És előfordulhat egy nagyon szegény országban is magas GDP, tehát nem rendelkezik egyensúlyi faktorial. Nem számol a háztartáson belüli munkavégzéssel (háztáji gazdálkodás, gyermekfelügyelet, idősök gondozása, önerős ház építése, stb.). Nem veszi figyelembe a háztartások közötti munka- és termékcsereket sem. Nem tud mit kezdeni a jövedelmi egyenlőtlenségekből adódó problémákkal, nem tudja figyelembe venni, hogy a GDP által kifejezett javak és szolgáltatások a különböző igényeket különböző mértékben elégítik ki. Nemzetközi összehasonlításoknál a valutaárfolyamok bizonytalansága komoly gondot jelent. Mivel flow-típusú, ezért nem tükrözi a tőkejavakban bekövetkezett változásokat (pl. a fizikai tőke pusztulását). A természeti ökoszisztémák (életsegítő) szolgáltatásait ingyen számolja el, valamint nem veszi figyelembe az emberi tőkét. Nem tud mit kezdeni azokkal a javakkal, melyeknek csak speciális helyzetben van hasznosságuk (pozicionális javak – például magánstrand belépők és zsúfoltság, új autók eladása és forgalmi dugók, státuszszimbólumok), nem tükrözi az emberek rendelkezésére álló szabadidő értékét, sem az emberek munkahelyi életminőségét. Alulértékeli a nem piaci áron biztosított közszolgáltatásokat (például közoktatás, egészségügy, stb.), nem tudja számításba venni a fogyasztói döntések irracionálisából adódó árengyenlenségeket. A drágább termék piacra vitelét többre értékeli, mint az olcsóbbakét. Nem korrigálja az egyenlőtlen jövedelemeloszlásból következő torzított ár-arányokat. Nem számol a pénz csökkenő határhasználával (bizonyos jövedelemszint felett egységnyi pótlólagos jövedelem nem jár egységnyi pótlólagos jólét-növekménnyel).

A korrekcióra számos lehetőség áll rendelkezésre.

Az egyik ilyen mutató a **GPI (Genuine Progress Indicator - Valódi Fejlődés Mutatója)**, amely *a személyes fogyasztás területét próbálja korrigálni jövedelemelosztással, a háztartási munka és a gyermeknevelés értékével, a szabadidő csökkenésével, az önkéntes munka értékével, a tartós fogyasztási javak szolgáltatásaival, a bűnözés költségeivel, valamint a környezetszennyezés és -védelem értékével.* A GPI kapcsán is számos hibafaktorial kell számolni: túl átfogó, nehéz a számszerűsítés, nagyon nagy a statisztikai információ igénye. Az egyre növekvő szakadék a GDP és GPI éves szintje között csupán módszertani problémák eredménye (a GDP közvetlenül nem hasonlítható össze a GPI mutatóval). A nem megújuló energiaforrásoknak a felhasználását, és nem a kitermelését kellene alapul venni a számításához; a hosszú távú környezetkárosítást nem kellene kumulálni, mert így téves eredményre vezet, kérdéses, hogy a meg nem újuló energiaforrások kimerülése mekkora súllyal vehető számításba.

Egy másik lehetőség a korrekcióra a **HPI (Happy Planet Index - Boldog Bolygó Index)** vizsgálata, amely az emberi jólét elérésének ökológiai hatékonyságát méri. Az HPI három különálló jelzőszámot foglal magába: *a várható élethossz, az elégedettséget az étellel, és az ökológiai lábnyomot* ($HPI = \text{elégedettség} \times \text{várható élettartam} / \text{Ökológiai lábnyom}$). Nem a boldogságot méri, hanem azt, hogy hol élnek az emberek hosszú, boldog életet anélkül, hogy túlterjeszkednének az ökológiai korlátokon.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A **GNH (Gross National Happiness - Bruttó Nemzeti Boldogság)** mutatója is lehetőségként funkcionál. 1972-ben Bhután harmadik uralkodója (Jigme Wangchuk) találta ki a jól-létet mérő – az oktatás és az egészségügy fejlesztését, a hagyományos kultúra és a természet megóvását jelző – nemzeti összboldogság-mutatót. *Dimenziói között szerepel a pszichológiai jólét, az idő felhasználása, a közösségi vitalitás, a kultúra, az egészségi kérdések, az oktatás, a környezeti sokszínűség, az életszínvonal, és a kormányzás.*

Hasonló fontossággal említhető meg a **BLI (Better Life Index - Jobb Élet Indexe)**. A BLI az OECD által lett kifejlesztve, 11 dimenzió 26 mutatószámát összesítve méri 34 ország jól-létét és elégedettségét. *A dimenziók: lakhatás (egy főre eső szobák száma; lakások alapvető közművek nélkül), jövedelem (a háztartás rendelkezésre álló jövedelme; a háztartás rendelkezésére álló összes pénzügyi eszköz és kötelezettség különbsége), foglalkoztatás (foglalkoztatási ráta; hosszú távú munkanélküliségi ráta), közösség (a támogató szociális háló minősége), oktatás (25–54 év közötti legalább érettségivel rendelkezők %-a; diákok szövegértési képessége), környezet (légszennyezettség), kormányzás (az összes szavazati joggal rendelkező állampolgárok %-a, akik éltek a szavazati jogukkal; a törvényhozás körüli formális konzultációk összetett indexe), egészség (várható élettartam; önmagunk által észlelt 8 egészségi állapot), az étellel való elégedettség, közbiztonság (gyilkosságok száma; megtámadási ráta), valamint a munka és a magánélet egyensúlya (50 óránál többet dolgozó munkavállalók %-a; gyermeket nevelő nők foglalkoztatása; kikapcsolódással töltött szabadidő órában).* Fontos kiemelni a GNEI-t is (Global New E-Economy Index - Globális Új E-Gazdaság Index), melynek megléte a Meta Group munkájának köszönhető. A mutató elemzése során figyelembe kell venni az információs társadalom legfőbb paraméterét, a tudást is. Ide tartoznak a tudásmunkák (szakértők, felsővezetők, mérnökök aránya, felsőoktatási beiskolázási arány), a technológiai innováció (szabadalmak, kutatás, fejlesztés), a gazdasági dinamizmus és verseny (termelékenység, motiváció, kisvállalkozások, vállalatok pénzügyi stabilitása), a globalizáció (export, beruházások, importkorlátozások hiánya), és az információs gazdaság (Internetkapcsolatok, telekommunikációs beruházások, számítógép-használat és komputerkapacitás).

A **HDI (Human Development Index – Emberi Fejlettségi Index)** szintén ide sorolandó. A HDI a jólét mérésének általánosan elfogadott eszköze. Célja, hogy összehasonlítsa a különböző országok értékeit *az oktatás, az írástudás, az életszínvonal, illetve a várható élettartam figyelembevételével.* (Forrás: <http://hdr.undp.org/en>)

Lehetőségként vizsgálható még a **WHR (World Happiness Report)** is. A World Happiness Report az Egyesült Nemzetek éves kiadványa, amely tartalmazza a nemzeti boldogság rangsorolását és a különböző perspektívákból származó adatok elemzését. A kiadványban egyaránt megjelennek *közgazdaságtani és pszichológiai statisztikák, felmérések*, melyek a jólét szintjét, illetve annak más országokra is kivetíthető, alkalmazható hasznosságát is megmutatják. (Forrás: <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2017/HR17.pdf>)

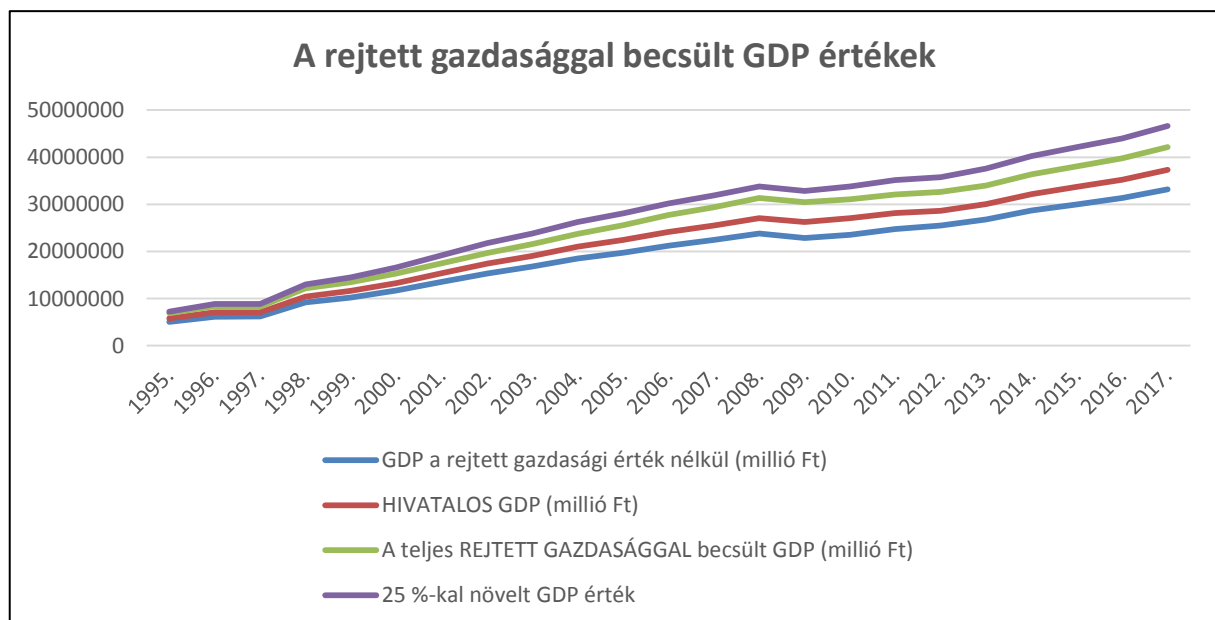
Az említett indexeken kívül kiemelendő még az **EFP (Ecological Footprint - Ökológiai Lábnyom)**. Kiszámítható egyes emberekre, csoportokra, régiókra, országokra vagy vállalkozásokra is. Jelenti azt a nagyságú életteret, amely egy meghatározott emberi népességet, meghatározott életszínvonalon, végtelen ideig képes eltartani. Annak a mértékét határozza meg, *hogy mennyi termőföldre és vízre van szüksége a populációnak az összes elfogyasztott erőforrás megtermeléséhez, az összes hulladék semlegesítéséhez az uralkodó technológia használata mellett.* Mértékét területegység/főben számítják. Mint látható, a teljesítmény, az elégedettség és a gazdasági értékek kiszámítására rengeteg lehetőség áll rendelkezésre, ám ezek alkalmazása

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

csak akkor nyer értelmet, ha a vizsgált folyamat, vagy piaci rész megfelel a mutatókhoz kapcsolódó kritériumoknak, feltételeknek. Tökéletes értéket számolni lehetetlen a gazdasági körforgás összetettsége és sokszínűsége miatt, ám körülbelüli számadatok meghatározására mindig van lehetőség, csupán a kockázati és hiba-faktorok mértékét kell a minimumra szorítani, vagy kihagyni a vizsgálati folyamatból, mint feltételt.

4.2 / Akár egynegyedével is megnövelné a GDP-t a „láthatatlan munka”

A statisztikai módszerek közé jelentős változásként belekerült a nem megfigyelt, esetenként rejtett gazdasági tevékenységek becslése is. Az ESA2010 alapján 7 csoportba soroltan a magyar GDP mintegy 10-12 %-át kitevő mértékben megnövelik ezen tevékenységek a hivatalos mértéket. Ennél azonban jóval nagyobb a súlya a nemzetgazdasági mérlegekből kimaradó ezen tevékenységeknek.

Forrás: KSH, saját becslés

Érdekes, a GDP esetleges további fejlesztésének megalapozott módszere lehet a nem megfigyelt tevékenységek egyfajta szatelit mérlege. A KSH 2010-es időmérleg felvétele alapján évi **6836 milliárd forinttal, vagyis 25%-kal növekedne a GDP akkor, ha a láthatatlan munka is beleszámítana**³⁰. A háztartáson belül vagy a közösségek javára végzett fizetetlen munka jelentős részét ma is nők végzik, bár a 80-as évek közepe óta jelentősen csökkent a háztartási teendőkre fordított idő, a házimunka jelentős részét azonban változatlanul a nők végzik. Míg 1986-1987-ben – az időmérleg felvétel adatai alapján – egy nő átlagosan napi 208 percet fordított az otthoni teendőkre, addig 2009-2010-ben ez az érték már csak 183 perc volt. Növekedett ugyanakkor az az idő, amit a férfiak töltenek házimunkával: míg ők 1986-

³⁰ Mennyit ér a láthatatlan munka? Konferencia a Központi Statisztikai Hivatalban a láthatatlan munka napja alkalmából – 2016. április 5. 2016.03.31. (KSH - Hungarian Central Statistical Office)

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

1987-ben csupán 62, addig 2009/2010-ben már 78 percet fordítottak az otthoni teendőkre. A számokból azonban jól látszik, hogy a férfiak házimunkára fordított ideje ma is csupán a fele annak, amit a nők ugyanezekkel a tevékenységekkel töltenek el.

Az életkor előrehaladtával a házimunkára fordított idő is növekszik. A 20–29 éves nők naponta átlagosan 106 percet, a 40–49 éves nők már 180, a 60–74 éves nők már 206, a 75–84 éves nők pedig már átlagosan 182 percet töltenek fizetetlen munkával. Jóval kisebb mértékben, de növekszik a férfiak háztartási munkákra fordított ideje is – míg a 20–29 éves korosztály esetében napi 23, a 40–49 éveseknél 38 perc a láthatatlan munka ideje, addig a 60–74 évesek napi 50, a 75–84 éves férfiak pedig naponta átlagosan 59 percet töltenek fizetetlen munkával.

A láthatatlan munka jelenleg nem számít bele a bruttó hazai össztermék értékébe, ám a fizetetlen munka a KSH számításai szerint évente 6836 milliárd forinttal, vagyis 25%-kal növelné a GDP értékét.

A nem fizetett tevékenység végzése

Nem tartozik az állam által ellenőrzött és adóztatott munkaterületek közé, de összességében a gazdaság nem elhanyagolható részét teszi ki a házimunka, amit a családtagok otthon fizetség nélkül végeznek. Ennek értékéről megkérdeztük egy felvétel során³¹ a családok tagjait, akik tevékenységük értékelésében sok esetben teljesen bizonytalannak mutatkoztak.

A legnagyobb bizonytalanság a minden háztartásban szükséges, és másokkal csak ritkán végeztetett tevékenységek értékelésekor mutatkozott. A lakosság több mint fele nem tudja megbecsülni, vajon mennyi pénzt takarít meg a háztartása egy hónapban azzal, hogy maga végzi a mosást. 5 megkérdezett közül kettő arra sem vállalkozott, hogy a takarítás és a főzés értékét, e tevékenységek „saját rezsiben” történő elvégzését, az így megtakarított kiadás összegét megbecsülje.

A kérdőíven szereplő tevékenységek közül a fodrászat és a kozmetika bizonyult olyannak, amelynek igénybevételéért a legnagyobb mértékben fizetnek a lakosság (46 százalék).

A háztartások szükségletei természetesen eltérők, így nehéz lenne megmondani, hogy egy átlagos háztartás mennyit takarít meg azzal, hogy minden olyan tevékenységet, amely a házimunka része, maga végez.

Azok véleménye szerint, akiknek szükségük van az otthoni szolgáltatásokra, és azt maguk végzik, legnagyobb megtakarítás a főzéssel érhető el. Az otthon magukra főző családok közül azok, akik meg tudták becsülni e házi munka teljesítményének értékét, **havonta átlagosan 26500 forintra tették annak összegét.**

A második legnagyobb, igaz jóval kevesebb háztartást érintő megtakarítási lehetőség a gyerekefelügyelet. Ha nem hívnak babysittert, azzal **havi több mint 23 ezer forintot** takarítanak meg az érintett családok, saját becsülésük szerint.

³¹ Eco-Vista kérdőíves felvétele a rejtett gazdaságról, 2016. évben

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Szinte minden háztartást érint a lakáskarbantartás. E munkákat maguk végző családok ezzel csaknem 16 ezer forintot takarítanak meg havonta.

Az oktatási-tanítási tevékenység a családok kisebb részét érinti, ők azzal, hogy maguk foglalkoznak iskolás gyerekeikkel, és nem hívnak hozzájuk magántanárt, több mint 13 ezer forintot spórolnak meg a családi kassza számára.

A csaknem minden háztartásban szükséges takarítás és mosás otthoni, saját rezsiben történő végzésével 12-13 ezer forintot lehet spórolni.

Autóápolásra nem minden családnak van szüksége, de ahol erre igény van, és annak elvégzésével nem egy autószervert vagy autószerelőt bíznak meg ott havi kilencezer forint a becsült megtakarítás.

Fodrászra és szépségápolásra a megkérdezett háztartások mintegy fele költ, alig több mint egyharmad azok aránya, akik otthon végzik ezt a tevékenységet. Becslésük alapján ennek értéke csaknem 6 ezer forint havonta.

A varrás otthoni megoldásával 5 és fél ezer forintot takarítanak meg a családok.

Az Ön háztartása mennyit takarít meg havonta az otthon végzett saját munkákkal?

(átlagos összeg; a válaszok százalékos megoszlása)

Megnevezés	Összegek átlaga (Ft)	A válaszok százalékos megoszlása		
		nem tudja	nincs szüksége rá	pénzért veszi
Főzés	26569	41	5	3
Gyerekefelügyelet	23390	21	61	2
Lakáskarbantartás	15638	29	6	8
Oktatási-tanítási tevékenység	13641	17	59	6
Takarítás	13184	42	4	2
Mosás	12408	53	4	1
Autóápolás, karbantartás	8619	21	25	11
Fodrász, kozmetika	5790	11	8	46
Varrás	5424	31	16	20

Forrás: saját felvétel és becslés

A háztartások eltérő igényei és a válaszadók bizonytalansága miatt nehéz megbecsülni, hogy a háztartások átlagosan mennyi pénzt takarítanak meg a háztartási munkával, pontosabban, hogy mennyire becsülik ezt az összeget. Viszont a felsorolt összegek segítségével jelzés értékű becslés adható egy olyan háztartás megtakarítására vonatkozóan, amelynek mindegyik felsorolt

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

szolgáltatásra szüksége van,³² és azokat házimunka keretében ki is elégíti a maga számára. **Ez az összeg csaknem 125 ezer forintot tesz ki havonta.**

Eddig a háztartások saját maguk részére végzett munkáját vizsgáltuk. A családoknál azonban ennél nagyobb értékű munkák is előfordulnak. A kalákában történő építkezés például széles körű rokoni és baráti összefogást igényel, amelyet a résztvevő felek többnyire ingyen, legfeljebb a segítség viszonzásában bízva végeznek egymás számára. Nem feltétlenül szükséges házépítésre gondolnunk, a lakásfelújítást is sokan „saját rezsiben”, vagy rokoni-baráti segítséggel oldják meg.

A lakosság 41 százaléka fordult elő az utóbbi egy-két évben, hogy segített rokonának, barátjának lakása felújításában vagy éppen építésében. A segítség időtartama és mértéke természetesen sokféle lehet. A felvétel során arra kértem a lakosságot, hogy próbálják megbecsülni saját munkájuk értékét, mondják meg, vajon mennyit kaptak volna munkájukért, ha azt piaci alapon pénzért végzik. A lakosság 15 százaléka nem tudott, vagy nem akart válaszolni erre a kérdésre, a többiek válaszai viszont rendkívül széles körben szóródtak. Az irreális szélső értékeket elhagyva a mintából, az így számított ellenszolgáltatás nélkül végzett munka korrigált átlaga 76 ezer forint.

Az ellenszolgáltatás nélküli „baráti segítség” feltételezett értéke az elmúlt évben

	Részarány (százalék)
10 000 Ft-ig	18
10 001 – 25 000 Ft	18
25 001 – 50 000 Ft	21
50 001 – 100 000 Ft	17
100 000 Ft felett	12
Nem tudja	14
Éves becsült érték egy főre	75 992 Ft

Forrás: saját felvétel és becslés

Egy egyszerű számítással – a családok által végzett háztartási munkák éves értéke (12 x 125.000,- Ft) és az évi 76.000,- Ft ellenszolgáltatás nélkül végzett munka összesített átlagos 6.576.000,- Ft értékű munka a mintegy 4.100.000 ezer háztartásban **ÖSSZESEN évi 6.461 milliárd Ft összeget** tesz ki, amely lényegében a KSH időmérleg alapján végzett becslésével nagyságrendileg megegyezik és jelentősen növelhetné a GDP értékét!

³² Ezzel feltételezem, hogy a háztartásban van iskolás korú gyerek, és a családnak van autója is.

M E L L É K L E T E K

1. Grafikonok és táblázatok
2. Statisztikai táblázatok
3. Módszertani magyarázatok, leírások (KSH)
4. Források

A tanulmányban közölt ábrák (excel-file) számítási anyagai

A tanulmányban szereplő grafikonok számítási alapja a mellékletként csatolt számítógépes lemezen található.

Statisztikai táblázatok (KSH MNB)

A kutatáshoz konkrétan felhasznált statisztikai adatokat tartalmazó táblázatokat – méretük miatt is a mellékletként csatolt számítógépes lemezen közöljük.

1./ TÁBLÁZATOK

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

GDP

ÉV	2017	2016	2015
	évi adat revíziók után		
1995.	5 835 633	5819200	5808000
1996.	7 122 464	7103900	7095800
1997.	8 833 295	8812400	8803500
1998.	10 456 471	10433100	10423200
1999.	11 660 562	11637900	11628000
2000.	13 350 074	13321500	13310400
2001.	15 419 134	15383400	15371900
2002.	17 461 700	17421600	17410000
2003.	19 138 918	19077300	19065700
2004.	21 099 068	21023600	21012800
2005.	22 559 880	22470800	22459200
2006.	24 256 957	24153000	24138800
2007.	25 680 214	25560400	25538600
2008.	27 193 630	27071900	27038100
2009.	26 424 604	26297400	26258700
2010.	27 224 599	27085900	27051700
2011.	28 304 938	28166100	28133800
2012.	28 781 064	28660500	28627900
2013.	30 247 077	30127300	30065000
2014.	32 591 713	32400100	32179700
2015.	34 324 110	33999000	33145119
2016.	35 420 320	35188993	34139501
2017.	38183300	36420635,76	35163714
2018.	40900300	37695386,01	36218653

piros színűek SAJÁT BECSLÉSEK

kék színűek előzetes, illetve tervezett adatok

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

ÉV	2017	2016	2015
	évi adat revíziók után		
1995.	5 651 765	5635400	5624100
1996.	6 861 476	6842900	6834800
1997.	8 375 715	8354800	8345900
1998.	9 893 955	9870600	9860700
1999.	11 019 280	10996600	10986700
2000.	12 710 656	12682100	12670900
2001.	14 669 060	14633400	14621800
2002.	16 585 673	16545500	16534000
2003.	18 285 605	18224000	18212400
2004.	19 989 897	19914500	19903600
2005.	21 347 261	21258200	21246600
2006.	23 020 772	22916800	22902600
2007.	23 994 893	23875100	23853300
2008.	25 536 873	25415100	25065100
2009.	25 231 029	25103800	25794000
2010.	25 966 906	25828400	25794000
2011.	26 995 038	26858400	26766500
2012.	27 636 104	27517900	27399000
2013.	29 455 330	29339000	29206600
2014.	31 231 145	31042000	30756800
2015.	32 795 702	32404200	31556519
2016.	33 812 411	33408772	32534813
2017.	35164949	34745165	33836248
2018.	36677084	36239249	35291248

piros színűek SAJÁT BECSLÉSEK

Magyarország nemzeti számlái, 2016 (2. előzetes adatok)

Módszertani megjegyzések – A változások hatása

A változások hatása a GDP-re

Év	2017. szeptemberben publikált	2016. szeptemberben publikált	Különbség		2017. szeptemberben publikált	2016. szeptemberben publikált
	folyó áron, milliárd forint			%	volumenindex, előző év=100,0	
1995	5 835,6	5 819,2	16,4	0,3	–	–
1996	7 122,5	7 103,9	18,6	0,3	100,0	100,0
1997	8 833,3	8 812,4	20,9	0,2	103,3	103,3
1998	10 456,5	10 433,1	23,3	0,2	104,2	104,2
1999	11 660,6	11 637,9	22,7	0,2	103,2	103,2
2000	13 350,1	13 321,5	28,5	0,2	104,2	104,2
2001	15 419,1	15 383,4	35,7	0,2	103,8	103,8
2002	17 461,7	17 421,6	40,1	0,2	104,5	104,5
2003	19 138,9	19 077,3	61,6	0,3	103,8	103,8
2004	21 099,1	21 023,6	75,4	0,4	105,0	105,0
2005	22 559,9	22 470,8	89,1	0,4	104,4	104,4
2006	24 257,0	24 153,0	103,9	0,4	103,9	103,9
2007	25 680,2	25 560,4	119,8	0,5	100,4	100,4
2008	27 193,6	27 071,9	121,8	0,4	100,9	100,9
2009	26 424,6	26 297,4	127,2	0,5	93,4	93,4
2010	27 224,6	27 085,9	138,7	0,5	100,7	100,7
2011	28 304,9	28 166,1	138,8	0,5	101,7	101,7
2012	28 781,1	28 660,5	120,5	0,4	98,4	98,4
2013	30 247,1	30 127,3	119,7	0,4	102,1	102,1
2014	32 591,7	32 400,1	191,6	0,6	104,2	104,0
2015	34 324,1	33 999,0	325,1	0,9	103,4	103,1

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/qdpev/qdpevelo16m.pdf>

A változások hatása a GNI-ra

Év	2017. szeptemberben publikált	2016. szeptemberben publikált	Különbség	
	folyó áron, milliárd forint			%
1995	5 651,8	5 635,4	16,4	0,3
1996	6 861,5	6 842,9	18,6	0,3
1997	8 375,7	8 354,8	20,9	0,2
1998	9 894,0	9 870,6	23,3	0,2
1999	11 019,3	10 996,6	22,7	0,2
2000	12 710,7	12 682,1	28,5	0,2
2001	14 669,1	14 633,4	35,7	0,2
2002	16 585,7	16 545,5	40,1	0,2
2003	18 285,6	18 224,0	61,6	0,3
2004	19 989,9	19 914,5	75,4	0,4
2005	21 347,3	21 258,2	89,1	0,4
2006	23 020,8	22 916,8	103,9	0,5
2007	23 994,9	23 875,1	119,8	0,5
2008	25 536,9	25 415,1	121,8	0,5
2009	25 231,0	25 103,8	127,2	0,5
2010	25 966,9	25 828,2	138,7	0,5
2011	26 995,0	26 858,4	136,6	0,5
2012	27 636,1	27 517,9	118,2	0,4
2013	29 455,3	29 339,0	116,3	0,4
2014	31 231,1	31 042,0	189,2	0,6
2015	32 795,7	32 404,2	391,5	1,2

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo16m.pdf>

**A lakásszolgáltatás elszámolásával kapcsolatos változások
átvezetésének hatása**

Megnevezés	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bruttó hozzáadott érték változása, millió forint	117 189	116 415	98 543	97 249	94 601	78 900
Változás a GDP %-ában	0,43	0,41	0,34	0,32	0,29	0,23

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo16m.pdf>

**A területen kívüli szervezeteknél foglalkoztatottak munkavállalói
jövedelmének hatása a GNI-ra**

Megnevezés	2011	2012	2013	2014	2015
Magyar rezidens munkavállalóknak a külföldi követségeken fizetett munkavállalói jövedelem, millió forint	4 272	4 301	4 091	4 153	4 338
Nem magyar rezidens munkavállalóknak magyar követségeken fizetett munkavállalói jövedelem, millió forint	2 816	2 996	3 105	3 283	3 548
A GNI változása folyó áron, millió forint	1 456	1 305	986	870	790
Változás a GNI %-ában	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo16m.pdf>

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Értéktárgyak beszerzésének és eladásának egyenlege

Év	Import, millió forint	Ékszergyártás	Alkotóművészet	Kereskedelmi árrés és az érmekibocsátás árbevétele, millió forint	Export, millió forint	Értéktárgyak beszerzésének és eladásának egyenlege, millió forint	Hatás a GDP-re, %
	1	2	3	4	5	1+2+3+4-5	
2010	5 673	4 348	18 296	4 894	1 869	31 342	0,12
2011	7 056	5 563	19 748	4 812	3 519	33 660	0,12
2012	8 299	4 763	19 576	6 096	8 274	30 460	0,11
2013	7 428	3 890	23 827	5 636	6 551	34 230	0,11
2014	12 610	5 044	27 151	6 085	8 775	42 115	0,13
2015	11 193	5 121	29 630	6 981	6 783	46 142	0,13

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo16m.pdf>

A felügyeleti díj elszámolásában történt módosítás hatása

Megnevezés	2014	2015
Hitelintézetek folyó termelőfelhasználása, millió forint	-8 629	-9 120
Hitelintézetek bruttó hozzáadott értéke, millió forint	8 629	9 120
Hatás a GDP-re a GDP %-ában	0,03	0,03

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo16m.pdf>

Az állami garanciaalapok átsorolásának hatása

(millió forint)

Megnevezés	2013	2014	2015
Bruttó hozzáadott érték	-383	327	3 150
Közösségi fogyasztás	449	510	1 708

A rutinrevíziók és az egyéb adatjavítások hatása a GDP-re

Megnevezés	2012	2013	2014	2015
A GDP változása folyó áron, millió forint	0	449	95 999	128 019
Változás a GDP %-ában	0,00	0,00	0,30	0,38

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo16m.pdf>

Magyarország nemzeti számlái, 1995–2014

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/monsz/monsz9514.pdf>

A változások hatása a GDP-re

Év	2015. szeptemberben publikált	2016. szeptemberben publikált	Különbség		2015. szeptemberben publikált	2016. szeptemberben publikált
	folyó áron, milliárd forint		%		volumenindex, előző év=100,0%	
1995	5 808,0	5 819,2	11,2	0,2	–	–
1996	7 095,8	7 103,9	8,1	0,1	100,0	100,0
1997	8 803,5	8 812,4	8,9	0,1	103,4	103,3
1998	10 423,2	10 433,1	10,0	0,1	104,2	104,2
1999	11 628,0	11 637,9	9,9	0,1	103,2	103,2
2000	13 310,4	13 321,5	11,2	0,1	104,2	104,2
2001	15 371,9	15 383,4	11,5	0,1	103,8	103,8
2002	17 410,0	17 421,6	11,5	0,1	104,5	104,5
2003	19 065,7	19 077,3	11,6	0,1	103,8	103,8
2004	21 012,8	21 023,6	10,8	0,1	104,9	105,0
2005	22 459,2	22 470,8	11,6	0,1	104,4	104,4
2006	24 138,8	24 153,0	14,2	0,1	103,8	103,9
2007	25 538,6	25 560,4	21,7	0,1	100,4	100,4
2008	27 038,1	27 071,9	33,8	0,1	100,8	100,9
2009	26 258,7	26 297,4	38,7	0,1	93,4	93,4
2010	27 051,7	27 085,9	34,2	0,1	100,7	100,7
2011	28 133,8	28 166,1	32,3	0,1	101,8	101,7
2012	28 627,9	28 660,5	32,6	0,1	98,3	98,4
2013	30 065,0	30 127,3	62,3	0,2	101,9	102,1
2014	32 179,7	32 400,1	220,5	0,7	103,7	104,0

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/monsz/monsz9514.pdf>

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A változások hatása a GNI-ra

Év	2015. szeptemberben publikált	2016. szeptemberben publikált	Különbség	
	folyó áron, milliárd forint			%
1995	5 624,1	5 635,4	11,3	0,20
1996	6 834,8	6 842,9	8,1	0,12
1997	8 345,9	8 354,8	8,9	0,11
1998	9 860,7	9 870,6	9,9	0,10
1999	10 986,7	10 996,6	9,9	0,09
2000	12 670,9	12 682,1	11,2	0,09
2001	14 621,8	14 633,4	11,6	0,08
2002	16 534,0	16 545,5	11,5	0,07
2003	18 212,4	18 224,0	11,6	0,06
2004	19 903,6	19 914,5	10,9	0,05
2005	21 246,6	21 258,2	11,6	0,05
2006	22 902,6	22 916,8	14,2	0,06
2007	23 853,3	23 875,1	21,8	0,09
2008	25 381,4	25 415,1	33,7	0,13
2009	25 065,1	25 103,8	38,7	0,15
2010	25 794,0	25 828,2	34,2	0,13
2011	26 766,5	26 858,4	91,9	0,34
2012	27 399,0	27 517,9	118,9	0,43
2013	29 206,6	29 339,0	132,4	0,45
2014	30 756,8	31 042,0	285,2	0,93

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/monsz/monsz9514.pdf>

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A konverziós díj hatása a GDP-re

(folyó áron, millió forint)

	2010	2011	2012	2013	2014
Termelési oldal	34 205	32 289	32 629	33 885	34 128
kibocsátás	87 970	83 092	83 114	86 945	88 151
folyó termelőfelhasználás	53 765	50 803	50 485	53 060	54 023
Változás a GDP %-ában	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Felhasználási oldal	34 205	32 289	32 629	33 885	34 128
háztartások végső fogyasztási kiadása	34 205	32 289	32 629	33 885	34 128
export	14 004	13 062	12 920	14 198	14 980
import	14 004	13 062	12 920	14 198	14 980
Változás a GDP %-ában	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

A munkavállalói jövedelem változásának hatása a GNI-ra

(folyó áron, millió forint)

	2011	2012	2013	2014
Változás a külföldről kapott munkavállalói jövedelemben	334	-745	1 075	14 527
Változás a külföldre fizetett munkavállalói jövedelemben	-59 324	-61 578	-63 594	-53 973
A GNI változása folyó áron	59 658	60 833	64 669	68 500
Változás a GNI %-ában	0,2	0,2	0,2	0,2

A rutinrevíziók és az egyéb adatjavítások hatása a GDP-re

Megnevezés	2010	2011	2012	2013	2014
A GDP változása folyó áron, millió forint	0	0	0	28 459	186 354
Változás a GDP %-ában	0,0	0,0	0,0	0,1	0,6

Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/monsz/monsz9514.pdf>

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Változások hatása a fizetésimérleg-statisztikákban –

Az új nemzetközi módszertan (BPM6) bevezetésével

Forrás: Magyarország pénzügyi számlái, 1970-1989

<http://www.mnb.hu/letoltes/pszlakonyv-hu-2014.pdf>

1. táblázat

A módszertani változás egyes tényezőinek hatása a fizetési mérleg tételeire

BPM5 szerinti szerkezet	módszertani változás tényezői +/-	BPM6 szerinti szerkezet
I. Folyó fizetési mérleg (1+2+3+4)		I. Folyó fizetési mérleg
Áruk és Szolgáltatások		I.A. Áruk és szolgáltatások
01. Áruk	- mások tulajdonában lévő fizikai inputokon végzett feldolgozási szolgáltatások - közvetítő kereskedelem + tartós és nagy értékű áruk - javítás + illégális kereskedelem	1.A.a. Áruk
02. Szolgáltatások	+ mások tulajdonában lévő fizikai inputokon végzett feldolgozási szolgáltatások - közvetítő kereskedelem + javítás + szellemi tulajdonjogok adásvétele + pénzügyi közvetítési szolgáltatások közvetett módon mért díja (FISIM)	1.A.b. Szolgáltatások
Időkereskedelmek	- tartós és nagy értékű áruk + illégális kereskedelem	Utazás
03. Jövedelmek	- pénzügyi közvetítési szolgáltatások közvetett módon mért díja (FISIM) - kizugró osztalék (suspendividend) + termék- és termelési adók, támogatások	1.B. Elsődleges jövedelmek
04. Visszatartatlan folyó átutalások	- termék- és termelési adók, támogatások	1.C. Másodlagos jövedelmek
II. Tőkemérleg (5+6)		2. Tőkemérleg
05. Visszatartatlan tőke átutalások	- ki-és betelepülők vagyonváltozása miatti hatás	2.1. Nem-termelt, nem-pénzügyi javak forgalma
06. Nem-termelt, nem-pénzügyi javak forgalma	- szellemi tulajdonjogok adásvétele	2.2. Tőketranszfererek
III. Pénzügyi mérleg (7+8+9+10)		3. Pénzügyi mérleg
07. Közvetlen tőkebefektetések	+ követelési tranzakciók előjelének megváltozása	3.1. Közvetlentőke-befektetések
7.1. Kifizetőn		3.1.k. Követelések
7.1.1. Részvény, egyéb tulajdonosi részesedés és újrabefektetett jövedelem		3.1.1.k. Részesedések
7.1.1.1. Részvény és egyéb részesedések	+/- kizugró osztalék (suspendividend) tőkeárváltozásként való elszámolása	3.1.1.1.k. Részvény és egyéb részesedés
7.1.1.2. Jövedelmek újrabefektetése	+/- a végző befektető rezidenci státusza	3.1.1.2.k. Jövedelmek újrabefektetése
7.1.2. Egyéb tőkemozgás		3.2.k. Adósság típusú instrumentumok
7.2. Magyarországon		3.1.1. Tartozások
7.2.1. Részvény, egyéb tulajdonosi részesedés és újrabefektetett jövedelem		3.1.1.1. Részesedések
7.2.1.1. Részvény és egyéb részesedések	+/- kizugró osztalék (suspendividend) tőkeárváltozásként való elszámolása	3.1.1.1.1. Részvény és egyéb részesedés
7.2.1.2. Jövedelmek újrabefektetése	+/- a végző befektető rezidenci státusza	3.1.1.1.2. Jövedelmek újrabefektetése
7.2.2. Egyéb tőkemozgás		3.2.k. Adósság típusú instrumentumok
08. Portfólió befektetések	- 10% alatti üzletrészek	3.2. Portfólióbefektetések
Követelések		3.2.k. Követelések
Tartozások		3.2.1. Tartozások
09. Pénzügyi derivatívák	+ munkavállalói részvényopciók	3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók
Követelések		3.3.k. Követelések
Tartozások		3.3.1. Tartozások
10. Egyéb befektetések	+ 10% alatti üzletrészek, + SDR allokációból származó követeléssel szembeni kötelezettség	3.4. Egyéb befektetések
Követelések		3.4.k. Követelések
Tartozások		3.4.1. Tartozások
VI. A nemzetközi tartalékok változása	+ SDR allokációból származó követelés	3.5. Tartalékeszközök

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

2. táblázat

A fizetési mérlegben bekövetkezett változások, 2013 (milió euro)
(BPM5 = a 2014. március végi publikációban közölt adatok)

2013	BPM5	BPM6	Eltérés	eltérő:	
				Módszertani váltás	Revizó
I. Folyó fizetési mérleg	2 941	3 005	64	67	-3
I.A. Áruk és szolgáltatások	7 811	7 787	-25	112	-137
I.A.a. Áruk	4 313	3 788	-525	-262	-264
I.A.b. Szolgáltatások	3 498	3 999	500	373	127
I.A.b.4. Utazás	2 383	2 566	183	183	0
I.A.b.a. Egyéb szolgáltatások	1 115	1 432	317	190	127
I.B. Ellátásjuttatás	-5 933	-4 422	1 511	1 407	103
I.B.1. Munkavállalói juttatások, egyenleg	801	801	0		0
I.B.2. Befektetések juttatásai, egyenleg	-6 734	-6 576	158	-45	103
I.B.2.1. Követelendők-befektetések juttatásai, egyenleg	-4 157	-4 053	105		105
I.B.2.2. Portfólióbefektetések juttatásai, egyenleg	-1 749	-2 393	-645	-643	-2
I.B.2.3. Egyéb befektetések juttatásai, egyenleg	-828	-878	-50	-50	0
I.B.2.4. Tartalékvesztések juttatásai, egyenleg	0	648	648	648	0
I.B.3. Egyéb ellátásjuttatások, egyenleg	0	1 453	1 453	1 453	0
I.C. Másodlagos juttatások	1 062	-360	-1 422	-1 453	31
2. Tőkemérleg	3 392	3 628	236	106	130
2.1. Nem-beruhát, nem-pénzügyi eszközök forgalma	-50	49	99	106	-7
2.2. Tőkefinanszírozás	3 442	3 579	137		137
3. Pénzügyi mérleg (nettó követelés)	7 266	7 299	33		33
3.1. Közvetlentőke-befektetések (nettó követelés)	-615	-379	237		237
Követelések	3 793	3 904	111		111
Részvétel	1 341	1 405	64		64
Adósságtípusú instrumentumok	2 452	2 499	47		47
Tartozások	4 408	4 283	-126		-126
Részvétel	3 914	3 819	-94		-94
Adósságtípusú instrumentumok	495	463	-31		-31
3.2. Portfólióbefektetés (nettó követelés)	-3 140	-3 142	-2		-2
Követelések	-420	-420	0		0
Tartozások	2 720	2 722	2		2
3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók (nettó követelés)	-576	-579	-3		-3
Követelések	-3 893	-3 893	0		0
Tartozások	-3 317	-3 314	3		3
3.4. Egyéb befektetések (nettó követelés)	10 388	10 188	-200		-200
Követelések	-67	-89	-22		-22
Tartozások	-10 455	-10 276	178		178
3.5. Tartalékvesztések	1 210	1 210	0		0
4. Tevékenység és kihagyások egyenlege	934	667	-267		-267

Közvetlentőke-befektetések irány szerinti megbontásban

3.1. Közvetlentőke-befektetések	-615	-379	237	0	237
Külföldön (nettó követelés)	1 701	1 569	-132	-255	123
Részvétel	1 341	1 405	64	0	64
Részvény és egyéb részvétel	731	633	-98	-113	14
Juttatások (rehabilitáció)	610	772	162	113	50
Adósságtípusú instrumentumok	360	164	-196	-255	59
Magyarországon (nettó tartozás)	1 316	1 947	-631	-255	-114
Részvétel	3 914	3 819	-94	0	-94
Részvény és egyéb részvétel	2 702	1 943	-760	-682	-78
Juttatások (rehabilitáció)	1 212	1 877	665	682	-17
Adósságtípusú instrumentumok	-1 897	-1 872	-25	-255	-20

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

3. táblázat

A reálgazdasági tranzakciók mérlegében bekövetkezett változások, 2013 (millió euro)
(BPM5 = a 2014. március végi publikációban közölt adatok)

2013	BPM5	BPM6	Eltérés	módszertani váltás hatása			adatrevizió hatása		
				Bevétel	Kiadás	Egyenleg	Bevétel	Kiadás	Revízió
1.A. Áruk és szolgáltatások	7 811	7 787	-25	-4 296	-4 409	112	-148	-11	-137
1.A.a. Áruk	4 313	3 788	-525	-5 076	-4 815	-261	0	264	-264
1.A.b. Szolgáltatások	3 498	3 999	500	780	406	373	-148	-275	127
1.A.b.4. Utazás	2 383	2 566	183	139	-45	183	0	0	0
1.A.b.e. Egyéb szolgáltatások	1 115	1 432	317	641	451	190	-148	-275	127

4. táblázat

Az állományokban bekövetkezett változások, 2013 (millió euro)*
(BPM5 = a 2014. március végi publikációban közölt adatok)

2013	BPM5	BPM6	Eltérés	ebből:	
				Módszertani váltás	Revízió
3.1. Közvetlentőke-befektetések (nettó követelés)	-51 865	-50 264	1 601	0	1 601
Követelések	45 850	47 503	1 653	0	1 653
Részesedések	26 475	28 065	1 591	0	1 591
Adósság típusú instrumentumok	19 375	19 438	63	0	63
Tartozások	97 715	97 767	52	0	52
Részesedések	67 868	67 775	-93	0	-93
Adósság típusú instrumentumok	29 847	29 992	145	0	145
3.2. Portfólió befektetés (nettó követelés)	-44 166	-44 137	28	29	-1
Követelések	5 721	5 720	0	0	0
Tartozások	49 886	49 858	-28	-29	1
3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók (nettó követelés)	-1 032	-1 038	-6		-6
Követelések	2 678	2 679	1		1
Tartozások	3 710	3 718	7		7
3.4. Egyéb befektetések (nettó követelés)	-27 927	-28 982	-1 055	-1 138	83
Követelések	17 017	17 289	273	0	273
Tartozások	44 944	46 271	1 327	1 138	190
3.5. Tartalékeszközök	33 782	33 782	0	0	0

Közvetlentőke-befektetések irány szerinti megbontásban

3.1. Közvetlentőke-befektetések	-51 865	-50 264	1 601	0	1 601
Külföldön (nettó követelés)	28 774	28 868	95	-1 567	1 662
Részesedések	26 475	28 064	1 589		1 589
Adósság típusú instrumentumok	2 299	805	-1 494	-1 567	73
Magyarországon (nettó tartozás)	80 639	79 132	-1 507	-1 567	61
Részesedések	67 868	67 773	-95		-95
Adósság típusú instrumentumok	12 771	11 359	-1 412	-1 567	155

* A közvetlentőke-befektetés részesedések követelés során revízióként megjelenő 1,6 milliárd eurós tétel a rezidens háztartások külföldi részesedéseinek addicionálisan becsült állományát tartalmazza.

3./ MÓDSZERTANI LEÍRÁSOK, MAGYARÁZATOK

(a KSH hivatalos, nyilvános forrásaiból)

BRUTTÓ HAZAI TERMÉK (GDP) DEFINÍCIÓI

NEMZETI SZÁMLÁK és GDP ÖSSZETEVŐINEK FOGALMAI, SZÁMÍTÁSAI

A STATISZTIKAI REVIZIÓK

FOGYASZTÓI ÁRINDEX (MAGYARORSZÁG)

FŐBB MÓDSZERTANI FEJLESZTÉSEK 1995 ÓTA A GDP SZÁMÍTÁSÁBAN

Bruttó hazai termék (GDP) definíciói

A fogalom érvényessége: 1980.01.01-től

Definíció: A bruttó hazai termék az ágazatok vagy szektorok által előállított, alapáron értékelt bruttó hozzáadott értékek összege és az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és - támogatások egyenlege, levonva a pénzközvetítés ágazatokra és szektorokra fel nem osztott szolgáltatási díját. A GDP tehát piaci áron értékelt mutató. A GDP-t három oldalról határozhatjuk meg:

termelési oldalról: + az alapáron számított bruttó hozzáadott értékek összege + termékadók - terméktámogatások - a pénzközvetítés ágazatokra fel nem osztott szolgáltatási díja

felhasználási oldalról: + háztartások végső fogyasztási kiadásai + államháztartás végső fogyasztási kiadásai + háztartásokat segítő nonprofit intézmények végső fogyasztási kiadásai + bruttó állóeszköz-felhalmozás + készletváltozás + export - import

jövedelmi oldalról: + bérek és keresetek + munkaadók társadalombiztosítási hozzájárulásai - termelési támogatás + termelési adó + bruttó működési eredmény, illetve vegyes jövedelem + termékadók - terméktámogatások.

Definíció forrása: ESA'95

A definíció érvényessége: 1980.01.01. - 2004.12.31.

Definíció: A bruttó hazai termék az ágazatok vagy szektorok által előállított, alapáron értékelt bruttó hozzáadott értékek összege és az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és - támogatások egyenlege. A GDP tehát piaci áron értékelt mutató. A GDP-t három oldalról határozhatjuk meg: -

termelési oldalról: + az alapáron számított bruttó hozzáadott értékek összege + termékadók - terméktámogatások

felhasználási oldalról: + háztartások végső fogyasztási kiadásai + kormányzat végső fogyasztási kiadásai + háztartásokat segítő nonprofit intézmények végső fogyasztási kiadásai + bruttó állóeszköz-felhalmozás + készletváltozás + export - import

jövedelmi oldalról: + bérek és keresetek + társadalombiztosítási hozzájárulás - egyéb termelési támogatás + egyéb termelési adó + bruttó működési eredmény, illetve vegyes jövedelem + termékadók - terméktámogatások

Definíció forrása: ESA'95

A definíció érvényessége: 2005.01.01-től

NEMZETI SZÁMLÁK, GDP

A nemzeti számlák rendszere az ország gazdasági tevékenységét összefoglaló makrogazdasági statisztikai számlarendszer, amely a forrásokat veti össze a felhasználással.

Az Európai Unió tagállamai 2014 szeptemberétől megváltozott módszertan szerint állítják össze a nemzeti számlákat. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) a 2013 májusában elfogadott EU parlamenti és tanácsi jogszabálynak megfelelően elvégezte az új módszertan szerinti számításokat.

Az ESA2010 (European System of Accounts - A nemzeti számlák európai rendszere) módszertani előírás váltja fel a korábbiakban alkalmazott, ESA95 rendszert. Az új módszertan követi a gazdasági környezetben lezajlott változásokat, figyelembe veszi az új kutatási eredményeket és a felhasználók új igényeit.

Az új módszertan érintetlenül hagyja a nemzeti számlák rendszerének legfontosabb jellemzőit, alapvető vonásait, ugyanakkor tükrözi a gazdasági életben az utóbbi húsz év folyamán végbement változásokat. Figyelembe veszi az információs és kommunikációs technológiák térnyerését a termelési folyamatokban, az immateriális javak, a szellemi tulajdonú termékek bővülő szerepét és a globalizáció felerősödését. Az új rendszer konzisztens az IMF Fizetési mérleg statisztikájával (BPM6) és összhangban van az ENSZ által kiadott, világszerte elfogadott és alkalmazott nemzeti számla metodikájával, az SNA2008-cal, így biztosítva a makrostatisztikai mutatók világszintű összehasonlíthatóságát.

E rendszer alkalmazása 2014 szeptemberétől jogszabály által kötelező az EU-tagországok számára.

Fogalmak

Bruttó hazai termék (GDP): termelési oldalról számítva egyenlő az ágazatok vagy szektorok által előállított, alapáron értékelt bruttó hozzáadott értékek (azaz a kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás különbségeinek) és az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és -támogatások egyenlegének összegével. E meghatározás jelen formájában 1995 évtől kezdődően érvényes.

Bruttó hozzáadott érték, alapáron:

+ kibocsátás (alapáron)

– folyó termelőfelhasználás (piaci beszerzési áron)

Kibocsátás: az adott gazdasági egység által más, a termelő és szolgáltató gazdasági egységen kívüli egységek számára előállított, valamint a saját végső fogyasztásra kerülő termékek és szolgáltatások összessége. A kibocsátást a nemzeti számlák alapáron értékelik.

Folyó termelőfelhasználás: a termelési folyamat során az elszámolási időszakban más termelőegységtől vásárolt termékek és szolgáltatások értéke, amelyeket új termékek és szolgáltatások előállításához használnak fel. Az állóeszközök értékcsökkenése azonban nem része a folyó termelőfelhasználásnak. A folyó termelőfelhasználás értékelése piaci beszerzési áron történik.

Bruttó hazai termék (GDP), piaci beszerzési áron

Termelési oldalról:

+ az alapáron számított bruttó hozzáadott értékek összege

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

- + termékadók
- terméktámogatások

Felhasználási oldalról:

- + háztartások végső fogyasztási kiadásai
- + államháztartás végső fogyasztási kiadásai
- + nonprofit intézmények végső fogyasztási kiadásai
- + bruttó állóeszköz-felhalmozás
- + készletváltozás
- + export
- import

Bruttó nemzeti jövedelem (GNI): a GDP-ből származtatható a bruttó nemzeti jövedelem (GNI), amely a szektorok elsődleges jövedelmének, valamint a rezidens szektorok és a külföld egymás közötti tulajdonosi jövedelemátutalásai, valamint az Európai Uniótól kapott támogatások és az Európai Uniónak fizetett adók egyenlegének az összege.

A GDP termelési, míg a GNI jövedelmi mutató.

- GNI = + bruttó hazai termék (GDP)
- + nem rezidens gazdasági egységektől kapott elsődleges jövedelmek
- nem rezidens gazdasági egységeknek fizetett elsődleges jövedelmek
- Európai Uniónak fizetett adók
- + Európai Uniótól kapott támogatások

Alapár: az az ár, amennyit a termelő egységnyi termék vagy szolgáltatás értékesítésekor realizál. Azaz az értékesítési árból le kell vonni a termelő által befizetett termékadókat, és hozzá kell adni az értékesítéshez kapcsolódó terméktámogatásokat.

Piaci beszerzési ár: az az ár, amelyet egységnyi termék vagy szolgáltatás igénybevételéért a felhasználó ténylegesen fizet. (Tehát nem tartalmazza a termelő célú felhasználáshoz vásárolt termékek és szolgáltatások után visszaigényelhető áfát, valamint a terméktámogatások értékét.)

A termékadók és -támogatások egyenlege: a termékek és szolgáltatások beszerzéséhez, értékesítéséhez és átadásához kapcsolódó adók és támogatások különbözete (ide tartozik a vám, a jövedéki adó, a fogyasztási adó, az általános forgalmi adó, az exporttámogatás).

Végső fogyasztás, összes végső fogyasztási kiadás: azoknak a termékeknek és szolgáltatásoknak az értéke, amelyek a háztartások vagy a társadalom végső szükségleteinek kielégítését szolgálják.

A háztartások végső fogyasztási kiadásai: azok a fogyasztási kiadások, beleértve az imputált kiadásokat is, amelyeket a rezidens háztartások termékek és szolgáltatások fogyasztására fordítanak.

A kormányzat végső fogyasztási kiadásai: a kormányzat által finanszírozott fogyasztást tartalmazzák. Ide tartoznak a háztartások által egyénileg elfogyasztható termékek és szolgáltatások is (egészségügy, oktatás, az önkormányzati tulajdonban lévő lakások értékcsökkenése stb.), továbbá a közösségi célokat szolgáló kibocsátás fogyasztása (államigazgatás, honvédelem stb.).

A háztartásokat segítő nonprofit intézmények végső fogyasztási kiadásai: az e szektor által finanszírozott végső fogyasztást fejezik ki, ezek teljes mértékben a háztartások fogyasztásába tartoznak.

Természetbeni társadalmi juttatás: a kormányzat (beleértve a társadalombiztosítást), valamint a nonprofit intézmények által finanszírozott és a háztartások által egyénileg igénybe vett termékek és szolgáltatások. A természetbeni társadalmi juttatásokból származó fogyasztás becslésére közvetett módszert alkalmazunk az évközi munkaügyi statisztikai adatok felhasználásával.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A háztartások fogyasztása a fogyasztási kiadáson kívül tartalmazza a természetbeni társadalmi juttatásból származó fogyasztást is. A háztartások fogyasztásán belül a fogyasztási kiadás becsléséhez a háztartás-statisztika, valamint a kiskereskedelmi forgalom volumenváltozásának negyedéves adatait használjuk fel.

Közösségi fogyasztás: azon termékek és szolgáltatások, melyeket a lakosság nem egyéneként vesz igénybe, hanem a közösség tagjaként illeti meg. A közösségi fogyasztás főbb tételei: közigazgatás, védelem, tudományos kutatás, közvilágítás, a közutak fenntartása, az ár- és belvízkár elhárítása, parkfenntartás, köztisztasági szolgáltatás, földtani kutatás. A közösségi fogyasztást kizárólag az államháztartás finanszírozhatja. Negyedévente, a munkaügyi statisztikai adatok felhasználásával, közvetett úton becsüljük.

Külkereskedelmi egyenleg: a nemzetgazdaság export- és importforgalmának egyenlege, amely tartalmazza a külkereskedelmi áruforgalmon kívül a szolgáltatások exportjának és importjának egyenlegét. Az áruforgalom tartalmazza a külkereskedelmi áruforgalmi statisztikából rendelkezésre álló általános forgalmat (beleértve a vámszabad területek és a külföld közötti forgalmat), a bunkerüzemanyagot, az aktív és passzív bér munkát (bruttó értéken számba véve), a bér munka késztermék export anyagtartalmának korrekcióját, a javítást (nettó értéken számba véve) és a tértiarut. A szolgáltatásforgalom tartalmazza az idegenforgalmat (a nem rezidensek költsége Magyarországon és a rezidensek költsége külföldön), a rezidens és nem rezidens gazdasági egységek közötti üzleti és egyéb szolgáltatás tranzakciókat. A nemzetgazdasági elszámolásokban a külkereskedelmi áruforgalom számítása szerződéses paritáson történik. A becsléshez a külkereskedelmi statisztika és a fizetési mérleg adatait, továbbá a szolgáltatások külkereskedelmére vonatkozó rövid távú (havi, negyedéves) információkat használtuk fel.

Az állóeszköz-felhalmozás (beruházás) adatai becslésének alapja a KSH évközi beruházás-statisztikai jelentése, továbbá a kis értékű beruházásokra és a kisszervezetek beruházásaira vonatkozóan az egyéb szakstatisztikák (építőipar, lakásstatisztika) információi.

A bruttó felhalmozás a bruttó állóeszköz-felhalmozás és a készletváltozás összege.

A bruttó állóeszköz-felhalmozás tartalmazza az elszámolási időszakban vásárolt vagy saját termelésben előállított tárgyi eszközök és immateriális javak értékét, a használt tárgyi eszközök érték növekedését, a külföldről származó tárgyeszköz-appointot, valamint a pénzügyi lízing konstrukcióban beszerzett tárgyi eszközök értékét.

Az állóeszköz-állomány bruttó értéke magában foglalja minden még használatban levő állóeszköz értékét a hasonló új eszközök tényleges vagy becsült jelenlegi beszerzési árain, tekintet nélkül az eszköz korára.

Az állóeszköz-felhasználás a termelésben működtetett állóeszközök értékcsökkenését fejezi ki az adott elszámolási időszakban, ami a fizikai elhasználódásból, a szokásos erkölcsi elavulásból és a szokásos véletlen károkból adódik. Az értékcsökkenés az állóeszköz-felhasználás szinonimája.

Az állóeszköz-állomány nettó értéke a még használatban levő állóeszközök jelenlegi árakon értékelt állománya, azzal a feltételezéssel, hogy a folyó évben az összes eszközt jelenlegi állapotában szerezték be. A nettó érték különbségként számítható: az újrabeszerzési áron értékelt állóeszköz-állományt csökkenteni az állóeszköz-felhasználásnak (értékcsökkenésnek) a számbavétel időpontjáig halmozott értéke.

A folyamatos leltározás módszere (PIM) a termelők birtokában levő és használt állóeszközök állományának becslését igényli; a PIM- becslések arra épülnek, hogy a korábbi években, a felhalmozások eredményeként üzembe helyezett állóeszközből mennyi marad meg a számbavétel időpontjáig.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A PIM modellel a bruttó állóeszköz-állomány változása a következő összefüggés alapján határozható meg:

- + nyitó állomány a tárgyévi újrabeszerzési árak szerint értékelve
- + új állóeszközök beszerzése
- + használt állóeszközök beszerzése
- állóeszközök értékesítése
- állóeszközök selejtezése
- = az állóeszközök bruttó értékének záróállománya

A készletek olyan termelt eszközök, amelyek tartalmazzák a vásárolt anyagok, áruk és szolgáltatások értékét (beszerzési áron), valamint a késztermékek, a félkész termékek (vágóállatok), valamint a befejezetlen termelés - ideértve a fakitermelésre szánt erdők telepítését - értékét előállítási költségen értékelve.

A készletváltozás adatok a 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozásokra, a nemzetgazdaság egészére vonatkoznak.

A készletváltozás az elszámolási időszak során a gazdasági szektorok saját termelésű és vásárolt készletállományában bekövetkezett változás értéke.

A külföldi közvetlen tőkebefektetéssel működő vállalkozás olyan jogi személyiségű vagy jogi személyiség nélküli vállalat, amelyben egy másik gazdaságban rezidens befektető jogi személyiségű vállalat esetén a törzsrésztvények vagy szavazati jogok legalább 10%-ával, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező vállalat esetén ennek megfelelő részesedéssel rendelkezik.

Foglalkoztatottak száma: A nemzeti számla rendszerében termelésnek tekintett, bármilyen termelő tevékenységben foglalkoztatott személyek száma (alkalmazottak, és önállók, beleértve a segítő családtagokat is). A foglalkoztatottak nemzeti számla szerinti fogalma eltér a KSH lakossági munkaerő-felmérésében használt fogalomtól, részben azért mert a nemzeti számla rendszerében termelésnek minősülő tevékenységek nem minden esetben minősülnek jövedelem-szerző tevékenységnek (munkaerő-felmérés ILO fogalmai szerint), részben azért mert a nemzeti számla a belföldi (hazai) szemléletű.

A legfontosabb korrekciós tételek:

- nem hazai termelőegységeknél foglalkoztatott Magyarországon lakó (rezidens) személyek (szerepelnek a munkaerő-felmérésben, de nem szerepelnek a nemzeti számla rendszerében foglalkoztatottak számában)
- a hazai (rezidens) termelőegységénél foglalkoztatott nem az ország területén lakó személyek (nem szerepelnek a munkaerő-felmérésben, de kiterjed rájuk a nemzeti számla rendszerének belföldi-hazai fogalma)
- tartósan valamely intézetben (szociális-rehabilitációs intézet, lakóotthon, kórház, börtön, szálloda stb.) lakó foglalkoztatottak (nem szerepelnek a munkaerő-felmérésben, de szerepelnek a nemzeti számla rendszerében foglalkoztatottak számában)
- a nemzeti számla tartalmazza a munkaerő-felmérésben a megállapított korhatárnál idősebb foglalkoztatottakat is
- specifikus becslések a főtevékenységként mezőgazdasági termékeket önfogyasztásra termelők számáról és a saját lakásépítést főtevékenységként végzőkről, a háztartási szolgáltatást végző fizetett háztartási alkalmazottak számáról, az illegális tevékenységben foglalkoztatottak számáról.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Reáljövedelem: A termékeknek és szolgáltatásoknak azt a mennyiségét fejezi ki, amelyet a háztartások az adott időszaki jövedelmükből – az adott árszínvonal mellett – megszerezhetnek. Számszerűen a háztartások összes jövedelmének egy meghatározott év árain kifejezett értéke, ún. reálértéke.

A negyedéves bruttó hazai termék becslése

A KSH 1996 óta publikálja negyedéves GDP-számításait. A negyedéves bruttó hazai termék termelési oldalról történő számítása folyó és előző évi árakon történik. A folyó áras adatok számítása részben statisztikai, részben adminisztratív adatforrásokon alapul. A számítások során a rendelkezésre álló éves adatokkal konzisztens negyedéves idősorokat extrapoláljuk. A változatlan áras adatok számítása az éves deflálásnak megfelelően készül, a negyedéves adatokon végzendő láncolás különlegességeit figyelembe véve.

A változatlan áras számítások láncindexek (chain-linking) alkalmazásával készülnek. A láncindexek bevezetését több dolog tette szükségessé: egyrészt a gazdasági szerkezetváltozást jobban követik az előző évi súlyok, mint az ötévente változtatott bázisévi súlyszerkezet, másrészt pedig ez a számítási mód felel meg az Eurostat előírásainak. A negyedéves idősor esetében a folyó áras adatokból először az előző év átlagárain számítunk változatlan áras adatokat, majd ezt követően az indexek segítségével az egész idősort 1995-ig visszaláncoljuk. Az így előállított idősor a 2005. évi átlagárakra csak mint referenciaévi árakra épül, a struktúrát meghatározó bázisév az idősor minden évi adatára a megelőző év, vagyis évente más és más. Az így kapott 2005. évi átlagáras idősor adatai azonban nem lesznek additívak adott negyedéven belül, vagyis a részek összege nem feltétlenül adja ki az aggregátumot, ezért a láncolást minden idősor esetében (a rész-aggregátumokra és az aggregátumokra külön-külön) el kell végezni.

A számítás az Eurostat ajánlásai alapján történt, melyek fő pontjai a következők:

- A negyedéves nemzeti számlákban éves súlyokat kell alkalmazni a láncolás során.
- A volumenméréshez Laspeyres formulát kell alkalmazni.
- Az egy-negyedéves átfedés módszere (a negyedik negyedévet összekapcsoló tényezőként alkalmazva) egy megfelelő kiigazítási (benchmark) módszerrel tekinthető a legjobb módszernek. Az éves átfedés módszere szintén elfogadható, ráadásul gyakorlati alkalmazása egyszerűbb.
- A szezonális kiigazítást a láncolás elvégzése után kell elvégezni.
- Összekapcsolási módszerek az évesen láncolt negyedéves számlákhoz

Háromféle módszert ismer a szakirodalom a láncolt negyedéves számlák készítéséhez:

- Éves átfedés (annual overlap): ennél a módszernél az előző év éves átlagárát használjuk a tárgyév minden negyedévéénél. Az összekapcsoló tényező (link) az éves adatból származik.
- Egy-negyedéves átfedés (one-quarter overlap): az év egyik negyedéve adatait (leggyakrabban a negyedik negyedév) kiszámítják a tárgyév éves átlagárain és az előző év éves átlagárain is. A két becslés közötti arány az összekapcsoló tényező.
- Évet átfogó (over-the-year) módszer: minden negyedévet kiszámolnak a tárgyév és az előző év éves átlagárain. Az éves növekedést kiszámítják, és utána összeláncolják.

A KSH az éves átfedés módszerét választotta, egyrészt az éves-negyedéves adatok közötti additivitás miatt, amit ez a módszer automatikusan biztosít, másrészt, mert az egy-negyedéves átfedés módszeréhez először a tárgynegyedév folyó áras adatát az adott év éves átlagáira kellene átszámítani, ami a gyakorlatban nem megoldható. Az évet átfogó módszer alkalmazását nem támogatja az Eurostat.

Éves átfedés (annual overlap) módszere

- lépés: minden negyedévre becslés készítése az előző év éves átlagárain; az éves adat a négy negyedév összesen adata.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

- lépés: minden negyedév változatlan áras becsléseinek átalakítása volumenindexekké, ahol az előző év átlaga = 100,0.
- lépés: A volumenindexek összekapcsolása a referencia- és a bázisévek áthelyezésével, amely áthelyezés az éves indexek - mint láncolási tényezők (linkek) - segítségével történik. Azaz első lépésben az előző év átlaga = 100,0 indexeket átalakítjuk a kiválasztott referenciaévvé (esetünkben 2005. év átlag) = 100,0 indexekké, láncolás segítségével. Azaz az adott időszak előző év átlag = 100,0 típusú indexét meg kell szorozni az előző évek éves átlagindexeivel (linkek). Az így számított 2005. év átlag = 100,0 típusú index segítségével lehet előző év azonos időszaka = 100,0 indexeket számítani.

Módszertani megjegyzések a szezonális kiigazításhoz

A GDP-adatok szezonális kiigazítása a KSH-ban egységesen alkalmazott elveknek megfelelően a TRAMO-SEATS módszerrel, a Demetra szoftver segítségével történt. Évente rögzítjük a program beállításait (az alkalmazott ARIMA-modellt, ennek paramétereit, a munka- és ünnepnaphatást számszerűsítő regressziós változókat), amelyek csak akkor változnak, ha az alapadatok revíziója ezt indokolja vagy az idősorok viselkedésének jellege erősen módosul. A számítás jellegéből adódóan a szezonálisan kiigazított adatokat minden időszakban felülírja az utolsó futtatás.

A szezonális kiigazítást a termelési és felhasználási oldalon a 2005. évi átlagára visszaláncolt adatokra a publikációs szinteken végezzük és az így kapott szezonálisan kiigazított adatokból számítunk indexeket.

Miután a szezonális hatások éven belül jelentkeznek, ezért nem lehetnek hatással az éves számítások során meghatározott értékekre. Ugyanakkor a naptárhatás az egyes évek között is különböző lehet a munkanapok és szabadnapok eltérő száma miatt. A szezonálisan kiigazított negyedéves adatok éves adatokkal való összhangjának biztosítása érdekében a programfuttatás eredményeként kapott outputadatokat korrekciónak vetjük alá az Eurostat ajánlásai alapján. A negyedéves szezonális és naptárhatástól megtisztított adatok éves összegét az éves naptárhatástól megtisztított adatokhoz viszonyítjuk és az adatok közötti különbséget - az újra arányosítás elvét alkalmazva - a negyedévek arányaiban osztjuk szét az egyes részaggregátumok esetében. Ha az idősorban a naptárhatás nem kimutatható, akkor a naptárhatástól megtisztított idősor megegyezik az eredeti idősorral.

A növekedéshez való hozzájárulás számítása

A növekedéshez való hozzájárulás megmutatja azt, hogy az egyes tényezők milyen mértékben magyarázzák a GDP változását. Ezt úgy számítjuk ki, hogy az egyes tényezők saját növekedési ütemét súlyozzuk a GDP-hez viszonyított arányukkal. Ehhez az szükséges, hogy a súlyok számításához használt adatok additívak legyenek.

A nemzeti számlarendszerben kötelezően alkalmazott láncolással megszűnik az additivitás az állandó referenciaévre (2005) visszaláncolt volumenindexek között. Mivel az előző évi áron számított adatokra még fennáll az additivitás, ezért ezekből az adatokból indulunk ki. Első lépésként kiszámoljuk a negyedéves hozzáadott érték adatokat az adott év átlagárán (pl. 2008 I. negyedévet a 2008. év átlagárán). Ezután egy adott nemzetgazdasági ág GDP növekedéséhez való hozzájárulása pl. 2009 első negyedévében úgy számítható ki, hogy a 2009 I. negyedévi előző évi (2008) átlagáron számított hozzáadott értékéből kivonjuk a 2008. I. negyedévi 2008. évi átlagáras hozzáadott értékét, majd elosztjuk a különbséget a 2008. I. negyedéves GDP összesen adattal (2008. évi átlagáron).

A külföld számla a rezidens és nem rezidens egységek közötti gazdasági műveletek elszámolását mutatja be, a külföld szempontjából figyeli a gazdasági eseményeket. A külföld számlán megjelenő forrásadatok a nemzetgazdaság számára felhasználást jelentenek és fordítva. A külföld számla termékek és szolgáltatások számlájának forrásoldalán a termékek és szolgáltatások importját, felhasználásoldalán azok exportját kell elszámolni. Az elsődleges jövedelmek és folyó transferek számla forrás- vagy

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

felhasználás oldalán kell elszámolni minden olyan jövedelemelosztási műveletet, amelynek a külföld szektor is részese.

A negyedéves külföld számla összeállítása főként a fizetésimérleg-statisztika alapján történik, amelyhez a külkereskedelmi statisztikai adatokat, a munkavállalói jövedelem adatokat, valamint az Európai Unióval kapcsolatos transfereket a KSH számítja különféle adatforrásokból.

A negyedéves külföld elsődleges jövedelmekre vonatkozó számlájának legjelentősebb tétele a külföldről kapott, illetve a külföldre fizetett tulajdonosi jövedelem, amely tartalmazza a kamatokat, az osztalékot és a külfölditőke-befektetés újrabefektetett jövedelmét. Az újrabefektetett jövedelem egyenlő az adott évben keletkezett adózott eredmény kifizetett osztalékkal csökkentett értékével. Mivel az osztalékot nemcsak az adott időszaki eredmény terhére lehet megszavazni, a visszaforgatott jövedelem negatív is lehet, mivel a tulajdonos saját tőkéjének rovására is növelheti a vállalatból kivont jövedelmét.

A kormányzati szektor negyedéves adatai

A negyedéves kormányzati számlák összeállításának tartalmáról, módszeréről, az Eurostat felé történő továbbításáról két EU-jogszabály rendelkezik:

- a Bizottság 264/2000/EK rendelete (2000. február 3.) a 2223/96/EK tanácsi rendeletnek a rövid távú államháztartási statisztikákkal kapcsolatos végrehajtásáról;
- az Európai Parlament és a Tanács 1221/2002/EK rendelete (2002. június 10.) az államháztartás negyedéves nem pénzügyi számláiról.

Ezen jogszabályokat figyelembe véve, valamint az ESA2010 módszertani elveit és az éves kormányzati statisztikáknál alkalmazott eljárásokat követve készülnek el a kormányzati szektor negyedéves nem-pénzügyi számlái.

A kormányzati szektorról közölt statisztikai adatok eltérhetnek az NGM által az államháztartásról közölt pénzforgalmi adatoktól. A főbb különbségek:

- a kormányzati szektor tartalma a statisztikában bővebb, az államháztartási intézményeken kívül itt számoljuk el a nem piaci termelést végző állami vállalatokat és a nemzeti vagyon újraelosztásában közreműködő non-profit intézményeket,
- eredményszemléletű és időkülönbözettel korrigált elszámolást alkalmazunk,
- bizonyos tranzakciók (pl. privatizáció, katonai eszközök beszerzése stb.) elszámolása eltér a pénzforgalomtól.

Az éves számlák készítésével összhangban a negyedéves adatokat március és szeptember végén felülvizsgáljuk.

Adatforrások

A központi költségvetés és az elkülönített állami pénzalapok bevételeiről és kiadásairól havonta készít jelentést a Magyar Államkinestár (MÁK), amit a KSH a negyedéves kormányzati számla összeállításához felhasznál. A helyi önkormányzatok bevételi és kiadási adatai negyedévente készülnek, a feldolgozás és összesítés után a MÁK továbbítja a KSH-nak. A társadalombiztosítási alapok bevételeiről és kiadásairól szintén havonta állnak rendelkezésre adatok a MÁK-tól.

A központi kormányzatba sorolt vállalatokról és nonprofit intézményekről néhány kivételtől eltekintve negyedéves adatokkal nem rendelkezünk, ezeknél az előző éves adatokból, illetve az adott év tervszámaiból kiindulva becsüljük az adott negyedévet, figyelembe véve a rendelkezésre álló adatokat (ilyenek pl. a költségvetés által nyújtott transferek, a beruházási adatok).

Ezeket a pénzforgalmi adatokat az ESA2010 előírásainak megfelelő bevételi és kiadási kategóriákba soroljuk (törekedve az éves kormányzati számlákkal való konzisztenciára). A negyedéves adatok

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

aggregáltabbak, mint az éves adatok, ahol sok részletező tábla teszi lehetővé az adatok ESA-kategóriákba való pontos besorolását. Olyan esetekben, ahol a megfelelő részletezettség negyedévente nem érhető el, az előző éves arányokat figyelembe véve osztjuk meg az adatokat a különböző kategóriák között.

A pénzforgalmi adatok között található pénzügyi tranzakciók (pl. hitelnyújtás, részvényvásárlás) a módszertani előírások szerint a pénzügyi számlákat érintik, ezekkel a tételekkel a költségvetési pénzforgalmi egyenleget módosítjuk.

A pénzforgalmi adatok átdolgozása eredményszemléletű adatokká

A gazdasági folyamatokat az események bekövetkezésének időpontjában kell elszámolni az ESA2010 szabályai szerint, ezért a pénzforgalmi szemléletű adatokat eredményszemléletűvé kell tenni. Az alábbi módszereket alkalmazzuk a különböző bevételi és kiadási kategóriák esetén:

Munkavállalói jövedelem (bérek és keresetek és a társadalombiztosítási hozzájárulások): az 1 hónapos időkülönbséggel korrigált pénzforgalmi adatokat használjuk. Azaz az I. negyedéves munkavállalói jövedelem kiszámításához a február, március és április havi pénzforgalmi kifizetésekkel számolunk.

Kamatok: a központi kormányzat esetén az Államadósság Kezelő Központ Rt. által számított, a felhalmozott kamatot is figyelembe vevő kamatszámítást használjuk.

Adók: a folyamatosan fizetendő adókat időkülönbséggel korrigáljuk. 1 hónapos időkülönbséget alkalmazunk a jövedéki adó, az energiaadó, a pénzügyi tranzakciós illeték, a játékadó, a biztosítási adó, a KATA, a KIVA, a szakképzési hozzájárulás, valamint a személyi jövedelemadó esetében. A távközlési adónál 2 hónapos időkülönbséggel korrigálunk. A gyógyszerek után fizetendő adóknál 3 hónappal korrigálunk. Az áfánál az adóbefizetéseket 1 hónapos időkülönbséggel korrigáljuk, az adó-visszatérítésekénél a NAV által készített, adóbevallásokon alapuló, adott negyedévre járó visszafizetések adatát használjuk. A helyi adók zömét, amelyeknél évente kétszer kell fizetni, illetve az év végi feltöltési kötelezettséggel járó adókat (pl. társasági adó, EVA) negyedévente oly módon korrigáljuk, hogy az éves tervadatokból kiindulva becsüljük a negyedéves adatokat, és év végén a tényleges pénzforgalmi befizetéseket használjuk.

Társadalombiztosítási hozzájárulások: 1 hónapos időkülönbséggel korrigált pénzforgalmi adatokat használunk.

Támogatások: A vasúttársaságok egyedi támogatása 1 hónapos időkülönbséggel van korrigálva.

Mezőgazdasági nemzeti támogatás (ÁNT): az adott évre vonatkozó tervezett támogatás negyedévre eső adatát vesszük figyelembe.

A pénzforgalmi, majd az eredményszemléletű adatok összeállítása után bizonyos esetekben további korrekciókat kell végrehajtani. Ezek olyan műveletekhez kapcsolódnak, amelyek pénzforgalmilag nem olyan módon, vagy más összeggel, illetve később, vagy korábban szerepelnek az adatok között, mint ahogy azt a módszertani előírások megkívánják. Ilyenek pl. a Gripen-vadászgépek elszámolásával kapcsolatos korrekciók, külföldi adósság elengedéséhez fűződő tőkeáttörési imputációk, devizahitelek végtörlesztésével kapcsolatos elszámolások, EU-transzferekhez kapcsolódó korrekciók stb.

Ezek után kerül sor az *adatok konszolidálására*, azaz a kormányzat alszektorai közötti és az alszektorokon belüli pénzmozgásokat az alábbi műveleteknél nem vesszük számításba: kamatok (D.41), egyéb folyó átutalások (D.7), beruházási támogatások (D.92) és egyéb tőkeátutalások (D.99)

A fent leírt módon összeállított bevételek és kiadások egyenlege adja meg az államháztartás ESA szerinti hiányát.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A hiány GDP-hez viszonyított arányánál a szezonálisan kiigazított GDP adatokat használjuk.

A STATISZTIKAI REVÍZIÓK

A felhasználók statisztikai adatokkal szemben támasztott jellemzően legfontosabb követelményei³³ az időszerűség (az adatok a lehető leghamarabb legyenek elérhetőek), illetve a pontosság (az adatok a jellemezni kívánt jelenséget minél jobban, a valóságot minél inkább közelítő módon írják le). Mivel ezek a követelmények gyakran egymásnak ellentmondók – a felhasználók a lehető leghamarabb szeretnének adatokhoz jutni, már azelőtt, hogy a kívánt pontosság elérését lehetővé tevő mennyiségű és minőségű információ rendelkezésre állna –, ezért a hivatalos statisztikát előállító szervezeteknek egyensúlyt kell teremteniük közöttük.

Az időszerű adatok minél gyorsabb közzététele érdekében előzetes – a szükséges mennyiségű információ hiánya miatt bizonyos fokú bizonytalanságot magában hordozó – adatok kerülnek kiszámításra és közzétételre több statisztikai területen. Az idő előrehaladtával mind a mennyiség, mind a minőség terén jobbnak bizonyuló információk állnak rendelkezésre, így az előzetes adatok lecserélésével jóval pontosabb adatokat kapunk a revízió (adat-felülvizsgálat) során.

A statisztikai adatok revíziójának kiváltó okai lehetnek a statisztikai módszerekben, fogalmakban, definíciókban, osztályozásokban történő változások is. Ezeknek a módszertani adat-felülvizsgálatok célja, hogy biztosítsák az adatok megfelelő minőségét, a nemzetközi egyezményeknek, a megváltozott jogi/módszertani keretrendszereknek, valamint a felhasználói igényeknek való megfelelést. Mivel az ilyen típusú revíziók veszélyeztetik az idősorok összehasonlíthatóságát, azokban töréseket okozhatnak, végrehajtásukra ritkán (jellemzően 5–10 évente) és általában egyszerre kerül sor.

Általános revíziós politika a hivatalos statisztikában

Egy nyilvánosan elérhető, az adat-felülvizsgálat általános alapelveit tartalmazó dokumentum, az úgynevezett revíziós politika elősegíti a revíziós módszerek átláthatóságát, azok könnyebb megértését, ezáltal erősíti a hivatalos statisztikába vetett bizalmat, illetve könnyebbé teszi az adatok megértését, használatát. Ennélfogva a revíziós politika kiemelt szerepet játszik a felhasználókkal való kommunikációban.

A revíziók területén a hivatalos statisztikában rendszerint létezik egy, a revíziókat egységes keretbe foglaló **általános revíziós politika**, valamint fellelhetők az egyes szakstatisztikai területek saját revíziós gyakorlatát leíró **szakterületi revíziós politikák** is. Az általános revíziós politika alapot szolgáltat a szakstatisztikák³⁴ revíziós gyakorlatának kidolgozásához. Ezen szakstatisztikai revíziós politikák tükrözik az adott szakterület sajátosságait, a szakterülettel szemben támasztott felhasználói igényeket, és részletesen leírják a revíziók során alkalmazott módszertant.

Alkalmazási terület

Az alábbiakban kifejtett általános alapelvek a KSH valamennyi szakstatisztikai adatközlése esetén alkalmazandók. Az általános szabályok rugalmasak annyira, hogy lehetővé tegyék az egyes szakstatisztikák sajátosságainak kezelését – amely sajátosságok adódhatnak az adatfelvétel, illetve a teljes adat-előállítási folyamat tervezése és végrehajtása során alkalmazott számítási eljárások, illetve a szakstatisztikákra vonatkozó jogszabályi előírások sajátosságaiból –, így biztosítható az, hogy az egyes szakstatisztikák revíziós gyakorlata összhangban legyen az általános revíziós politika elveivel.

³³ A hivatalos statisztikában több minőség-összetevőt is megkülönböztetnek, a részletek a KSH minőségpolitikájában találhatóak http://www.ksh.hu/docs/bemutakozas/hun/ksh_minosegpolitikaja_2014.pdf

³⁴ A szakstatisztikák osztályozási rendszere (SZOR) szerint a szakstatisztika olyan téma, amelynek közös eredményterméke van, és statisztikai adatelőállítási folyamata azonos fogalmakkal, módszertannal jellemezhető

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

Revízió

A hivatalos statisztikában revíziónak tekintünk minden, már megjelent, nyilvánosságra hozott adat értékében történt változtatást. Az adatok revíziójának alapvető célja az adatok minőségének javítása és ezáltal a statisztika céljával összhangban a jellemezni kívánt valóság minél pontosabb tükrözése. Ezért az adatok felülvizsgálatára minden olyan esetben szükség van, amikor az adatok a publikálás időpontjában nem tartalmazzak minden, a jellemezni kívánt jelenség pontos leírását lehetővé tevő információt. Az előzők alapján kijelenthető, hogy a revízió elfogadott és szerves része a statisztikai adat-előállítási folyamatnak.

A revízió okai

Adat-felülvizsgálatra számos különböző ok miatt szükség lehet. A gyakorlatban ezen okok gyakran nem különíthetők el élesen egymástól, hiszen egy adott időpontban többféle okra vezethető vissza és többféle okból hajtható végre revízió. Az adat-felülvizsgálatot kiváltó okok négy nagyobb csoportba sorolhatók:

Jobb forrásadatok felhasználása a statisztikai adatok előállítása során:

- a) teljesebb körű (több/magasabb minőségű információt magában foglaló) adatforrás felhasználása,
- b) a jellemezni kívánt jelenséget jobban közelítő adatforrás felhasználása,
- c) szakértői becsléseken, illetve statisztikai eljárásokon alapuló előzetes/első becslések módosítása teljesebb körű adatok rendelkezésre állásával, vagy az ún. benchmarking eredményeként.

Rendszeresen végrehajtott újraszámolások figyelembevétele:

- d) szezonális kiigazítás eredményeinek aktualizálása az új időszakok adatainak figyelembevételével,
- e) más bázis időszekekre való átállás.

Módszertani változások:

- f) statisztikai módszerekben történő változások,
- g) fogalmakban, definíciókban, osztályozásokban történő változások.

Hibák javítása:

- h) forrásadatokban és az adatelőállítási folyamat során előálló adatokban előforduló hibák javítása.

A kiváltó okok megjelenése a gyakorlatban:

Jobb forrásadatok felhasználása a statisztikai adatok előállítása során:

a) A teljesebb körű (több/magasabb minőségű információt magában foglaló)

adatforrás felhasználása a statisztikai adatok széles körénél szerepel, mint revíziót kiváltó indok. Például a havi ipari termelési index első, előzetes becslése a referenciahónap után 36–40 nappal kerül közlésre (az adatok azért előzetesek, mert csak az adott időpontig beérkezett információkon alapulnak, melyek gyakran csak a nagyobb, fejlett nyilvántartási vagy adatszolgáltatási rendszerrel rendelkező adatszolgáltatók adatait foglalják magukba). Ez azt jelenti, hogy az előzetes indexet nagyon hamar nyilvánosságra hozza a KSH, ami lehetővé teszi az ipar teljesítményének naprakész elemzését. Néhány héttel később revideált (azaz revízióan átesett) termelésiindex-adatok kerülnek publikálásra (ugyanarra a hónapra vonatkozóan, mint az előzetes becslés), amelyek már magukban foglalják a késve beérkező termelési adatokat is, vagyis bővebb, több információt tartalmazó forrásadatokon alapulnak, így pontosabb képet nyújtva az ipar teljesítményéről.

Szintén idesorolható az az eset, amikor bizonyos statisztikai mutatók, például árindexek számításához használt súlyokat a korábbinál frissebb adatfelvételekből származó információkon alapulva módosítják.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

b) A jellemezni kívánt jelenséget jobban közelítő adatforrás felhasználása

elsősorban olyan szakstatisztikáknál fordul elő (például a nemzeti számlák esetében), ahol több adatforrást összedolgozva kell átfogó képet alkotni a gazdaság valamely aspektusáról. Ha például a termelést szeretnék mérni, akkor az értékesítési adatok jó alapot szolgáltathatnak az első becslések kiszámításához, majd amint elérhetővé válnak a termelést jobban közelítő információk, ezen első becslések felülvizsgálatra kerülnek.

c) A szakértői becsléseken, illetve statisztikai eljárásokon alapuló előzetes/első becslések módosítása teljesebb körű adatok rendelkezésre állásával mint revíziót eredményező okról olyan esetekben beszélhetünk, amikor nem érhetőek el aktuális adatok, és az első publikált eredmények szakértői becsléseken vagy statisztikai eljárásokon (például modellen) alapulnak. Amint elérhetővé válnak a szükséges információk, a korábban közölt előzetes becslések az adat-felülvizsgálat keretében lecserélésre kerülnek.

Benchmarkingnak nevezzük azt az adat-felülvizsgálati eljárást, amely során valamilyen rövid távú, tipikusan éven belüli gyakoriságú (pl. havi, negyedéves) adatforrásokon vagy kisebb méretű mintán alapuló adatfelvétel eredményét megbízhatóbb, jobb minőségű, több adatszolgáltató adatát magába foglaló adatforrásokra támaszkodó évente (vagy több évente) végrehajtott adatfelvétel eredményéhez igazítják. A benchmarkingot szintén a statisztikai adatok pontosabbá tétele céljából alkalmazzák, elsősorban olyan indikátorok esetén, amelyek többféle gyakorisággal is elérhetőek (például a vasúti szállítás jellemzésére a hivatal, negyedéves, és éves szinten is gyűjt információkat).

Rendszeresen végrehajtott újraszámolások figyelembevétele:

d) Ez az ok – **a szezonális kiigazítás eredményeinek aktualizálása az új időszakok adatainak figyelembe vételével** – nagyon hasonló az a) pont alatt jelzett okhoz, gyakran azokat nem tüntetik fel a revízió külön indokaként a szezonális kiigazítás természetéből adódóan. Az eljárás során az idősorokra illesztett modellek paraméterei minden, az új időszakban megjelenő adattal frissülnek, ami azt eredményezi, hogy a szezonálisan kiigazított idősorok kismértékben ugyan, de visszamenőlegesen is teljes egészében módosulhatnak.³

e) Az **index típusú mutatók bázisvéneke frissítése** – bázisvének a viszonyítás alapját képező évet nevezzük, amelyet mindig 100%-nak tekintünk – szintén okot ad adatfelülvizsgálat elvégzésére. Bázisváltásra általában ritkán, jellemzően 5–10 évente kerül sor.

Módszertani változások:

f) **A statisztikai módszerekben történő változás** általában kéz a kézben jár az adatforrásokban történő változással, azonban attól függetlenül is jelentkezhet. Például a revíziós elemzés kimutathatja, hogy az alkalmazott módszer továbbfejlesztésével a szezonális kiigazításról bővebb információ az alábbi linken érhető el: vagy újra cserélésével pontosabb, vagy időben hamarabb rendelkezésre álló adatok érhetőek el.

g) **A fogalmakban, definíciókban, osztályozásokban történő változások** – amelyek szintén adat-felülvizsgálathoz vezethetnek – általában nemzetközi standardoknak, előírásoknak, irányelveknek, új jogi szabályozásoknak való megfelelés miatt következnek be. Például a gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszerében (TEÁOR) 2008-ben történt változás is egy nemzetközi rendeletnek való megfelelés érdekében történt. Módszertani változásokra ritkábban kerül sor (általában 5–10 évente), mint az előző pontokban felsorolt esetekben. Bekövetkezésük esetén azért érdemes adat-felülvizsgálatot végezni (vagyis a módszertani változás hatását átvezetni a korábbi időszakok adataiban), mert egyébként nagy törések fordulhatnak elő az idősorokban, így az összehasonlíthatóság korlátozódhat, ami félreértelmezésre adhat okot. Módszertani változásra példa a nemzeti számlák területén az ESA 20105-re való átállás 2014 szeptemberében.

Hibák javítása:

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

h) Végül adat-felülvizsgálatra kerülhet sor akkor is, amikor az adat-előállítási folyamat valamely szakaszában az adatokban lévő **hibák javításra kerülnek**. A hibák előfordulhatnak a felhasznált adatforrásban (például egy adatszolgáltató az adatok beküldése után veszi észre, hogy bizonyos komponenseket figyelmen kívül hagyott a szolgáltatandó adatok előállítása során), illetve az adatelőállítási folyamat során lényegében bárhol.

Revíziók csoportosítása

Figyelembe véve a revízió lehetséges okait, valamint az egyes statisztikai mutatók kiszámításának gyakoriságát, a KSH – a nemzetközi irányelvekkel összhangban – az adat-felülvizsgálat alábbi fajtáit különbözteti meg:

1. Tervezett revízió

A tervezett revízió olyan adat-felülvizsgálat, amelyet a hivatal előzetesen meghatározott ütemterv alapján, meghatározott időközönként hajt végre. A tervezett revíziók szerepelnek a hivatal honlapján közzétett revíziós naptárban. A szükséges módszertani változások fokát, valamint a felülvizsgálni szükséges idősor hosszát figyelembe véve a tervezett revíziókat a hivatal a következő módon csoportosítja:

• Rutin revízió

A rutin revízió olyan változtatás a publikált adatokban, amely a rendszeres adatelőállítási folyamatból ered. Rutin revízióra elsősorban akkor kerül sor, amikor a publikálás ideje után érkeznek be olyan információk a hivatalba (legyenek azok újak, vagy a korábban közöltek korrekciói), amelyek figyelembe vétele módosítja a már közzétett adatokat (például a határidőre be nem küldött, hiányzó információk becsült értékeinek felülírása a később beérkezett tényadatokra, vagy az előzetes adatok véglegesre cserélése a szükséges mennyiségű és minőségű információ rendelkezésre állásával), valamint a fentiekben részletezett benchmarking eredményeként is szükséges lehet.

Visszautalva a revízió okaira, az első négy, vagyis a jobb forrásadatok felhasználása (a–c. pont), valamint a szezonális kiigazítás eredményeinek aktualizálása (d. pont) idézhet elő rutin adat-felülvizsgálatot.

Rutin revíziókra rendszeresen, előre meghatározott és közzétett időpontokban kerül sor. Bizonyos területeken (például a külkereskedelemben) számos rutin revízió szükséges a végleges adatok előállításához, azonban adott szituációtól függően egyetlen adat-felülvizsgálat is elegendő lehet.

Rutin revízió esetében az adat-előállítási folyamat során alkalmazott módszerekben történő változások – amennyiben szükségesek – elhanyagolhatók, valamint az idősorokat a hivatal általában csak néhány időszakig³⁵ (a publikálás gyakoriságától függően néhány hónapig vagy néhány negyedévig) visszamenőleg vizsgálja felül (hosszabb időszakot érintő felülvizsgálatra ritkábban, többnyire évente kerül sor).

• Nagy/Módszertani revízió

Nagy revízió a már publikált adatok lényeges módosítása, átdolgozása a fogalmak, osztályozások, módszertanok változása miatt. A nemzetközi standardoknak való megfelelés érdekében bevezetett új fogalmak, definíciók és osztályozások alkalmazása, az index típusú mutatók bázisévének váltása, súlyszámainak cseréje, a nagyobb időközönként (jellemzően 5–10 évente) gyűjtött adatok (pl. censusok) rendelkezésre állása, illetve új jogi szabályozás is nagy revízióhoz vezethet. Összefoglalva, a korábban feltüntetett revíziós okok közül az e–g. pontok idézhetnek elő nagy revíziót.

Nagy revízióknak tekinthető például a nemzeti számlák adatainak alapjául szolgáló *ESA 1995* keretrendszerrel az új nemzeti számlák európai rendszerére, az *ESA 2010*-re való átállás, amire 2014 szeptemberében került sor. Az *ESA 2010* korszerűsítette a nemzeti számlák előállításához használt általános standardokat, osztályozásokat és elszámolási szabályokat. A nagy revíziókat jó előre meg kell tervezni, végrehajtásukról pedig időben kell tájékoztatni a felhasználókat. Nagy revízióra ritkábban,

³⁵ Szezonális kiigazítás esetén a teljes idősoron revízió történik.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

általában 5–10 évente kerül sor. Mivel az ilyen típusú adat-felülvizsgálat az idősorok nagy részét, sőt gyakran teljes egészüket érinti, azokat több évre visszamenően szükséges átdolgozni, ellenkező esetben ugyanis törések keletkeznének bennük és inkonzisztenssé válnának.

A felülvizsgált időszak hossza függ a felhasználói igényektől, a költségektől, illetve az elérhető adatforrásoktól.

A nagy revíziók adatokra gyakorolt hatása jelentős, ezért a hivatal törekszik a végrehajtásuk összehangolására, egyszerre történő megvalósításukra, elkerülve így a túl gyakori revízió negatív hatásait.

2. Nem tervezett revízió

A nem tervezett revízió olyan előre nem látható esemény miatt szükséges adatfelülvizsgálat, amely – ellentétben a tervezett revízióval – nem előre meghatározott, bejelentett, szabályos időközönként kerül végrehajtásra, így sok esetben nincs lehetőség a felhasználók időben történő tájékoztatására. A nem tervezett revízió nem része a statisztikai adatelőállítási folyamatnak. Alkalmazását olyan váratlan események teszik szükségessé, mint a statisztikai mutatók publikálása után észlelt jelentős hibák (a revízió előzőekben felsorolt okai közül az utolsó, h. pont), előre nem várt módszertani változások, új és jobb minőségű adatforrások váratlan megjelenése, a felhasznált adatforrások tartalmában történő nem várt változás, illetve az adat-előállítási folyamat során jelentkező technikai problémák.

Mivel az előre nem tervezett revíziók megrendíthetik a statisztikai adatok minőségébe vetett bizalmat, a hivatal arra törekszik, hogy csak rendkívül indokolt esetben alkalmazzon ilyen típusú adat-felülvizsgálatot – akkor, ha az a publikált adatok jelentős mértékű változását vonja maga után. A nem tervezett revíziókat a hivatal minden esetben transzparens módon kommunikálja a felhasználók felé.

3. A revíziós politika alapelvei

A KSH statisztikai tevékenységében, tájékoztatási gyakorlatában az alább megfogalmazott revíziós alapelvek alkalmazása szerint jár el:

- A hivatal nyilvánosan elérhetővé teszi az adat-felülvizsgálat általános alapelveit, valamint az egyes szakstatisztikák adat-felülvizsgálati elveit a felhasználók számára.
- Az alapelveket a hivatal valamennyi szakstatisztikai adatsora esetén alkalmazandónak tartja. Az egyes szakstatisztikákban lehetnek az adat-felülvizsgálatnak speciális jellemzői, de azok is összhangban vannak az általános adat-felülvizsgálati elvekkel.
- A hivatal a szakstatisztikák revíziós politikáinak kialakításánál alapvetőnek tekinti, hogy azok ne csak a belső (adott szakstatisztika éves és évközi adatai közötti) konzisztenciát biztosítsák, hanem a külső, vagyis a különböző szakstatisztikák közötti összhangot is megteremtsék. o Rutin revíziók esetén az egymással összefüggő szakstatisztikák revízióinak gyakoriságát, időpontjait, a felülvizsgált időszakok hosszát a hivatal összehangolja, így növelve ezen szakstatisztikai adatok összehasonlíthatóságát, megkönnyítve azok értelmezhetőségét a felhasználók számára.
- o Nagy revíziók esetén az adat-felülvizsgálat időpontjainak, valamint a visszavezetett idősorok hosszának (más néven a visszamenőlegesen átdolgozandó időszakok számának) összehangolásával éri el a hivatal az egymással összefüggő szakstatisztikák idősorainak konzisztenciáját, összehasonlíthatóságát.
- Az adat-felülvizsgálati folyamat átláthatósága és a KSH által publikált adatokba vetett bizalom megtartása érdekében a hivatal arra törekszik, hogy mind az általános, mind a szakterület specifikus adat-felülvizsgálati politikák a lehető leghosszabb időn át stabilak maradjanak. Az időben stabil revíziós politika lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy előre tudják, hogy mely adatok mikor és miért kerülnek felülvizsgálatra.
- A hivatal a revíziók átláthatósága érdekében az adatok publikálását megelőzően tájékoztatja a felhasználókat, illetve a revíziós naptárban jelzi azok időpontjait is.
- o A rutin revíziók rendszeresen, fix időpontokban, gyakran az előzetes becslések közzétételével egy időben történnek (például az első negyedéves termelésiindex-adatokat a második negyedévre vonatkozó

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

előzetes becslések publikálásakor revideálja a hivatal). A felhasználókat időben, a megfelelő módon tájékoztatni kell az adatfelülvizsgálat fontosabb paramétereiről, nevezetesen a rutin revízió gyakoriságáról, időpontjáról, okairól, a revízió mélységéről (elemi és/vagy aggregált szinten történik az adat-felülvizsgálat), időhorizontjáról (visszamenőlegesen mely időszak adatai kerülnek felülvizsgálatra, pl. csak az előző negyedév, a teljes előző év stb.), illetve ahol lehetséges (a legfontosabb mutatók esetén), revíziós elemzés keretében annak hatásáról. A hivatal ezen paramétereket dokumentálja, és a megfelelő keretek között (pl. minőségjelentések, szakstatisztikai módszertani dokumentációk) közzéteszi a hivatal honlapján.

o A nagy revíziókat a hivatal előre megtervezi, valamint végrehajtásuk időpontját közzéteszi honlapján, vagy egyéb kommunikációs csatornákon. A közleményben röviden összefoglalja a revízió okait, a felülvizsgálatba bevont szakstatisztikák körét, a revideált adatok közzétételének időpontját, a revízió mélységét, a visszavezetett idősorok hosszát, valamint az adat-felülvizsgálat előre látható hatásait. A revideált adatok publikálásával egyidőben (vagy azt követően) a hivatal – az adat-felülvizsgálat helyes értelmezése érdekében – a felhasználók számára szintén közzétesz egy háttéranyagot (a hivatal honlapján, illetve nyomtatott és/vagy online folyóiratokban, minőségjelentésekben stb.), amelyben részletezi a revízió okait, elemzi az adat-felülvizsgálat hatását az adatokra, és magyarázatot ad az idősorokban bekövetkezett esetleges törésekre. Amennyiben a nagy revízió számos szakstatisztikát érint és kivitelezése hosszabb időt vesz igénybe, úgy annak várható menetéről is tájékoztatja a hivatal a felhasználókat. Jó példa nagy revízió dokumentálására a 2011. évi népszámlálás után a lakossági adatfelvételek ún. nagy revíziója.

o Amint nyilvánvalóvá válik, hogy nem tervezett revízió szükséges, amennyiben lehetséges, annak végrehajtásáról előzetesen tájékoztatni kell a felhasználókat a hivatal honlapján. A felülvizsgált adatok publikálásával egy időben szöveges megjegyzés keretében meg kell magyarázni a nem tervezett adat-felülvizsgálat okait, a probléma elhárítására tett lépéseket, valamint a revízió hatását az adatokra.

- A hivatal a revideált adatok könnyű azonosíthatósága érdekében megfelelő jelölési rendszert alakít ki és használ a publikációiban, emellett lehetőség szerint szöveges megjegyzésben is jelzi a revízió tényét. Az alkalmazott jelölési rendszerből egyértelműen ki kell derülnie, hogy mely adatok előzetesek, melyek ezek már át adat-felülvizsgálaton, illetve mely adatok tekinthetőek véglegesnek.

- A hivatal a revíziós gyakorlata meghatározása során törekszik arra, hogy egyensúlyt teremtsen az adat-felülvizsgálat által nyújtott információnyereség, valamint a felhasználóknak okozott többletmunka között. A revideált adatok nyújtotta többletnek meg kell haladnia azt a plusz munkabefektetést, amelyet az adat-felülvizsgálat során végrehajtott változtatások figyelembe vétele okoz a felhasználóknak (módosítaniuk kell adatbázisaikat, számításaikat, előrejelzéseiket stb.). A túl gyakori revíziók – amelyeknek az adatok minőségét javító hatása elenyésző – megrendíthetik a statisztikai adatokba vetett bizalmat. Emiatt folyamatosan figyelemmel kell kísérni az adat-felülvizsgálat okozta terheket, és azt csak abban az esetben alkalmazni, amennyiben az okozott információnyereség meghaladja azt a küszöbértéket, amely fölött a revízió ténylegesen befolyásolja a döntéshozatalt.

o Rutin revíziók esetén a revízió főbb paramétereit, valamint a publikációs időpontokat úgy érdemes megválasztani, hogy egyrészt már az első/előzetes becslések is elegendő mennyiségű és minőségű információval szolgáljanak a felhasználóknak, másrészt pedig az előzetes becslések értékében a későbbi publikációk során bekövetkező változások okozta információnyereség meghaladja a felhasználóknál jelentkező többletmunkát.

o Mivel a nagy revíziók jóval nagyobb és komplexebb hatással bírnak az adatokra, mint a rutin revíziók, így túlzottan gyakori, kiszámíthatatlan végrehajtásuk problematikus és zavaró lehet a felhasználók számára. Emiatt javasolt őket jóval ritkábban, ajánlottan 5–10 évente, összevontan, egyszerre alkalmazni, így elkerülhetők az idősorokban keletkező felesleges törések, ugyanakkor nyomon követhetők a gazdaság szerkezetének, illetve a társadalmi folyamatoknak a változásai, valamint megtartható a legjobb nemzetközi gyakorlatokkal való összhang. Emellett tanácsos az idősorok összehasonlíthatóságának megőrzése érdekében a különböző szakstatisztikákban alkalmazandó nagy revíziókat koordináltan, szinkronizáltan végrehajtani.

o A nem tervezett revíziók ad hoc természetük miatt kevésbé követhetők a felhasználók számára, valamint gyengíthetik a statisztikai adatok iránti bizalmukat. Emiatt a hivatal törekszik elkerülésükre, illetve mindig megfontoltan, előzetes vizsgálódásokat követően dönt alkalmazásukról (bizonyos

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

esetekben beintegrálhatók a soron következő rutin vagy nagy revízióba), figyelembe véve a végrehajtásukból adódó információ nyereség és az általa okozott többletmunka viszonyát. Amennyiben jelentős hiba javítása tesz szükségessé nem tervezett revíziót, úgy azt transzparens módon, a felhasználókat tájékoztatva, amilyen hamar csak lehetséges, végre kell hajtani.

- A fontosabb statisztikai indikátorok esetén a hivatal rendszeresen nyomon követi a revízió hatását. Ehhez a hivatal az archívumaiban megőrzi a valós idejű (központilag publikált) adatállományokat, amelyeket felhasználva úgynevezett revíziós elemzéseket készít a revíziós folyamat, annak paraméterei, a publikációs időpontok optimalizálása, valamint az adatok minőségének javítása érdekében. A revíziós elemzés során az előzetes, valamint végleges adatok összehasonlításával mérhető a revízió hatása (változás mértéke), az előzetes becslések megbízhatósága, kimutatható azokban esetleges szisztematikus torzítás, továbbá az elemzés rávilágíthat a statisztikai adatelőállítási folyamat egyéb hiányosságaira is. Az elemzések által feltárt gyengeségeket részletesen megvizsgálva, okait felderítve, azokat orvosolva is nyomon követhető, illetve javítható az adatok minősége. Emellett az elmúlt időszakok adat-felülvizsgálatának elemzését felhasználva becsülhető a jövőbeli revíziók várható nagysága, melynek különösen fontos szerepe van akkor, amikor az előzetes adatokat döntéshozók, befektetők vagy kutatók használják. A hivatal a szakstatisztikák revíziós gyakorlatát honlapján, a szakstatisztikák módszertani dokumentációjában egységes, standard, a helyes értelmezést segítő szerkezetben teszi közzé.

Fogyasztói árindex (Magyarország)

Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) havi gyakorisággal számol **fogyasztói árindexet** (angolul *consumer price index*, CPI), amely az infláció alakulását méri. Az előző hónap árváltozásait figyelembe vevő fogyasztói árindexet minden hónap 11. napján teszi közzé. Januárban a szokásos havi fogyasztói árindex mellett éves fogyasztói árindex is kiadásra kerül.

A fogyasztói árindex minden hónapban három megelőző bázishoz – az előző év decembere, a közvetlenül megelőző hónap és az előző év azonos hónapja – viszonyítva készül (Laspeyres-féle árindex).

Az árindex számításához minőségi jellemzőkkel jól meghatározható, és viszonylag nagy mennyiségben fogyasztott termék- szolgáltatásfeleléseket vesznek figyelembe. Ezeket nevezi a szaknyelv *reprezentánsoknak*.^[1]

A reprezentánsok árait a KSH munkatársai rögzítik megfelelő statisztikai módszerek szerint kiválasztott *felíróhelyeken* (üzletek, piacok, szolgáltatóhelyek stb.). Követelmény, hogy a választékban ténylegesen kapható termék, ténylegesen elérhető szolgáltatás kerülhet csak be. Szempont az is, hogy a kiválasztott áruk a tényleges keresletet fejezzék ki, biztosítsák az összehasonlíthatóságot. Gyógyszereknél a gyógyszerárban ténylegesen kifizetett összeget veszik számításba. Szerencsejátékoknál az összvételárat a felvett nyereményösszegekkel csökkentik. Havonta reprezentánsokként 35-150 összességében pedig átlagosan 75 000 ár kerül feljegyzésre.

Egy adott reprezentáns havi árát az országos mintában összegyűjtött árak számtani átlaga adja. Ezeknek a havi áraknak az összehasonlítása korábbi havi árakkal az adott reprezentáns *egyedi árindexe*. A fogyasztói árindex számításához a reprezentánsok által meghatározott alapvető termék- és szolgáltatáscsoportok –*aggregátumok*– kerülnek kialakításra. Ezekhez a aggregátumokhoz a lakossági fogyasztásban való részesedésüknek megfelelő súlyokat rendelnek. A súlyokat a háztartás statisztikai kutatások a nemzeti fogyasztási statisztikák alapján határozzák meg.

A termékcsoportok súlyozása a következő:

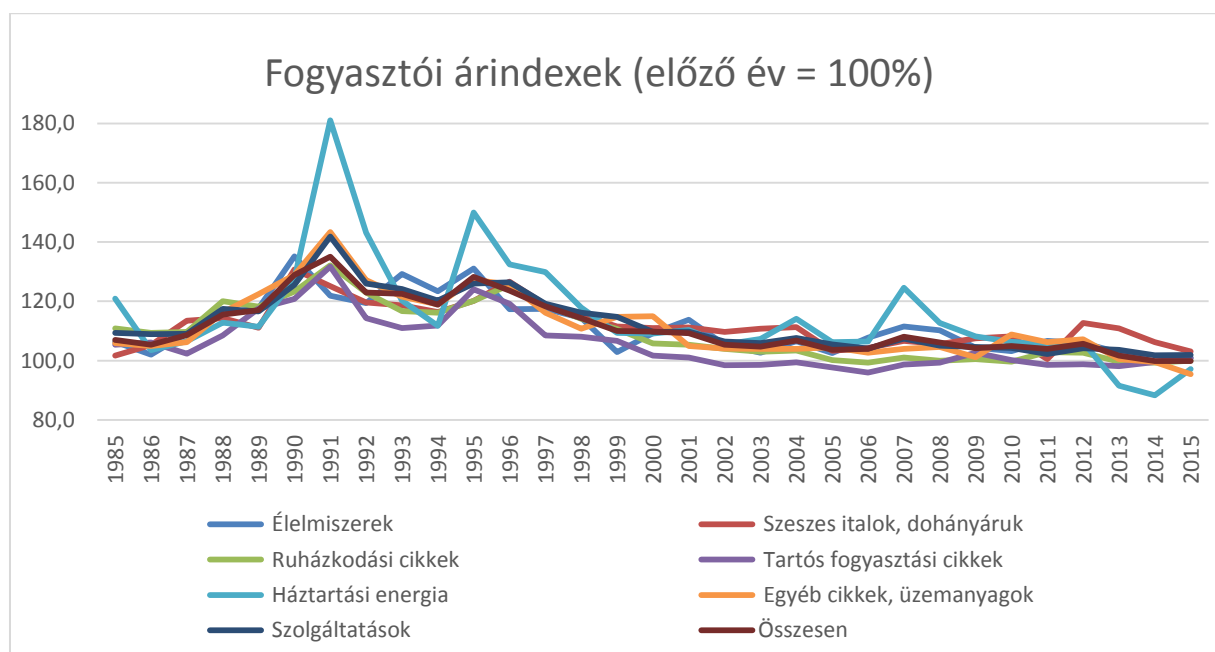
Termékcsoport	súly (százalék)
Ipari termékek	22,7
Piaci szolgáltatások	21,7
Szabályozott árak	19,2
Élelmiszerek	18,3
Alkohol, dohány	8,9
Jármű üzemanyag	8,1
Piaci energia	1,2
Összesen	100

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

A lakosság különböző csoportjának egyedi fogyasztási szokásait figyelembe véve a KSH különböző rétegárindexeket is számol. Ezek a rétegárindexek a megfelelő társadalmi réteg fogyasztásban képviselt arányának és szokásainak megfelelően kialakított súlyozással készülnek és az adott társadalmi réteg számára kialakított vásárlói kosarakat tartalmaznak. A KSH ennek megfelelően készít fogyasztói árindexet az aktív, a többgyermekes (legalább 3 gyermek), az alacsony, a közepes és a magas jövedelmű háztartások, valamint a nyugdíjasok fogyasztását figyelembe véve.

Például a nyugdíjas fogyasztói árindex számításánál a nyugdíjas fogyasztói kosár három termék és szolgáltatási területet (élelmiszerek, gyógyszerek, rezsi-költségek) nagyobb arányba vesz figyelembe. Ezeknek az együttes aránya a nyugdíjas fogyasztói kosárban mintegy 60%. Viszont az index számításakor a gyermekneveléssel és gondozással kapcsolatos költségeket nem veszik figyelembe.

A KSH 1968. január 1-jétől számít fogyasztóiár-indexet. Az 1968-ban bevezetett árindex 130 csoportba rendezett 3000 termék és szolgáltatás árának változásaiból készült. Az árak a vállalatok árjelentései illetve a központilag meghatározott hatósági árjegyzékekből kerültek számításra.

A piacgazdaságra való áttérés új helyzetet teremtett. 1992-re a hatósági árak nagy része megszűnt a szabadáras termékek ára folyamatosan változott, és ez szükségessé tette a közvetlen ármegfigyelést. Ráadásul mind a lakosság, mind a politika részéről megnövekedtek az elvárások és a kritikák. Ebben rendszerben kialakult az árfelírási rendszer, megjelentek az árfelíróhelyek (üzletek, szolgáltatóhelyek, piacok) és reprezentánsok (kiválasztott termékek és szolgáltatások).

A ma használt rendszer 1997-ben került bevezetésre. Célja a fogyasztói árindexnek az európai uniós (EU) gyakorlattal teljesen konform számítása. Ennek megfelelően 1997-től a magyar árindex számításának módszertani és technikai megoldásai az EU-tagországokban számított és publikált árindexekkel azonos eljárással készülnek és azokkal összehasonlíthatók.

A KSH által számított nemzeti fogyasztói árindex mellett az Eurostat is rendszeresen kiszámítja és nyilvánosságra hozza a harmonizált fogyasztói árindexet (angolul *harmonized index of consumer prices*, HICP). A harmonizált fogyasztói árindex a nemzeti fogyasztói árindexhez hasonló indexszám, amit az Eurostat a nemzeti statisztikai hivatalok által közölt adatokból számít. A két index közötti eltérések módszertani különbségeknek az eredménye. Ilyen a harmonizált fogyasztói árindex számításához használt súlyozás különbsége, és az hogy a harmonizált fogyasztói árindex nem tartalmazza a lakbérköltségeket illetve a szerencsejátékok árait.

Főbb módszertani fejlesztések 1995 óta a GDP számításában:

- **1997-ben** a külkereskedelmi forgalom módosulása.
- **1998-ban** a termékadók újraklasszifikálása és az állóeszköz-felhalmozás kiegészítése.
- **2003-ban** a külkereskedelmi forgalom módosulása; a vendéglátásban fogyasztott étel-ital bruttó elszámolása; a hálapénz, borraivaló figyelembevétele; az alvállalkozói teljesítmények elszámolása; a lakásszolgáltatás új módszere; a pénzüintézetek, biztosítók új számbavételi módszere; a kormányzati szektor számbavételének módosítása.
- **2004-ben** a külkereskedelmi forgalom módosulása (új adatgyűjtések bevezetése)
- **2005-ben** az idegenforgalom, adók elszámolásának módosítása.
- **2006-ban** a láncindexek bevezetése; FISIM-felosztás; a kormányzati szektorban egyes tevékenységek közvetlen volumenmérése (oktatás, egészségügy); az értékcsökkenés elszámolásának módosítása; az illegális tevékenységek beemelése a nemzeti számlákba; az adók és támogatások elszámolásának korrekciója; a külkereskedelmi forgalom módosulása.
Bővebben lásd az alábbi linken:
- <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/monsz/monsz0405.pdf> (185-196. oldal)
- **2009-ben:**
http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/modsz_tajekoztato.pdf
- **2010-ben:** <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo09.pdf> (24-27. oldal)
- **2011-ben:** <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo10.pdf> (16-28. oldal)
- **2014-ben :** <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo13.pdf>
- **2015-ben:** <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo14.pdf>
- **2016- ban:** <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gdpev/gdpevelo15m.pdf>

4./ FORRÁSOK, FELHASZNÁLT IRODALOM:

(a témához kapcsolódó irodalom)

Bevezetés a nemzeti számlákba (KSH, Bp., 1993)

BEDEKOVICS I. [1994]: A háztartási szektor elszámolásának új módszertana. *Statisztikai Szemle*. 72. évf. 7. sz. 530–546. old.

A nemzeti számlák fejlesztése, 1996—2007 Statisztikai Szemle, 85. évfolyam 10—11. szám 931

DR. HÜTTL A. [1994]: A magyar nemzeti számlák új adatforrásai és módszerei. *Statisztikai Szemle*. 72. évf. 6. sz. 469–680. old.

DR. HÜTTL, A. – DR. POZSONYI P. [2001]: Gondolatok a felülvizsgálati politikáról. *Statisztikai Szemle*. 79. évf. 8. sz. 653–668. old.

DR. POZSONYI P. [1994]: A termelési számla. *Statisztikai Szemle*. 72. évf. 10. sz. 744–760. old.

EUROSTAT [1999b]: *Evaluation of the first transmission of ESA95 data*. Luxembourg.

EUROSTAT [1999c]: *Impact of the transition from ESA79 to ESA95*. Luxembourg.

FAZEKASNÉ KOVÁCS K. [1994]: A vállalati szektor jövedelemelosztása. *Statisztikai Szemle*. 72. évf. 8–9. sz. 613–624. old.

KSH [1993–2007]: *Magyarország nemzeti számlái 1991-től 2006-ig terjedő kötetei*. Budapest.

KSH [2002]: *A nemzeti számlák európai rendszere – ESA 1995*. Budapest.

KSH–OECD [1998]: *Magyarország nemzeti számlái. Adatforrások, módszerek és számítások – Felülvizsgált kiadás*. Budapest.

POZSONYI P. [2005]: *A nemzeti számlák rendszerének újabb felülvizsgálata. Gazdaság és statisztika*. 17. évf. 2. sz. 3–18. old.

ANWAR K. – SZŐKÉNÉ BOROS ZS. [2008]: A láncindexek alkalmazása a nemzeti számlákban. *Statisztikai Szemle*. 86. évf. 7–8. sz. 713–731. old.

ANWAR, K. [2008]: Current Price approach of quarterly GDP estimations from production side in Hungary. *Hungarian Statistical Review*. Special number 12. pp 45–57.

BÓDAY E. – HÜTTL A. [1995]: A lakásgazdálkodás elszámolása a magyar nemzeti számlákban. *Statisztikai Szemle*. 73. évf. 6. sz. 452–464. old.

BOSS, F. [2017]: Uses of national accounts from the 17th century till present and three suggestions for the future. *Eurostat Review on National Accounts and Macroeconomic Indicators*. 1/2017. pp. 41–73.

BRUCKNER J.-NÉ – KOVÁCS G. [2014]: Módszertani változások a pénzügyi vállalatok szektorában. *Statisztikai Szemle*. 92. évf. 11–12. sz. 1054–1066. old.

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

CSEH T. [2014]: Új módszertani fejlesztések az állóeszköz-statisztikában Magyarországon. *Statisztikai Szemle*. 92. évf. 11–12. sz. 1037–1053. old.

DIENES F. L. [2014]: A kutatás-fejlesztés új helye a nemzeti számlákban. *Statisztikai Szemle*. 92. évf. 11–12. sz. 1018–1036. old.

EC–IMF–OECD–UN–WB (EUROPEAN COMMLSSION – INTERNATIONAL MONETARY FUND – ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT – UNITED NATIONS–WORLD BANK) [1993]: *System of National Accounts 1993*. Brussels, Luxembourg, New York, Paris, Washington, D.C.

EC–IMF–OECD–UN–WB [2009]: *System of National Accounts 2008*. New York.

EUROSTAT [2013]: *European System of Accounts – ESA 2010*. Luxembourg.

EUROSTAT [2014]: *Major differences between ESA 2010 and ESA 95*. Luxembourg.

FARKASHÁZI L.-NÉ – HÜTTTL A. [1996]: Regionális számlák Magyarországon. *Statisztikai Szemle*. 74. évf. 8–9. sz. 680–693. old.

FAZEKASNÉ KOVÁCS K. – IMRE J. – NÁDUDVARI Z. – NAGY A. [2003]: Az állóeszköz-statisztika fejlesztésének eredményei. *Statisztikai Szemle*. 81. évf. 11. sz. 973–990. old.

HÜTTTL A. [2003]: A reáleszköz-statisztika néhány módszertani problémája. *Statisztikai Szemle*. 81. évf. 11. sz. 955–972. old.

HÜTTTL A. – POZSONYI P. [2001]: Gondolatok a felülvizsgálati politikáról. *Statisztikai Szemle*. 79. évf. 8. sz. 653–668. old.

KSH [2011]: *GNI Inventory of Hungary ver. 2.2*. Budapest. https://www.ksh.hu/docs/eng/xftp/modsz/gni_inventory_ver_2_2.pdf

MURAI B. – RITZLNÉ KAZIMIR I. [2011]: A nem megfigyelt gazdaság mérésének lehetőségei. *Statisztikai Szemle*. 89. évf. 5. sz. 502–522. old.

POZSONYI P. – SZŐKÉNÉ BOROS ZS. [2014]: A nemzeti számlák európai rendszerének változása – az ESA 2010 bevezetése. *Statisztikai Szemle*. 96. évf. 11–12. sz. 953–971. old.

POZSONYI P. [2005]: A nemzeti számlák rendszerének újabb felülvizsgálata. *Gazdaság és Statisztika*. 17(56). évf. 2. sz. 3–17. old.

POZSONYI P. [2007]: A magyar nemzeti számlák fejlesztése, 1996–2007. *Statisztikai Szemle*. 85. évf. 10–11. sz. 897–932. old.

POZSONYI P.– SZABÓ P. [2010]: Új fejlesztések a nemzeti számlákban. *Statisztikai Szemle*. 88. évf. 3. sz. 236–251. old.

RITZLNÉ KAZIMIR I. [2013]: Az egyéni vállalkozók hozzáadott értékének számítása. *Statisztikai Szemle*. 91. évf. 7. sz. 691–717. old.

SZŐKÉNÉ BOROS ZS. [2017]: A GDP és a nemzeti számlák revíziójának hazai gyakorlata, okai és eredménye. *Statisztikai Szemle*. 95. évf. 6. sz. 557–575. old. <http://dx.doi.org/10.20311/stat2017.06.hu0557>

A statisztikai módszertani változások hatása a makrómutatókra

System of National Accounts 1993 (Commission of the European Communities, IMF, OECD, UN, World Bank, 1993)

European System of Accounts, ESA 1995 (Luxembourg, 1995)

Government Finance Statistics Manual (IMF, Washington 2002)

ANNE HARRISON: The SNA; 1968 to 1993 and beyond (Paper for the IARIW 22. General conference, Flims, 1992)

ANNE HARRISON: Major Changes Proposed for the next SNA: An Overview (The Review of Income and Wealth, 1990/4.sz.)

MICHAEL P. Ward: Some Reflections on the 1968-93 SNA Revision (The Review of Income and Wealth, 2004/2.sz.)

IVO HAVINGA: Scope of the SNA Updating and Conclusions of the First Meeting of the Advisory Expert Group (SNA News and Notes, No 18. April 2004)

Work Programme for the Updating of the 1993 SNA (SNA News and Notes, No 17. October 2003)

MAGDOLNA CSIZMADIA: Results of the Existing Updating Mechanism of the 1993 SNA (SNA News and Notes, No 17. October 2003)

Milestone assessment of the implementation of the System of National Accounts 1993 (UNSC 29 February-3 March 2000)

Assesment of the implementation of the System of National Accounts 1993 (UN SC 6-9. March 2001)
Report of the Task Force on National Accounts (UN SC 6-9 March 2001)

X X X X X